

T3 (23K33) 5295
04 T3 (23K) 5295

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

I - II July 1914-15

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна пере плата вносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1 20 руб.). :- Ціна поодинокого примірника
30 сот. (15 коп.).

Редатге комітет.

Вдає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädter-
strasse 79, II. Stiege, Tür 19.

I. рік.

Відень, дня 5. жовтня 1914.

Ч. I.

Наша платформа.

Українські землі по обидва боки австро-російського кордону є не тільки одним з головних теренів сучасної європейської війни, а також одною з причин і предметом війни.

Українці добре розуміють, що у війні сій ходить головню о їх долю, ходить о те, чи в результаті війни український Шіємонт в Австрії буде знищений, чи українське національне жите розцвіте також по той бік Збруча, аж за Дніпро і над Чорне море, і тому не можуть zostавати ся німими свідками теперішних подій, а голосно і рішучо підносять свої неоспоримі права на національну самостійність.

Об'єктивна історична конечність вимагає, аби між західною Європою і Москівщиною повстала самостійна українська держава. Потрібно се для осягнення і утравалення європейської рівноваги, є се в інтересі народів австро-угорської держави, а передовсім в інтересі німецького народу в обох цісарствах, а для українського народу булоб се здійсненнем вікових його мрій і зусиль.

В зрозумінню сеї історичної конечности російські Українці покликали до життя центральну загально-національну організацію, яка взяла на себе репрезентацію під теперішню хвилю національно-політичних і соціально-економічних інтересів українського народу в Росії. Організацією сею є Союз визволення України.

В Союзі репрезентовані всі ті політичні напрями, що стоять на становищі державної самостійности українського народу, а реалізацію своїх національно-політичних і економічних стремлінь в даний момент звязують з розбиттєм Росії у війні.

Національно-політичною платформою Союза є державна самостійність України.

Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім устроєм політичним, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язиковими і релігійними свободами для всіх національностей і віроісповідань, з самостійною українською церквою.

На випадок прилучення до Австрії більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за створенням з усіх земель, заселених українським народом в Австрії, осібногo автономного краю.

Одночасно зі збудованнем самостійної української держави має бути переведена радикальна аграрна реформа на користь селянства. Є се основний економічний постулат Союза визволення України.

Практичною своєю задачею ставить Союз визволення України:

1. Організацію українських суспільних сил для переведення в жите постулатів Союза.
2. Переведенне національної громадсько-політичної організації українсько-російських земель, о скільки вони будуть окуповані у війні з Росією.
3. Приготованне скликання українського національного конгресу, якийби заняв становище про форму правно-державної організації відібраних від Росії в наслідок війни, чи на основі рішення міжнародної конференції українських земель, про внутрішній політичний устрій, аграрну справу і пр.
4. Виступи в обороні інтересів українського народу і його національно-державних змагань перед правительствами воюючих держав і перед міжнародними конференціями.
5. Популяризацію української справи в Європі через видавництво публікацій, кореспонденцій і пр.

Союз визволення України в своїй діяльності стоїть в контактї з австрійськими Українцями.

Вірючи в остаточну перемогу австро-угорської і німецької армій і в розбиттє Росії, вірять Українці і в те, що на руїнах російської імперії, сеї тюрми народів, встане

Вільна Самостійна Україна.

До громадської думки Європи!¹

Безпримірна визиваюча політика Росії спровокувала на цілий світ катастрофу, рівної якій історія майже не знає. Ми Українці, сини великого народу, поділеного між Австро-Угорщиною і Росією, і нечувано гнобленого царизмом, ми свідомі, про що розходить ся в сій війні. Зовсім не про якусь гегемонію „германства“ чи „славянства“. Війну веде культура з варварством. Війну веде ся тому, щоб остаточнo зламати силу ідеї всемосковства, що принесла необчислимі шкоди цілій Європі та загрозила її добробут і культуру.

Використовуючи з злою волею політичну сліпоту славянських народів, зробила Росія ідею, знану під фалшивим назвищем „панславизму“, знарядєм своїх агресивних плянів. Ся ідея розторожила вже Україну як самостійну державу, розбила Польщу, ослабила Туреччину, а в останніх роках кинула свої сіти навіть на Австро-Угорщину. Брамою, через яку мав увійти тріумфуючий панмосковитизм до Австро-Угорщини, щоб її розторожити, мала бути Галичина. Наш народ, розділений між дві держави, мав служити Росії до того, щоб уможливити царизмови опанованнє Дарданелів та Константинополя, куди дорога провадить по реценті російських дипломатів через Відень.

В тій цілі Росія вже від літ провадила свою кертичну роботу між нашим народом в Галичині. Рахунок був ясний: коли наш нарід, що в Росії є брутально поневолений, в Галичині буде прихильний Росії, тоді буде незвичайно улекшена задача, заткнути царський прапор на Карпатах. Зате, коли б 30 мільонів Українців в цараті під впливом своїх галицьких братів прийшли до властивої оцінки своїх національних і політичних інтересів, тоді збанкрутували би всі експанзивні пляни Росії.

Без відділення українських провінцій Росії був би й найбільший погром тої держави в теперішній війні лише слабим ударом, з якого царизм в кількох літах вилічив ся б, щоби дальше провадити свою давню ролю бурителя європейського мира. Лише вільна Україна, звязана з тридержавним союзом, могла би через свою далеку територію

від Карпат аж до Дону і Чорного моря творити забороло для Європи проти Росії, яке раз на все зробило б нешкідливою експанзію царизму та увільнило б славянський світ від згубного впливу панмосковитизму.

В повній свідомості своєї історичної місії, боронити свою стару культуру перед азійським варварством Москалів, завжди була Україна ворогом Росії, причім вона в своїх визвольних змаганнях шукала помочи Заходу, а особливо Німеччини. Гетьман Богдан Хмельницький, Виговський, Дорошенко, Мазепа та Орлик звертали ся до Німців та Шведів. Навіть за Катерини II. шукала українська шляхта на пруськїм дворі помочи проти „московської тиранії“. Шевченківські демонстрації в Києві сього року, підчас яких лунали оклики: „Нехай живе Австрія! Геть з Росією!“ — свідчать, що українська політична думка знову йде дорогою старих історичних традицій.

Ми — українці з Росії, що злучили ся в „Союз визволення України“ — уживемо всіх наших сил для остаточного обрахунку з Росією. В сих важних часах, в котрих наша нація по обох боках кордону готуєть ся до остаточної боротьби з нашим смертельним ворогом — звертаємо ся з сим покликом до цілого цивілізованого світа! Нехай світ поможе нашій слушній справі! Ми звертаємо ся з тим глибоким переконаннєм, що українська справа є рівночасно справою європейської демократії. Європа доти не прийде до сили, доки не буде вільна від грози інвазії царизму, доки не буде певна своїх культурних надбань, доки на широких степах України не повстане забороло проти Росії!

Великі жертви, які наш нарід приніс в своїй боротьбі з Росією в протягу соток літ, дають нам моральне право жадати уваги та зрозуміння цивілізованого світа для нашої справи, для незалежності України!

Щоби в часах — коли на побоевищах, що на них проливають свою кров тисячі Українців, рішаєть ся судьба народів Європи, не зістало ся чужим для Європи, повне зрозуміннє нашої справи, звертаємо ся з отсим покликом до громадської думки всіх народів, яких політичні інтереси в тій великій хвилі спільні з інтересами свободи і цивілізації.

За „Союз визволення України“: Д. Донцов. В. Дорошенко. М. Меленевський. О. Скоропис-Йолтуховський. М. Залізняка. А. Жук.

25. серпня 1914.

Вісім тижнів європейської війни.

(Огляд воєнних подій).

Маємо вже за собою вісім тижнів найстрашнішої війни, яку історія знає, всевітньої заверухи, стягнутої на людство

¹ Відозва ся була видана „Союзом“ в головнійших європейських мовах і передрукована в багатьох німецьких і інших часописях (див. Огляд преси).

російським паризмом в егістичних цілях-укріплення самодержав'я і забезпечення світової переваги для варварського панування.

Можна отже на основі дотеперішних подій оцінити дотеперішні висліди та даліші вигляди сеї європейської війни, гігантського бою Німеччини і Австро-Угорщини з Росією, Францією, Англією, Бельгією, Сербією, Чорногорією та Японією.

Як собі уявляли і представляли хід воєнних подій ті, що війну сю викликали і до неї віддавна дуже пильно та основно приготувались, а се-верховодячі круги тридержавного порозуміння Росії, Франції і Англії, а передовсім головні її винизники, російський амбасадор *Ізвольський*, та опунаний ним французький шовініст *Пуанкаре* і англійський амбтнік *Грей*?

Російсько-французько-англійські заговірники, що не завагались порушити європейського мира, виробили собі дуже докладний план воєнного знищення середньо-європейських держав, Німеччини і Австро-Угорщини. А саме зараз по вигодженню війни Франція з блискавочною скорістю мала вдарити на Німеччину, в найслабшій місці французько-німецького пограниччя, а се через Бельгію, та в побіднім поході на *німецькій* землі, знищити свого німецького противника. Рівночасно другий удар мала зі сходу задати Росія, іменно зібравши всю свою кавалерію на німецькій границі зараз розпочата офензиву своєю кавалерією і перешкодити німецькій мобілізації, побідно дійти аж до Берліна і сим способом улекшити задачу Франції. Це з третьої сторони мав спасти грім на Німеччину. Отсе англійська фльота мала вдарити на слабшу німецьку і в кількох побідних битвах знищити цілу морську силу Німеччини. Протягом місяця або двох мала бути Німеччина і її союзниця Австро-Угорщина розбиті в пух і прах і упокорені мали просити миру, подиктованого побідниками в Берліні.

Такі були рахуби і плани генеральних штабів потрійного порозуміння, а якоуж *иншою* показала *дійсність* воєнної заверухи розбурханої в серпні 1914 р.!

Німеччина з нечуваною швидкістю і точністю переводить мобілізацію і з цілою силою вдаряє через Бельгію на Францію, щоби запобігти такому самому ударови зі сторони Франції. Другої днини по виповіженню війни Франції, німецькі війська вступають до Бельгії, четвертої днини паде перворядна бельгійська твердиня Лієж. Не минає три тижні, як Німці по розбиттю бельгійсько-французьких війск заливають цілу Бельгію, здобувають Брюссель, Намюр, Жан. Королівство Бельгія перестає існувати, стає німецькою провінцією, лише в Антверпені і околиці тримають ся ще останки бельгійського війська, відтяти від Франції. Покінчивши з Бельгією, Німеччина звертаєть ся проти Франції, що всі свої війська вислала на північну і східну границю на стрічу Німцям. Французька армія не може вдержати ся перед німецькою. Німці проломлюють північно-західну лінію французьких твердинь, що боронить доступу до Франції, здобувають твердині Мобез, Льонві, Жіве, Монмеді, Лян, Ляфер, Конде, Ірзен, Ле-з Айвель, Люневіль, вдірають ся до північної Франції і в побіднім поході гонять перед собою *цілу французьку армію*, що мусить відступати на полудне в напрямі Парижа. В шестім тижні війни Німці стають недалеко Парижа! Тепер шаліє битва на лінії Париж-Верден, яка без сумніву скінчить ся побідкою Німців. Тоді приходить черга на Париж. Облога і здобутте Парижа се річ найближшої будучности. В Франції замість воєнного одушевлення, пригнобленне, нужда, розтіч і дезорганізація. Всі власти з Парижа втікають до Бордо, що стало новою столицею побідженої Франції.

Зовсім не корисніше представляєть ся справа на східнім терені війни, хоч мнимий побідний похід Росіян є тепер одинокою надією Франції і Англії. Тут Росія, відповідно до умови з Францією, мала цілою силою своєї кавалерії вдарити через Королівство польське на Прусію і помашерувати на Берлін. Для виконання плану російської офензивы проти Німців, Франція позичила Росії *20 мільярдів* на уоруженє і переведене

приготовань. Та показав ся, що Росія в тій справі зрадила Францію! Замість іти на Прусію, Росія стягнула з Королівства польського всі свої війська, сховала їх поза забезпечену лінію твердинь на правім березі Висли, а відтак з цілою силою вдарила на Австрію в цілі загарбання Галичини, щоби заспокоїти свою егістичну жажду країв, без огляду на свої зобовязання супроти Франції.

Щоби замаркувати „офензиву“ проти Німців, Росія вислала 5 корпусів і 3 дівізії кавалерії на східну Прусію. Але тут геніальний пруський генерал Гінденбург справив Росіянам в околиці Таненбергу та історичного Ірунвальду саме в 44 річницю побіди під Седаном другий Седан. Побіда Гінденбурга не має собі рівної в історії. Німці зтягнули Росіян в таку позицію, що стокількнайпять тисяч нераненого російського війська мусіло піддати ся враз з артилерією, кіннотою, амуніцією і обовом. Утікаючих Росіян побив Гінденбург в дальших битвах так, що з висланих 5 корпусів майже нічого не вернуло ся назад.

Проти Австрії виступила Росія майже з цілою своєю оружною силою, бо чотири п'яті свого війська вислала на здобутє Галичини. Але й тут не можна говорити про якісь „побіди“ Росіян. Австрійські війська, чисельно значно слабші, протягом трох тижнів здержували по геройськи російську навалу та навіть половину російської армії в боях під Красником, Замостем і Томашовом австрійські генерали Данкль і Авфенберг побили, завдали тяжкі страти, взяли 40.000 бранців і здобули 300 армат. Австрійська армія вправді опорожняла Львів та східну Галичину зі стратегічного огляду, *але не побита зашла* *свобідно* нові позиції, на яких переводить нове уставленне, щоби побідно змірити ся з ворогом в новім рішаючім бою. Велика відпірна сила Австрії проти російської перемоги має для дальшого ходу подій незвичайне значінне, бо дозволяє Німцям розправити ся рішучо з Францією, а потім сильними силами вдарити на Росію. Цілою теперішньої війни є знищенне самодержавної Росії, що через свою заборчість і жажду власти загрожує світовому розвоєви, а лише средством до сеї цілі є знищенне Франції, сього підручного банкира Росії.

Завели також французько-російські рахуби про внутрішні роздори в Австрії і Німеччині. Німецькі соціалні демократи стали однодушно з усіма іншими партіями в обороні загроженої вітчизни і загроженої культури людства. В Австрії переведено мобілізацію з вірпевою точністю і скорістю. Крім обовязаних до війська, зголосило ся майже мільон охотників. Національні спори затихли, всі народи Австрії, Німці, Угри, Чехи, Українці, Хорвати і Словінці стали вірно і щиро в обороні загроженої держави.

Про розміри дотеперішних воєнних успіхів може свідчити с., що Німеччина здобула на обох воєнних теренах коло 300.000 бранців (тільки що ціла сербська армія) та коло 60.000 російських і сербських бранців і понад 400 армат.

Третій союзник — Англія, вже зовсім не дописав. Замість виступити зі своєю переважаючою фльотою, Англіїці старанно поховали в безпечних пристанях свої дреднавти, ті морські кольоси, та ще обслонили їх залізними сітками для безпеки перед німецькими торпедами. Тимчасом німецькі підводні судна свобідно увихають ся по морях, закладають на англійським побережжю міни і мінами та торп дами висаджують один англійський панцирник за другим. Англіїці знають, що німецька фльота, хоч чисельно менша, що до якости кораблів, їх скорости та моряцької хоробрости залого є дуже небезпечним суперником, тому воліють вилловлювати безборонні, торговельні німецькі кораблі, як вдавати ся у бій з воєнною фльотою.

Зате Англія, вмотавши ся у війну, викликала марево революції у власних колоніях таких, як Індія і Єгипет, що грозить їй утратою тих перлин англійського заморського посідання. Англія мусить аж Японію просити за поміч для удержання Індії!

Словом, дотеперішня воєнна дійсність цілковито перечеркнула плани і рахунки потрійного порозуміння. Франція майже побита, Англія мало чинна, а навіть російський кольос, що

від цвітіння вже переводив мобілізацію, не може виказати ся значними успіхами.

Дотеперішні успіхи німецького оружа, що досі означало ся непобідимим, дають запоруку і *дальшій та кінцевій* побіди в сій справі, боротьбі за культуру і поступ людства, яку провадять середньо-європейські держави проти зливу варварства, дають надію на недалеке скинення кайдан, які російське самодержавне наложило на свої народи, а які хоче те пер наложити на цілу Європу.

Хроніка воєнних подій.

28. липня. Австро-Угорщина виповідає війну Сербії.
31. липня. Мобілізація Росії і Австрії. Оголошення воєнного стану в Німеччині. Німеччина ставить Росії ультиматум, а Франції запит.
1. серпня. Мобілізація Німеччини і Франції. Німеччина виповідає війну Росії.
2. серпня. Панцирний корабель „Авгсбург“ бомбардує Лібау. Франція розпочинає воєнні кроки. Німеччина займає Люксембург. Німецькі війська займають Александрово.
3. серпня. Німеччина виповідає війну Франції. Німецькі війська займають Каліш і Ченстохуву.
4. серпня. Засідання німецького парламенту та ухвалення 5 мільярдів воєнного кредиту. Німецькі війська вступають до Бельгії. Англія виповідає війну Німеччині.
5. серпня. Німецькі воєнні кораблі бомбардують кріпости на побережжю Алжиру. Німці нищать коло Сольдау у східній Пруссії брідку російської кавалерії. Австрія виповідає війну Росії. Чорногора виповідає війну Австрії.
6. серпня. Сербія виповідає війну Німеччині. Німецькі панцирники „Лебел“ і „Бреслау“ проломлюють ліпню англійської флоты коло Мессини.
7. серпня. Німці здобувають Ліпх (Ліпх). Франція видає 60.000 Італійців. Австрійські війська здобувають Радивилів, Волочиска і Новоселицю.
8. серпня. Німецький корабель „Королева Люїза“ закладає міни в устю Темзи і затоплює англійський панцирник „Амфіон“. Німецькі та Австрійські граничні війська лущать ся коло Олькуша і Вольброму в Королівстві польським.
9. серпня. Побідна битва проти Росії коло Бяли і Шталенгаген в східній Пруссії. Росіяни висаджують в повітря власну воєнну пристань Ганте в Фінляндії. Англіїці займають німецьку коловію Льомес (Тото) в Африці. Англія затримує у себе два нові турецькі дреднауты побудовані в Англії.
10. серпня. Німці відносять побіду над 7. французьким корпусом коло Мільгаузена (в Альзатії). Австрійська флота бомбардує чорногорську пристань Антивари.
11. серпня. Побіда Німців коло Лятарду. Здобує першого французького прапору.
12. серпня. Чорногора виповідає війну Німеччині.
13. серпня. Англія і Франція виповідають війну Австрії.
14. серпня. Іспанія оголошує неутралітет. Німеччина остерігає Францію і Бельгію перед війною вільних стрільців. Австрійські війська здобувають Шабац в Сербії. Царь обіцяє Полякам автономію.
15. серпня. Поклякання загального ополчення в Німеччині.
16. серпня. Цісар Вільгельм II. виїжджає на воєнний терен. Австрійські війська побіджують Сербів над Дриною.
17. серпня. Побідна битва Німців проти Росії під Шталупенен. Взято 3000 російських бранців і 6 машинових карабінів (кулеметів). Поважні успіхи Австрійців над Дриною проти Сербів. Бельгія в друге відкидає мирове пропозицію Німеччині. Німецькі війська займають Мляув в Королівстві польським.
19. серпня. Баварські і баденські війська розбивають 55. французьку бригаду коло Вайлера в Альзатії. Німці розбивають французьку дивізію кавалерії коло Перве в Бельгії. Японія висилає Німеччині ультиматум. На Кавказі революція.
20. серпня. Німці обсаджують столицю Бельгії Брюссель. Німецька побіда коло Тірльмен в Бельгії. Німецький панцирник Штрабсбург затоплює англійську підводну лодку поблизу англійського побережжя.
21. серпня. Побідна битва Німців з Французами між Мецом і Вогезами, під проводом баварського престолонаслідника. Вісім французьких корпусів побитих утекло. Здобуто 200 гармат і багато бранців. Німці розпочинають облогу Намюра.
22. серпня. Велика побіда німецького наслідника престолона на північ від Мецу.
23. серпня. Велика побіда армії князя Альбрехта Віртемберського коло Нефшато в бельгійських Арденах. Німецькі війська машерують на твердині Льонгї, Люневіль і Мобеж. Заняте Люневіль. Англійська бригада кавалерії побита під Мобежом. Побіда Австрійців над Сербіями коло Вишеград-Рудо. Побіда Німців під Іужбінами в східній Пруссії, 8000 Росіяни взато до неволі.
24. серпня. Марокко зриває дипломатичні зносини з Австрією і Німеччиною, чим нарушує умову Альжесіра. Росія розпочинає офензиву в східній Галичині.

25. серпня. Німці здобувають твердиню Намюр в Бельгії. Австрійські війська під проводом генерала Данкля відносять побіду над російськими під Красним. В Королівстві польським австрійські війська посувають ся аж під Радам.
26. серпня. Дальша побіда Австрійців під Красним над 10 дивізіями з 6 російських корпусів. 5000 Росіяни взато до неволі. Здобує французькі твердині Льонгї армією німецького наслідника престолона.
27. серпня. Німецький панцирник „Матдебург“ гине по геройськи в Фінляндським проливі. Боротьба морських форпостів коло Гельголянду. Один німецький торпедоць і панцирник „Арядша“ затоплені. Зміна міністерства у Франції. Знищення Льовену в Бельгії німецькими військами через напади цивільного населення. Побіда німецької армії під проводом генерала Клюка над Англійцями коло Мобежа. Поражка Французів під Намсі баварським кронпринцем Рупрехтом.
28. серпня. Англійці побиті під Сан-Кенгеном.
29. серпня. Німці розбивають п'ять російських корпусів і три дивізії кавалерії під проводом генерала Гінденбурга, по тридцять бит і під Тапенбергом, Ортельсбургом і Фільбенбургом в східній Пруссії. Новий Седан! Ціла артилерія знищена. 90.000 поранених Росіяни взато до неволі і здобуто 300 гармат.
30. серпня. Австрійські війська від тяжких підпирють напір Росіяни на Львів.
31. серпня. Армія Вільова розбиває під Сан-Кенгеном чотири французькі корпуси. Армія кронпринца здобуває твердиню Монмеді.
1. вересня. Бельгійська королева втікає з Антверпену до Лондону.
2. вересня. Здобує твердиню Жіве. Коло Рейму побито десять французьких корпусів. Австрійські війська під проводом генерала Авфенберга і при помочі групи архикнязя Йосефа Фердинанда відносять побіду коло Замосця і Тишовець над варшавсько-випельською армією, здобувають 200 гармат і 20.000 бранців. Французьке правительство втікає з Парижа до Бордо. Австрійські війська спорожують Львів. Німецька кавалерія запускає ся аж під Париж. Німці здобувають без боротьби форти північної Франції Лял, Ля-Фер, Коуде, Ерзон і Ле-з-Айвель. Напад Французів з твердині Верден на армію кронпринца відперо.
4. вересня. Німці займають без боротьби Рейм. Армія Вільова здобуває у Французів 6 прапорів, 283 тяжких гармат, 116 полкових гармат, 79 машинових карабінів, 166 аеропланів і 12.934 бранців.
5. вересня. Боротьба коло твердині Намсі в присутності цісаря Вільгельма. Англія, Франція і Росія зобов'язують ся в Лондоні, що мир закінчатиме лише всі разом. Англійський панцирник „Петфіндер“ затоплений.
6. вересня. Нові боротьби коло Люблина під проводом генерала Данкля. Австрійці нищать сербську дивізію Тімоку коло Митровиці і беруть 5000 Сербів до неволі.
7. вересня. Твердиня Мобеж капітулює. Німці беруть 40.000 до неволі і 400 гармат. Шлезькі війська беруть до неволі 1000 Росіяни. Німці обсаджують місто Жант в Бельгії.
9. вересня. Коло Льова розпочинається нова битва.
10. вересня. Битва над рікою Марн. Німці здобувають 50 гармат і тисячі французів беруть до неволі.
11. вересня. Генерал Гінденбург розбиває праве крило російської армії і відпиряє за Німан. Німецький кронпринц здобуває укріплені місця на полудневій захід від Вердену. Туреччина зносить капітуляції (оголошує, що перестав рахуватись з ріжними договорами, які зв'язують її руки).
12. вересня. 22. Побито російський корпус під Ліком в східній Пруссії. Дотепер Німці здобули понад 300.000 воєнних бранців — Французів, Англійців, Росіяни і Бельгійців.
13. вересня. Побіда австрійських військ коло Городка, 10.000 російських бранців. Австрійці переривають офензиву задля переважаючих сил російських з півночі. Нова побіда Гінденбурга приносить величезну здобич. Напад трьох бельгійських дивізій з Антверпена Німці побідно відперли. Воєнні операції на французьких терені допрадали до нової битви, яка добре стоїть.

(Далі буде.)

Відозва Союзу визволення України до болгарського народу.

Події по розвитку першого союзу болгарських держав і теперішня загально-європейська війна виявили нарешті справжні злочинні бажання Росії. Особливо болгарський нарід болісно відчув наслідки її „славянської політики“. Ся політика була винником того, що Сербія забрала від Болгарії Македонію. Чи ж може болгарський нарід після сього в теперішній великий момент перекроєння карти Європи в ім'я грядучого розвитку самостійних народів не стати рішучо і виразно проти панславистичної брехні Росії? Бож чи не ясно, що під покривкою „славянської єдності і братерства“ північний деспот змагає до нових територіальних здобутків, хоче взяти у своє ярмо всі славянські народи і всім їм приготувати ту злу долю, яка

спіткала народи, що мали нещасте опинити ся в московській державі?

30 мільозий український нарід у Росії, один з найбільших славянських народів, особливо зазнав на собі результати „славянської“ політики Росії. Виборовши собі за часів гетьмана Хмельницького незалежність, він був примушений обставинами злучити ся з московським царством. Він застеріг тоді собі незалежність і свої права. Та вже на другий день починають ся „братерські“ змагання Московщини позбавити український нарід його сам стійности і змосковщити його. Настає довга і завзята боротьба, в якій український нарід воліє не раз піти навіть під Турка, лише не терпіти знущання Москви. Перемога Москви під Полтавою була тим тяжким зворотним пунктом, що зробив з слабої Московщини імперіялістичну Росію. Вона дала їй змогу здавити цілком Україну, притоптати Польщу, кинути своє варварство на інші краї. Ся битва була проклята не лише для українського народу, але також і для народу російського, бо власне остаточна перемога над вільною Україною скріпила до решти московський абсолютизм, дала йому змогу вдержати ся аж досі і витримати навіть революційний натиск усіх народів Росії в 1905—1906 роках.

Російська імперія була і є ворогом усякого поступу, моголою народів. І в теперішній війні перемога Росії значилаби перемогу на довгі роки страшної реакції, перемогу дикого абсолютизму над демократією і західно-європейською культурою, значилаби, що різні славянські народи стогналиб і далі в ярмі.

Ми, Українці, і ви, Болгари, мусимо рішучо виступити в сей великоважний момент! На нас спадає великий історичний обовязок здемакувати брехню московського панславізму! Бо остаточно рішаєт ся наша доля — бути, чи не бути.

Росія веде свою брехливу пропаганду не лише в Сербії, і не лише нищила тим болгарський нарід в Македонії. Вона хотіла також забрати і ту частину нашого українського народу, яка мала щасте опинити ся в Галичині, під захистом австрійської конституції. Росія думала сим раз на завсідги здушити визвольний рух українського народу: через Галичину і Відень іде дорога до Дарданелів і Царьгороду. Така була думка російського правительства. Росія підтримувала Сербію проти Болгарії, щоб ослабити Австрію, і для сього вона не жаліла грошей на московільську агітацію серед українського населення в Галичині. Небезпека була близька і слава Німеччині та Австро-Угорщині, що в сам час підняли зброю проти сих смертельних для нас змагань. Український нарід уважатиме день оголошення війни Росії за найбільше свято в своїй історії.

Болгари! В сім великім поході проти московського деспотизму мусимо й ми з вами стояти в однім ряді з німецькими народами!

Союз визволення України стежить з захопленням за вашими приготуваннями до оружного виступу проти Росії і її божевільних союзників і за вашими славними заходами об'єднатись в сій хвилі з Туреччиною та Румунією. Ми віримо, що прославлені недавно ваші геройські полки запишуть знов своє ім'я і ім'я болгарського народу на найзнаменитіших сторінках історії. І в сей час український нарід пересилає вам не славянські, а загально-людські, найтепліші братерські почуття.

25. серпня 1914.

Відозва Союзу визволення України до румунського народу.

Цілий світ стежить з напруженою увагою за історичною боротьбою Австро-Угорщини й Німеччини з Російською деспотією. Довгі літа була Росія зморою для культурного заходу, загрожуючи самостійности сусідів, добробуту й миру Європи. І ось настає час визволення від сеї змори. Під натиском побідних союзних армій хитаєт ся імперія новітнього Тамеряна

і невдовзі отворять ся брами тої тюрми, в якій скувала Московщина нечисленні підбиті народи, колись вільні і незалежні. Тріщать вже сі брами під напором гноблених, що рвуть ся на стрічу своєї свободи. Спільна біда спільні завдання їм ставлять, спільний шлях проказує-шлях взаємної допомоги, дорогу до спільної оборони.

Румуни! І ваші одноплемінники стогнуть в однім ярмі з нашою Україною. Близкі ваші сусіди і spokrevnenі ще від часів Могили культурно, ділимо ми, російські Українці, разом з вашими братами в Бесарабії ту саму сумну долю і леліємо ті самі мрії про визволення. З певною надією стежимо ми разом з ними за вашою поставою в історичній боротьбі.

Ми знаємо, що підшепти московських сірен не годні змінити вашого переконання, що тільки в союзі з ворогами Росії доля Румунії. Побіди й бо марш Москви на Константинопіль „Via Відень“ не тільки не дав би вам Семигороду, але зготував би цілій Румунії сумну долю Бесарабії!

Лише розбите Росії і виперте її до її етнографічних границь старого московського царства кладе раз на все кінець російському імперіялізмови й обезпечує сусідів від російської інвазії.

Обовязок обезпечення власних границь і визволення Бесарабщини з під російської корми, — ми певні — невдовзі спонукає Румунію поєднати свій власний інтерес з інтересом Австро-Угорщини й Німеччини, з інтересами культури і визволення уярмлених Росією народів. А сей крок наблизить і ту щасливу хвилину, коли розширена й обезпечена Румунія знову як і колись заключить братерський союз з вільною і незалежною українською державою в обороні від спільного північного ворога.

В дожджанню сеї хвилини пересилає „Союз визволення України“ свій щирий привіт усім тим румунським патріотам, що стоять на сторожі проти підступної византійської політики зрадницької ненажерливої Росії.

Saveant consules!

25. серпня 1914.

Голоси європейської преси про українську справу.

Хто пильно стежить за європейською пресою, мусить сконстатувати вельми відрізну для нас прояву, що українське питання викликає за останній час що раз більше зацікавлення серед європейської публіки, а тим самим здобуває собі що раз більше місця на шпальтах часописей. Правда, серед повени статей і новинок на українські теми, які останніми часами стрічаємо по європейських органах, багато ще баламутних поглядів та фальшивих інформацій, які зайшли сюди, чи завдяки старанням наших відвічних ворогів Москалів, чи знову через незнання близьких обставин, серед яких живе та розвиваєт ся наш нарід. Всеж таки в більшости випадків помітно змагання до об'єктивного та по зм'ї вірного представлення нашої визвольної боротьби.

З приємністю приходить ся нам сконстатувати, що діяльність нашого „Союзу визволення України“ викликала скрізь живе заінтересованне. Усі великі дневники австрійські, угорські, німецькі, італійські, румунські, болгарські й інші подали звістку про ціль і програму „Союзу“ та передрукували в цілости або в часті наш поклик до громадської думки Європи. І так найбільші віденські дневники, як „Neue Freie Presse“, „Fremdenblatt“, „Reichspost“, „Neues Wiener Tagblatt“, „Neues Wiener Journal“, „Wiener Allgemeine Zeitung“, „Deutsches Volksblatt“, далше німецькі „Frankfurter Zeitung“, „Kölnische Zeitung“, „Vorwärts“, „Ostsee Zeitung“, будапештенські „Pester Lloyd“, „Pesti Hirlap“, чеські „Dělnické Listy“ і багато інших опублікували наш поклик в цілости.

Так само наші поклики до болгарського і румунського народів відбили ся живим відгомном по усіх органах преси тих

країв, а також у німецькій пресі, та були усюди прихильно коментовані. Богато місця присвятила преса становищу, яке заняла Українська Головна Рада у Львові в справі війни з Росією. Маніфест, який видала Українська Головна Рада до українського народу, був рівно к передрукований в різних європейських газетах. При сій нагоді звернено усюди увагу на організацію Українських Січових Стрільців та підношено одушевлення і запал, з яким українська людність Галичини кинулась до боротьби з відвічним ворогом України.

Велике занепокоєння серед публічної opinio Європи викликав факт, що галицький Митрополит граф Андрій Шептицький дістав ся при занятю Львова у руки московських наїздників. З сього приводу подали більші віденські газети близьку характеристику галицького Митрополита, а великий німецький журнал „Frankfurter Zeitung“ подав з сього приводу статтю про церковні відносини в галицькій та на російській Україні.

Гумористичне вражіння викликала в пресі відозва великого князя Миколи Миколаевича до „російських братів в Галичині“. Подаю її зміст сеї брехливої відозви, пише віденська „Son- u. Montags-Zeitung“: „Хоч царь в біді обіцяв Полькам автономію, „любим Жидам“ повну свободу, то однак зовсім не нагадав собі 30 мільонів поневоленних у Росії Українців. Місто сього звертаєть ся зі своїми обіцянками до „російських братів в Галичині“, та радби галицьких Українців, яким вже витискає російське тавро, заманити своїми солодкими залицянками в обійми російського колюса, щоб їх рівнож вкинути в московську мішанину рас“.

В останніх часах доволі багато писали європейські часописи про зраду галицьких руссофілів,

З прелемістю можемо однак сконстатувати, що органи європейської преси не дали себе збаламутити та всюди виразно підчеркували, що загал українського народу не має нічого спільного з ганебними зрадниками, та ніяк не може бути одвічальним за їх роботу. Деякі кореспонденції (напр. „Information“) то таки зовсім отверто писали, що в галицькій зрадї годї обвинувачувати самих тільки москвофілів,

Ширше й з відповідними доказами обіцяла „Information“ висвітлити сю сумну справу в найближшій числі.

Воєнні кореспонденти великих віденських та заграничних газет згідно підносять незвичайну хоробрість українських воєнків у австрійській армії та запал, з яким вони ідуть у бій з московським наїздом. Особливо помітна з сього боку стаття берлінського „Vorwärts“-у з 15. вересня б. р. п. з. „Український селянин у війні“.

Яке велике зацікавлення українською справою викликала в Європі війна союзних держав з Росією, про се найкраще свідчить поява цілої низки більших і менших статей і заміток про Україну та Українців у великих органах преси. І так у „Hamburger Nachrichten“ з 6. вересня б. р. стрічаємо статтю п. з. „Українське питання“, в котрій автор J. v. Ardeschah вказує на велике значіння, яке має се питання для середньо-європейського сходу. В „Berliner Zeitung am Mittag“ з 7. вересня б. р. появилась стаття п. з. „Москалі та Українці. Гнобителі як освободителі“, в котрій представлено підпольну роботу Росії в Галичині та її політику супроти Українців взагалі. Поважний біржевий орган „Berliner Börsen Courier“ з 18. вересня с. р. приніс довшу статтю п. з. „Україна“ пера Іуставу Кавдера. Автор вияснює читачам, що українське питання належить до головних чинників європейського східного питання і мале політичні відносини, серед яких живуть Українці в Австрії та Росії. На жаль автор не знає ближше історії українського народу, тому в його статі стрічаємо деяку недокладність. Незвичайно помітну статтю помістив недавно найбільше читаний віденський демократичний журнал „Neues Wiener Tagblatt“ п. з. „Князь Бісмарк про війну з Росією

та про самостійність України“. Провідною ідеєю статі є погляд великого німецького кашплера, що тревале забезпечення європейського мира може наступити лишень через поділ Росії та створення самостійної Української держави.

Із сих голосів преси навч саємо, що Європа, а передовсім німецький світ, починає врешті розуміти ту важну роллю, яку повинен в найближшій будучности відіграти великий поневолений український народ. Маємо певну надію, що з розвитком подій се зацікавлення українською справою зросте ще більше та що українське питання здобуде собі належне йому місце в міжнародній політиці.

Заграничний огляд.

В Росії.

Побожовання вгорі і песимізм внизу. Ще місяць тому спеціальним царським указом оголошено воєнний стан у східній частині України п. Кубані (оділи Катеринодарській, Баташашинській, Гіський, Кавказській, Лабінській і Майкопській), а також майже у всіх місцевостях Кавказу. З одного боку казенні пера, а за ними московські газети — „добровольці“ різної політичної марки, роблять великий шум з лейт — мотивом „усі нації Росії об'єднались, щоб шапками закидати Німців“, з другого, там, де прірва поміж правительственно-націоналістичною брехнею і реальною дійсністю каторжного гніту недержавних народів Росією особливо яскраво виявляється, маємо як царський дарунок моменту воєнний стан. Чи се певність себе, чи явне побожовання, що по першій більшій ударі усі ці народи кинуть і свій камінь, щоб розправитись з своїм гнобителем?

Але й серед громадянства, і то в серці Росії — Москві, вже на другій місяці війни і по занятю Галичини, не маюють собі рожевих перспектив. Ліберальна газета „Русскія Відомости“ констатує, що здійснення ос. овних домагань громадянства все ще стоїть без руху, але потішає себе тим, що: „при всяких обставинах громадянству не треба піддаватись п. чуттю песимізму“.

Песимізм огортає і гр. Вітте, який є ні на „горі“, ні в низу, а займає на разі становище високопоставленого „обсерватора“, а в грошевих ділах російської держави дорогого маклера. Мав він розмову з одеськими журналістами і, як передуєть часописи, так сказав: „Не слід перецінювати сил Росії. Війна ще може принести силу несподіванок, бо ворог незвичайно могутий. Становище дуже серйозне. Не слід віддавати ся облудним надіям, а також не слід подавати народова фалшивих вісток про побіди.“ Вітти граф дав мудру раду журналістам, щоб підготовили населення до тяжких поражок, які можливо наступлять.

Пилип з конопель. Бурцев на час війни покинув своє ремесло розкривавши політичних провокаторів і шпіонів, та записав ся в славянофіли. Закликає він усіх славян „без виїмку“, щоб об'єднали ся коло російського правительства (!) та перестерігає рос. політичні партії, щоб не компромітували „великої справи“ боротьби всієї Європи проти пангерманізму. В такім дусі умістив Бурцев статю на поча ку війни в паризькій часописі „La Guerre Sociale“. Ліше б він зробив, якби й дільше займав ся Азефама і тими, хто їх сплудєв.

У Франції наростає революційний настрій. Хоч існує сувора воєнна цензура, проте в Парижі друкують ся і ширять ся прокламації проти правительства, а головню проти президента республіки, якого уважають за головню винуватця нещастя, що тепер спадо на Францію. Часть преси починає виразно висловлювати розчарованя з мілітарної і моральної вартости одного з союзників Франції—Росії та отверто говорить про облудність політики Росії супроти західних славян яким обіцяє свободу, а в себе дома тримає різні народи в найгіршій неволі Демаскованем Росії займаєть ся невідкуплена єю опозиційна преса, на чолі з „Humanité“.

В Італії соціалістична преса з усією рішучістю звертаєть ся проти підбурювання громадської думки на користь війни з Австрією. „Avanti“ остерігає пром. авантюристичної політики і закликає, що серед пролетаріяту така політика зустріне одієч. Загалом італійська преса висловлюєть ся за затримання неутральности до кінця.

В Болгарії антиросійська орієнтація вступає чим раз виразнійше. О скілько ходить о високі сфери, про се свідчить між иншим зміна на становищі міністра війни. На місце Бояджієва призначено Фичева, симпатика Австро-Угорщини і Німеччини. Хоч руссофілство серед болгарської суспільности досить поширене, проте не має коріння в народних масах, яким в своїй пам'яті стоїть друга балканська війна, стягнута на Болгарію Росією. Проби певної части суспільности отверто виявлять свої симпатії до Росії, стрічають загальний осуд. Деякі часописи висловлюють певність, що Росіяне будуть у війні побиті, а по повероті до дому застануть там революцію.

В Румунії під впливом підкупленої Росією преси збуджуєть ся чим раз більше неприхильний настрій до Австрії. На чолі антиавстрійського руху стоїть т. зв. „Культурна ліга“, використовуючи в своїй роботі зелену молодіж. Розважні елементи суспільности тримають себе здержливо супроти айтанії „Культурної ліги“. Правительственні чинники також тримають ся з резервою.

Болгарський Національний Союз до Союзу визволення України.

Президія Союзу визволення України одержала від Болгарського національного Союзу з Софії, під датою 1. IX. ст. ст. 1914. лист осьього змісту (подаємо в скороченню):

„Звернений до Болгарського народу поклик Союзу визволення України¹, найшов найкращий відгомін в серцях усіх правдивих Болгарів-патріотів.

Спішимо висловити Вам наші найгорячіші симпатії, найщиріші і найсердечніші бажання та найбільшу заохоту до як найкращого успіху Вашої високої справи.

Не відкидайте просимо нашої найглибшої подяки за те, що Ви сим Вашим покликом так виразно виявили пошану, яку маєте для болгарської нації“... З сердечним та братнім поздоровленням: Президент: Т. Бойчев, Секретарь: Ст. Чоуков.“

На поданий вище лист вислала президія Союзу визволення України до президії болгарського національного Союзу, таку *відповідь*:

„В імені Союзу визволення України складаємо хвальний президії глибоку подяку за щирий, повний симпатії до нашої святої справи лист. Просимо передати сю нашу подяку цілому Вашому Союзови та заповнити його, а в його лиці в весь болгарський нарід, що український нарід і його свідомі сини ніколи не забудуть того зворушливого відношення, з яким Болгари поставили ся до національних змагань України в сей історичний переломовий для неї момент, та що нитки взаємного спочування й симпатії, навізані отсе між обома братерськими народами, зістануть на все нерозрваними. Ми певні, що кожного разу, коли будемо мати приемну нагоду заступати перед болгарською публичною опінією справи нашої вітчизни, Ваш приятельський нам Союз, буде нашим вірним помічником та посередником“...“

З українського життя.

На Україні насуваєть ся *мара голоду*. Сьогорічний урожай дуже кепський, страшна дорожня засобів поживи. В більших містах, як Київ, Катеринослав, Одеса, ще в початках війни міські ради були примушені застановитись над організацією харчової помочи для бідного і безробітного населення. У Києві основано кілька міських дешевих кухонь.

Поруч з тим іде загальне пригноблене і *знів'їра серед суспільности*, хоч російська преса на, приказ з Петербурга, настроює публику на войовничий лад. *Громадська самодіяльність цілком припинена*, особливо се діткнуло українські просвітні організації в Катеринославщині, до яких горнула ся велика маса робітництва. В цілім Катеринославським фабрично-заводським районі панує безробітє, пригнобленне та стриманє, захованне в собі невдоволення.

Про настрій українського селянства свідчить така картина, описана в приватнім листі, висланім з України на передодні війни:

Село Н. Могилівського повіту по Поділлі. Село віддалене від більшого міста і від залізниці 40. кіль. Що до свідомости селян-темне. Сюди навіть під час революції не заглядали агітатори.

Коло монополки рано стоїть купка людей. До них підїжджає селянин, що виїхав був до Могилева і розкаже, що його не пустили до міста вартові салдати через те, що артилерія в найблизчих двох днях матиме вправи боевими патронами. Треба, щоб се староста оповістив усім, аби люде даремне часу не гаяли, бо всіх завертатимуть.

¹ Див: Відозва Союзу визволення України на ст. 4-5.

З цього починаєть ся розмова про війну з Австріяком. Один каже, що він балакав з козаками і ті казали йому, що їх змобілізовано на війну, щоб від Галичини Україну відобрати.

— Поки козаки ту Україну відберуть, то німець нас всіх забере

— Ні, не дамо ся — вихоплюєть ся молодий селянин, який недавно вернув ся з війська — у нас війська більше і ми свою землю будемо боронити.

— Овва, а чи багато у тебе тої своєї землі? — запитав іронічно один.

— Та у них три морі на пятьох!

— Ну то мають за що бити ся.

— То у вас за три морі четверо стало до війська?

— Та четверо ж.

— Іх четверо, а он дивіть ся люде добрі —, пан за шість тисяч морг ні одного не виставляє! Всі три сини в війську не служили.

— А леж бо ні, я сам бачив як оден у формі приїжджав.

— Ну, то в формі був найстарший, а леж він доктором військовим. Так і я тобі служити в війську можу — назнач лиш мене кухаром. Ні, ти з рушницею стань, як ми стаємо.

— А якжеж, стане він тобі! Пожди!

— Ну то так і ми йому станемо!

— Та не можнаж допустити, щоб німець нас підбив під себе — втручаєть ся в розмову знов недавний салдат.

Кілка голосів роздратовано:

— Не можна! не можна! так тебе німець питатиме, чи можна. Прийде тай забере, тай годі.

— Та ми не дамось.

Його сердито перериває батько його: ото заладив одно: не дамось, будемо з німцем бити ся, бо прийде тай забере нас. Та нехай нас сам чорт забере, то гірше не буде, як є. Чи не правда люде добрі?

— А вжеж правда! То йому так в москалях памороки пустили, що він все битись хоче.

— Та ніхто з нас битись не піде.

— А вжеж ні, — підем тоді, коли пани виставлять за свою землю стільки війська, скільки наш брат виставля.

— А тож. Іх землю маємо ми своєю кровю боронити?! а не діждуть!

— Ну! ну! ви храбрі! Прийде стражник, вистрелить раз, то всі побіжте до війська, а ж закурить ся! — сердито відповів салдат.

— А леж бо й виадикували його москалі! Дивіть ся, який мудрий. Та вжеж з села підемо. А прийдемо у місто, дістанемо рушниці, то як ти гадаєш, буде тобі тоді твій стражник страшний?...

Серед зрадників.

Брати Геронькі, що втекли свого часу до Росії з черновецької тюрми, де сиділи в сподіванню суду над ними за русофільську пропаганду і державну зраду, прийняли російське горожанство і виїхали отсе з наказу російського правительства у Чернівці, яко дорадники і інформатори російських військових властей, на занятій російськими військами части Буковини. Ту саму службу повнять ріжні Ковдри, Бендасюки, Дудкевичі, Глушкєвичі й інші, звисні з львівського процесу о державну зраду. Припинений у Львові перед війною їх орган „Прикарпатська Русь“ виходив спочатку в Києві, а тепер знов перенесений до Львова.

Бібліографія.

„Die Ukraine und ihre Bedeutung im gegenwärtigen Kriege mit Russland“. Von Dr. W. Kuschnir.

Брошура на 40 сторінок, читаєть ся легко і власне як легка лектура для ширшого загалу може бути рекомендована кождому, хто нічого про українську історію не знає. На жаль

поставлене автором в назві брошури завданне виконане не зовсім удачно. Про значіння України в сучасній війні сяке таке поняття читач зможе винести лише з розділу „Die Ukraine im Wirtschaftsleben Russlands“, що займає неповних три сторінки. Головна частина брошури присвячена висвітленню історичних прав України на державну самостійність. Тим дивнішою видається обставина, що в брошурі, присвяченій „Значінню України в сучасній війні“, майже зовсім не говориться про це, а навпаки, на три чверти трактується про зовсім іншу справу, про яку сам автор на сторінці 35 каже: „історичним правам ми надаємо другорядне значіння“. Може власне через таке легковаженне автором наших історичних прав брошура його не робить і сією своєю частиною суцільного і переконуючого вражіння про вартість сих прав. Під сим оглядом краща вже, наприклад, брошура покойного Р. Сембратовича, видана ще в 1905 р. „Zarentum im Kampfe mit der Zivilisation“, яку варто тепер перечитати кожному.

Передмова до брошури Кушніра Др. В. Роде, написана в дусі агітаційного викладу, читається легко і цілком допомагає до написаної в австрійсько-патріотичім дусі цілості.

Що-ж до теми, яку читаємо в заголовку брошури п. Кушніра, а на яку в самій брошурі відповіді властиво не знаходимо, то кожному читачеві можемо порадишити прочитати присвячений Україні розділ в книзі проф. О. Геча „Russland“, що вийшла в друку весною сього року. Там на кількох сторінках річево, об'єктивно і з глибоким розумінням справи схарактеризовано найосновніші соціально-економічні і політичні прикмети України. Ося Гечева характеристика може дати змогу кожному читачеві вяснити всю грандіозність значіння українського питання в сучасній війні. Не без користі прочитають її й ті з Українців, які не здають ще собі як слід справи про се значінне.

Перша відозва, яку випустив Союз визволення України на початку війни:

До українського народу в Росії!

Люді часи настали для нас! Щойно десять років минуло від японської війни, а вже маємо нову! — За мало стало цареві грошей і крові власних підданих. Цілий світ захотів він загарбати під своє ярмо! А передусім австрійську Галичину, де живе більш як 4 мільони таких самих Українців що й ми. Кровю хотів він заллати сей край. — Вкрити його тюрмами і шибеницями. Щоб і наших братів з завороду закувати в московські кайдани.

Тому на Росію лише паде вина за сю війну.

Коли тисячі наших людей ляжуть трупом — знайте, що се є вина Росії! Коли голод і холера завитають до нас — се є вина Росії!

Коли старцями і каліками вкрийеться Україна — се є також вина Росії!

На наше щастя військо австрійсько-німецьке є дужчим від царського. Вже тікають перед ним царські генерали! Вже Австрійці вступают на Україну. Наш слухний час настає!

Довго знущалися над нами царські посіпаки! Довго грали на нашу кровю і свободою! Пора порухувати ся з ними за нашу кривду і кров!

Не лякаймо ся австрійського війська! Бо є в ім сотки тисяч галицьких Українців — наших братів. Бо з ним ідуть українські „Січові Стрільці“. Се військо pomoже нам вигнати з нашої землі всіх царських чиновників і урядників, що сарапою вкрили наш край! Поможє розвалити ту прокляту тюрму народів, що зветься імперією царя. Поможє нам стати панам на власній землі. Принесе нам свободу і землю!

Воно принесе нам землю, бо всі землі казінні, удільні та великих панів-піддільників царя — перейдуть на вічну владь селянам — в усіх краях занятих Австрією.

Воно принесе нам свободу, бо замість російських шибениць і тюрм — дістане робочий люд і цілий народ свободу особи, майна, союзів, зборів, слова і загальне виборче право, рівне як для мужика так і для пана.

Воно принесе нам свободу, бо кожда віра є вільною в Австрії! Нікого не сидувати муть кидати свою віру, а приставати до иншої. Православні лишать ся православними, католики — католиками, жида — жидами. Кождий молитиметься і віруватиме так, як схоче, як вірували його діди.

Воно принесе нам свободу, бо кождий народ вільний в Австрії! Кождому вільно там говорити, читати і вчити ся на своїй рідній мові. Ні в школі, ані в суді, ані віде ніхто не сидуватиме нас Українців говорити по німецьки або по польськи. Бо Австрія шанує права кождого з своїх народів!

Бо вільним і незалежним краєм стане Україна в злуці з Австрією!

Тому памятайте люде! Не лякати ся, а вистати нам треба Австрію! Скиньмо вже раз з себе кляте московське ярмо! Як сього не зробимо тепер, то вже пізно. Не скорше, як згине Росія, зйде сонце свободи на наші землі! Не скорше як буде побита Росія, встане вільна Україна.

Надходить час помсти. Помстимо ся за все!

За сльози жінок і дітей наших!

За кров замучених в каторзі і на шибеницях братів наших!

За збездечений край наш, за його кайдани!

Або добути або дома не бути!

„Союз Визволення України“.

Партія Українських Соціалістів-Революціонерів випустила таку відозву: „До Українського Робітництва! Товариші!

Австро-Угорщина й Німеччина проголосили війну Росії. Російське самодержавне правительство само втягло нашу країну у війну. Болячи ся революційного руху робітництва, який останніми часами знову почав набирати сили, російський уряд думав відвернути увагу народу від внутрішніх справ успішною війною проти інших держав. Особливо не давала йому спокую Австрія, де живе й має свободу чотири мільони українського народу. Російський уряд жорстоко переслідує й нищить всякі прояви українського життя в Росії, але бачить, що не може, не має вже жодних способів спинити визвольного руху українського народу. Навіть поліційні заборони вже не допомагають йому. Святкування ювілею Шевченка було заборонене — тим голоднішим був протест Українців на улицах Києва! І російський уряд зрозумів, що хіба якимись надзвичайними, досі неуживаними способами зможе він знову приборкати революційно-національний рух серед нашого народу. Сей спосіб — побити Австрію, забрати від неї ту частину Галичини, де живе решта нашого народу, а по побіді з цілою силою здавити всі прояви нашого життя. Маючи в своїх руках Галичину, російський уряд був би певний, що вона вже не буде тим місцем, з якого дої вогонь національної свідомості розходився по цілій Україні.

Забрати від Австрії Галичину! Мати весь український народ у своїй владі! Ось ціль російського уряду, і для сеї цілі знайшов він добрі знаряддя. Збаламучена російськими грішми і агентами, Сербія раз у раз непокоїла Австрію, а в Галичині організував російський уряд за гроші цілу партію запропадців-москвофілів, які мали підготувати ґрунт для його побіди. Довго тягла ся сея підготовча робота російського уряду на знищення нашого народу. Але коли Сербія за чинною помічю свого власного правительства і при участі офіційних представників російського уряду вбили в Сараєві австрійського наслідника престолу з його жілкою, австрійській державі увірвав ся терпець. Для своєї власної охорони вона мусіла покласти край роботі російського уряду. Австрійський уряд зажадав від Сербії цілковитого покори, а коли вона не зробила сього, виповів їй війну. У відповідь на се російське правительство розпочало мобілізацію цілого свого війська і фльоти, почало готувати ся до нападу і на Австрію і на її союзника Німеччину. Російське військо перше напало на Німеччину, й вона проголосила тоді війну Росії. За прикладом Німеччини пішла й Австрія.

Товариші! В сій війні рішається ся наша доля! Побідить Росія — ще довгі десятки літ будемо під царським багатом. Побіє Німеччина й Австрія російський уряд і військо, — легкою буде наша боротьба за національне визволення, за краще жите. Українське робітництво бореть ся не лише за національне визволення, воно бореть ся також за визволення соціальне, за визволення праці від кайданів капіталу. Але воно знає, що лише усунення національної неволі, лише свободи й розвиток українського народу дадуть йому змогу всю силу обернути на боротьбу проти сучасного капіталістичного ладу. Ось чому українське робітництво теж прийняло гасло Самостійної України.

Товариші! В сій рішучій хвилі беріть ся знову до боротьби проти російського уряду! Революція, яку ви почнете по містах, не позволить російському урядові вийти переможцем в теперішній війні. А чим більше буде побитий російський уряд під час війни, тим легше буде нам добити ся визволення. Організувати й перевести в жите загальне повстання українського народу проти російського самодержавства — ось єдиний спосіб до здобуття нашої цілі — самостійної й незалежної, вільної й демократичної України! А в вільній Україні легше буде нам добити ся не лише кращого життя, але легше буде вести боротьбу проти капіталізму. Берім ся ж до зброї!

Хай живе загальне повстання Українського народу! Хай живе самостійна, демократична Україна! Хай живе соціальна революція!

Партія Українських Соціалістів-Революціонерів.

Зміст: Наша платформа. — До громадської думки Європи. — Вісім тижнів європейської війни. — Хроніка воєнних подій. — Відозва Союзу до болгарського народу. — Відозва Союзу до румунського народу. — Голос європейської преси про українську справу. — Заграничний огляд. — Богдгарський Національний Союз до Союзу визволення України. — З українського життя. — Серед зрадників. — Бібліографія. — Відозва Союзу до українського народу в Росії. — Відозва Партії Укр. Соц.-революціонерів.

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1-20 руб.). :: Ціна поодинокого примірника
30 сот. (15 коп.).

Редагує комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський**.
Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädter-
strasse 79, II. Stiege, Tür 19.

I. рік.

Відень, дня 27. жовтня 1914.

Ч. 2.

Вертаємо до часів слави козацької.

„Не змирає душа наша“...

Перейшовши майже цілу східну Галичину, руйнуючи перед собою огнем і мечем придбання свободного українського життя, російська армія дісталась в карпатські гори! Зустріли там її поруч з регулярно австро-угорською армією відділи українських добровольців-„Січові Стрільці“, проганяючи ворога назад, доказуючи при с'м чудес героїства і відваги.

І заговорив світ про Українців. З уст байду-жих до нас людей почулись слова подиву і признання. Так, імя здобуваєть ся боротьбою. Як довго нарід наш вів криваві боротьби за волю, так довго світ про нього знав. Століття невільничої мовчанки стерли в пам'яті чужих наше імя. Пролита в Карпатах кров „Січових Стрільців“ пригадує світови про існування українського народу. Аби та кров була животворною, аби в ній зродилась воля України. Аби про се не забулось...

Колись в часах, як Україна була в злуці з Польщею українські полки гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного помогли далеко поширити границі Польщі коштом Московщини (рік 1610.), помогли зломити найсильнішу тоді у світі силу турецького царства (під Хотиним р. 1621.). Самі польські історики і тодішні полководці порівнюють відвагу наших пращів з відвагою грецьких класичних героїв.

Але Польща не вміла приєднати для себе доброго і хороброго українського народу, не шанувала віри і української народности та своєю короткозорою політикою загнала український народ в цупкі обійми Москви (перейславська угода 1654.).

Від сього часу почала сильно рости могутність Росії, яка рівночасно відплатила Українцям каменем за хліб, бо в протягу одного століття скасувала українську автономію, скасувала гетьманський уряд, сю послідню зверхню ознаку нашої державної незалежности.

За прикладом колишньої Польщі постановила тепер Росія до гла знищити український народ, знищити демократичний виборний устрій української церкви, перетягнути на свій бік українські заможні класи — а простий люд, що так довго боров ся за свою волю і свободне право на землю, віддати в найгіршу кріпацьку неволю, віддати на загибель через темноту і алкоголь.

Кровю протестували Українці (під Конотопом 1660. р., повстання Мазени 1709. р.) проти грабовання своїх прав Московією — але ослаблені довшими війнами, розділені між Польщею і Росією, не мали досить сили зломити московську перевагу.

Та в народі нашім лежить безсмертна сила, злеліяна героїчними думами, виплекана своєрідною культурою в народніх переказах, яка не вважаючи на ввесь гніт Московщини всею молодістю українською літературою, суєнільною і господарською нашою організацією, всім розцвітом нашого народнього життя в останніх роках, свідчить, що наша національна ідея „не вмре, не поляже“.

Прийшов 1914. рік, ювілейний рік Шевченка. Загомонала Україна по оба боки кордону, — але в Росії, де жив, мучив ся і свої огненні слова творив безсмертний Тарас, — там заборонено помянути його „не злим, тихим словом“. Тим сильніше відгукнула ся Галицька Україна. Не було міста, містечка, ні села, де не помянулиб пам'ять Шевченка та не пригадувалиб його с'лів: „вста-

вайте, кайдани порвіте і вражою, злою кровю волю окропіте“.

А ворогом була Москва, зрадницька кровопийчиня українського народу, Москва, що забрала нам все, що лиш може бути дорогим народови і людині, — нашу віру, нашу пісню, нашу мову, нашу свободу.

І коли зірвала ся всевітня хуртовина, коли Росія зі своєю жадобою пановання затягла ся у криваву війну з Австрією і Німеччиною, — для кожного Українця був шлях ясний: пійти проти кривавої Росії, відомстити всі наші кривди, відплатити всі московські зради, каторгу і вигнання наших гетьманів, смерть Полуботка, муки неволі Шевченка, стоси трупів героїв великої російської революції і здобути волю Україні.

В тій думці повстала українська добровільна армія „Січових Стрільців“.

Москва від віків леліяла думку заткнути прапори свої на Карпатах, — але в Карпатах засіли новочасні запорожці „Січові стрільці“ і заткані російські прапори рвуть на шматки й кидають за втікаючими полчищами кривавого царя.

Слава Січовим Стрільцям!

„... Вам лицарі великі,

Богом забуті!

Боріте ся-поборете!

Вам Бог помагає;

За Вас сила, за Вас воля

І правда святая!“

Війна.

(Огляд воєнних подій від 24. вересня до 15. жовтня.)

Відень, 15. жовтня 1914.

Последні три тижні європейської війни принесли світові важні події. Сполучені австрійські й німецькі війська здобули на воєнній театрі нові лаври, дали світові нові докази своєї непобідимости.

В війні Росії з Австрією та Німеччиною наступили події для Росії дуже некорисні. Наступив зворот, котрий мусітиме втишити та приборкати дотеперішню російську бунчучність та радість задля перших мнених побід.

Росія з початком війни головну свою силу звернула проти Австрії для загарбання Галичини, та через те для знищення джерела українського руху. Тоді російські війська заняли Львів, підступили під Перемишль, оточили його, пішли до західної Галичини, підступили майже аж під Тарнів, а на полудні перейшли через Карпати на Угорщину і дістали ся до Мармарош-Сиготи. Росія, а з нею Франція і Англія тріумфували з приводу сих „світлих побід“ російського оружя, та вже проголосили перед світом цілковите розбиття Австрії. Голошено, що перед Росією стоїть відкрита дорога на Відень, Берлін, Будапешт та до Сербії. Англійські часописи вмовляли в своїх читачів, що австрійська армія числить вже не більше як 60.000 до 80.000 вояків, які ось-ось будуть знищені. Тимчасом стало ся инакше.

Виявало ся, що австрійська армія відступила в західну Галичину не тому, що була побіджена і розбита, але з

власної волі, добровільно, задля тактичних причин, щоб уставитись на нових становищах. Те уставлення було готове коло 24. вересня і тоді розпочав ся наново марш австрійських військ проти Росії. Рівночасно від цілої російсько-німецької границі почала наступати сильна німецька армія. Російські війська стали перед сполученою армією австрійсько-німецькою, великою числом і сильною духом, та незважаючи на свою чисельну перевагу, не додержали їй поля. Як скоро заняли західну Галичину, так ще скорше з неї уступили. Так само скоро прогнано російські війська з Угорщини (в Мармарош-Сиготі гостили всього два дні), а вже правдивим погромом скінчила ся облога Перемишля. Росіяни оточили були перемишльську твердиню зо всіх боків і дня 7. та 8. жовтня припустили до неї генеральний штурм. Але всі атаки розбили ся об завзяту оборону перемишльської артилерії. Російською облогою керував болгарський ренегат, генерал Радко Дімітрів, що недавно ще був болгарським послом в Петербурзі; та він і під Перемишлем, як давніше в сербсько-болгарській війні, не здобув собі слави. Росія стратила на гарній перемишльській землі 70.000 вояків і то без усякої користи для себе та успіху! З заходу наспіли сильні австрійські відділи і по занятю Ряшева, Ланьцута, Ярослава та по боротьбі коло Баряча, прогнали Росіян з західної і північної сторони Перемишля, принесли одсіч та вступили знову до хвилево відтятої твердині. Російське військо коло Перемишля відперто на лінію Медика-Старий Самбір. В північній стороні Галичини австрійські війська відобрали Тарнобжег, здобули Сандомір і лівим берегом посунулись спільно з німецькими на північ, побивши Росіян під Опатовом та Клімонтовом. Німецькі війська з східної Прусії посунулись до рос. Польщі, побивши Росіян під Августовом. В последній хвилі доносять, що в Королівстві польським побито 8 російських корпусів і німецько-австрійські війська стоять під Івангородом та Варшавою. В последних боях самі Німці взяли коло 20.000 *перанених* російських вояків до неволі. На цілій воєнній лінії від Карпат до Балтійського моря воєнне щастя покинуло царську Росію.

Щоб додати духа собі і своїм союзникам Росія пустила у світ вістку, що приготує нову 5.000.000 армію, яка вже з певністю розторопить австрійсько-німецького противника. Але сьому вірять хиба діти в Лондоні і Парижі, бо хто знає мілітарні відносини Росії, признає, що виставити таку нову армію вона не спроможна. Росія при найбільшій напруженню може ще виставити три й пів мільйону армію, але і ся нова царська армія не буде грізна і вона стріне ся від Німців та Австрійців з відповідним прийнятем. Австрійсько-німецькі війська пізнали російську „воєнну штуку“: кидати масами жовнівів, висилати на загибель сотки тисяч такого дешевого воєнного „матеріалу“, як російський мужик — салдат. Проти сього способу воювання виставляє австрійсько-німецька армія новочасну воєнну штуку, яка мусить побідити при незвичайній хоробрости австрійських та німецьких військ.

Се вже стверджена річ, що в австрійським війську не лише Німці, але й Славяни хоробро бють ся з ворогами держави. Між славянськими військами перше місце що до боєвої вартости займають галицькі Українці. Се не самохвальба, але слова воєнного кореспондента одного німецького часописи (8-Uhr-Blatt). Він пише дальше, що особливо відзначив ся зложений з Українців 24. полк піхоти, 22. і 33. полк кравової оборони та 41. полк піхоти, зложений по половині з Українців. Полки сї доказували в повнім значінню того слова чуд хоробрости, а діла їх будуть вічно жити в народній українській пісні. Також начальна австрійська команда висказала похвали східно-галицьким полкам. Українські Січові Стрільці, що на Угорщині бороли ся разом з австрійською армією проти спільного ворога, здобули собі

рівнож слова признання австрійської начальної команди. Як відомо, з хвилиною вибуху австро-російської війни багато молодіжи з галицької України зголосилося в бовні ряди проти царизму, зорганізувавши українські полки Січових Стрільців. Сі полки стоять тепер в огневій лінії і своєю хоробрістю збуджують загальний подив. Побіч Українців Поляки з західної Галичини зорганізували з добровольців до війни проти Росії так званий західний легіон. В східній Галичині повстав був також так званий східний польський легіон, але в передодень зложення військової присяги для Австрії розв'язався і в війні проти Росії не бере участі.

Історія дотеперішніх російських воєнних операцій показує, що Росії ходить в сій війні о еґотичні цілі московського абсолютизму, о трівке і незрушимо укріпленне основ „самодержавя, православа і рос. народности“. Тому царська управа дбає не так за чисто військової здобутки, як більше за патріотично-націоналістичні ефекти. Таким ефектом на цілу Росію мало бути „соединеніє руских земель“ через загарбання східної Галичини і наложенне ведмежої руки на Львів, центр життя галицької України. Таким театральним ефектом мало бути „здобуте“ Мармарошського Сиготу на Угорщині, аби бодай на два дні заткнути російський прапор в тім місті, де перед кількома місяцями був звисний процес руссофілів, де Граф Бобринський ставав яко свідок перед австрійським судом. Такі ефекти вправді підносять духа чорносотенців і „правих“ російських націоналістів, але батюшка царь здобував їх коштом цілого моря крови своїх горожан, в першій мірі російського мужика, який перший паде жертвою царської політики.

А страти Росії в теперішній війні величезні. Російські газети (цензуровані) обчислюють дотеперішні страти Росії на 800.000 люда. То від сього, що сотні тисяч російських воєнків застеляють бовнище, не болять голова російського царя. На те він мав десятки мільонів мужиків, щоб вони, убрані в шинелю і гнані як вівці, служили за гарматне м'ясо для підпори самодержавства. Як мало цінить ся житте простого воєнка в російській військці, свідчить се, що управа російської армії не оголошує страт простих воєнків, лише офіцерів, уважаючи простого салдата за такий самий воєний матеріал, як напр. коні, або амуніцію, гармати і т. и., про яких не годить ся й згадувати.

Найновіші воєні події показують, що ті страти пішли надаремно. Побідний похід сполученої австро-німецької армії перечеркнув всі плани і надії російської офензиви. Французи й Англіїці сподівали ся, що по занятю Галичини, царське військо піде на Відень, Берлін і Будапешт. Тимчасом грубо завели ся. Росіяни мусіли відступити від облоги Перемишля і так само як за російсько-японської війни розпочали „концентрацію назад“, а австрійсько-німецькі війська машерують з успіхом на Варшаву та Львів!

На французько-німецькому полі війни триває великанська битва вже пятий тиждень від Рейму аж по Верден, але ще рішення не принесла. Англіїсько-французькі війська розпочали були офензиву, щоб розбити німецьку бовну лінію і Німців прогнати з Франції. Але стрінули ся з таким сталевим опором, що ціла офензива стала. Тепер стоять на цілій лінії проти себе майже груди в груди дві величезні армії, французька і німецька. Французи уживають всіх сил, щоб розбити противника, але Німці замість уступати, посувають ся наперед, здобувають ступінь за ступнем нові позиції.

В Бельгії воєнні кроки вже майже на укінченню. Німецька армія осягнула велику побіду через здобуте Антверпену. По дванадцяти днях облоги здобули Німці одну з найсильніших твердинь на світі-Антверпен, послідню твердиню в Бельгії, що ще тримала ся. Сим Німці зломли

послідній опір Бельгійців і ціла Бельгія в найблизших днях опинить ся в посіданню Німеччини. Упадок Антверпену прискорить також побіду Німців у Франції.

Здобуте Антверпену і оборона Перемишля се дві події, які показали перед усім світом велику воєнну силу й перевагу німецького та австрійського оружа. Як здобути одну з найсильніших твердинь протягом 12 днів, а як оборонити новочасну твердиню — се показали світови Німці та Австрія ці на прикладі Антверпену та Перемишля.

На морі Німці також можуть похвалити ся двома великими успіхами, які осягнули дуже дешевим коштом. Німецьке підводне судно „У. 9“ з екіпажем 20 люда затопило три англійські панцирники вартости 100 мільонів, з 3000 людею. Друге німецьке підводне судно затопило знов російський панцирник „Палладу“ на балтійським морі. При малій флотії Росія гірше відчув втрату одного панцирника, як Англія трьох.

Врешті належить додати, що цілий магометанський світ починає рухати ся проти держав три-порозуміння — Англії, Франції і Росії. В Індії грозить повстанне, Афганістан і Персія готують війну з Англією і Росією, в Єгипті і Марокку починаєт ся сильний рух між магометанами.

Словом ситуація під сю хвилю для центральних держав-Німеччини і Австрії дуже корисна, воєнне щасте рішучо по їх стороні.

Воєнна хроніка.

(Продовженне.)

14. вересня. Австрійська армія Данкля та Авфенберга лучить ся з головною армією. Генерал Данкль видає розказ до армії, в якій дякує своїй першій, непереможній армії за її хоробрість і заявляє, що вона стала в місцях, які на приказ головного воєди мала заняти. Російська сувальська губернія переходить під німецьке правління.

У Франції французькі війська розпочинають нову битву, пробують переломити німецькі війська, але Німці відпирають їх побідно.

15. вересня. Полудневу Угорщину (Сармію і Банат) очищено від сербського війська, що було там вдерло ся. Австрійське воєне пресове бюро доносить, що дотепер знаходиться ся в австрійській неволі 41.000 Москалів і 8000 Сербів та здобуто 300 армат. Другий день французько-німецької битви на правім німецьким крилі і в середині аж до Вердену. Значають ся частинні успіхи німецького оружа. Голяндська королева Вільгельміна в тронівій мовізначає повну неутральність Голяндії.

16. вересня. Урядово стверджуєт ся, що наші війська перейшли Дрину в Сербію і що розбито всі заходи Сербів удержати ся в Сирмії і Банаті. Урядова німецька газета „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ заявляє, що Німеччина не зложит оружа, доки не буде забезпечена її будучність. З Ніша, сербської столиці, доносять, що там холера. В Франції боротьба триває даліше. Поодинокі німецькі напади успішні.

17. вересня. Австрійські війська криваво відпирають напад російської піхоти. В Австрії покликано загальне ополченне з років 1892 — 1894.

В Франції в боротьбі між ріками Оазою й Мозелю нема рішення, але відпирна сила Франції починає слабнути. Середина німецької армії поволі, але певно посуваєт ся наперед. Пробу ворога переломити німецьке праве крило Німці розбивають. На полудне від Нуайону побито рішучо два французькі корпуси. Армія генерала Гінденбурга іде на твердиню Осовець в Королівстві польськїм. 4-ту Фінляндську бригаду стрілецьку розбивають Німці коло Августова. По короткій боротьбі займають Німці Іраєво і Шудцін в Королівстві польськїм.

18. вересня. Урядово стверджуєт ся, що заграничні відомости про ворохобно чеськіх полків є злобною клеветою, та що якраз противно жовніри всіх народностей австро-угорської монархії бють ся з подиву гідним героїством. Коло укріпленя моста під Синавою ведеть ся сильна боротьба з Москалями, в якій австрійські війська по героїськи тримають ся. Туреччина зносить від 1. жовтня капітуляції (всіякі прибіли для чужинців). Шведський міністер заграничних справ заявляє, що правительство постановило боронити неутральности Швеції до крайних границь.

19. вересня. Урядово доносять, що нове уставленне австрійських військ переводить ся. Німеччина збирає на нову воєну позиčku 4 і пів мільярдів. Австрійський і німецький Червоний Хрест переводить виміну списів полонених з Росією. Французько-англійські війська виерто на підлім фронті битви в Франції до оборонного становища. Французькі воєні кораблі острілюють без успіху австрійський порт Котаро в Дальматії. Німецький панцирник „Емден“ затопив від 10.—14. вересня в бенгальськїм проліві в Індії 7 англійських кораблів вартости 18 мільонів.

20. вересня. В Австрії і на Угорщині освоюється воєнна позиційна війна на час війни. В атаці на французько-англійські війська пороблено в поодиноких точках поступи. Австрійські війська здобувають Валево в Сербії, передтим взяли Ложницю і Лесницю. Боротьби коло Цінгтау.

21. вересня. У Франції коло твердині Рейм дальше боротьба. Бомбардування Рейма. Німці здобувають укріплені горбки коло Краонель та містечко Бетні. Атака на лінію фортив між Тулем і Верденом переступила побідно східний беріг узгір'я коло Льорену, що його боронив 8. французький корпус. Напад з північно-східного фронту Вердену Німці відперли. Заходи о позиційку французьку в Америці не вдаються ся.

22. вересня. На правім німецькім крилі в Франції дальше боротьба. Французам не удасть ся обійти се німецьке крило. На схід від артоцьких гір взято місто Варен. Німці побідно відкидають напади Французів з Тулю і Вердену, причім беруть багато бранців, машинних карабінів і гармат. Розпочинаєть ся острілювання артилерією німецькою фортив між Тулем і Верденом. Боротьби не приносять ще рішення. Німецька підводна лодка „У 9“ затоплює три англійські панцирники „Aboukir“, „Hogue“ і „Cressy“, вартости 100 мільйонів. Німецькі війська вдаються ся до Капльанду.

23. вересня. Австрійські війська здобувають в Сербії верхи коло Крупань, при чім зломано відпірну силу Сербів. Сербський князь Юрій ранений.

24. вересня. На правім німецькім крилі в Франції місцями ведеть ся боротьба. Німецька атака поступає вперед. Англійська флота стратила досі 18 кораблів, в тім 4 панцирники, а німецька лише 7, з тих жадеп великий. Панцирник „Емден“ запалоє коло Мадраєу збірники нафти. В німецькій армії роздано досі 35.000 залізних хрестів за хоробрість. Граф Вітте радить, щоб Росіяни не віддавали ся занадто оптимізмови.

25. вересня. Боротьба на правім крилі в Франції триває дальше, але не приносить рішення. Паде перший форт між Тулем і Верденом, званий Кам де Ромен. Нове установленне австрійського війська укінчене без перешкод зі сторони ворога. Криза кредитових інституцій в Франції. Німецький балзон (воздушний пар) кидає бомби на Остенду. Генерал Гінденбург видає розказ до своєї (8.) армії, в якій дякує їй за побіду над другою російською армією вилєнською, що була вступила до пруської провінції. При тій другій побіді взято 30.000 бранців, 150 армат і багато амуніції. Французи покликають на війну річник 1915.

26. вересня. Проба Французів обійти німецьке праве крило удаємнєва. В центрі німецькі війська посунулись трохи вперед. Форти на полудне від Вердена синили артилерійський огонь. Франція відсилає назад свої африканські війська. На галицько-угорській границі російські відділи пробують пробити ся, але їх відпірають австрійські війська.

27. вересня. Становище незмінене, стан здоров'я військ добрий. Австрійський штаб заперече розширювані за границею вістки ворожої преси про нині успіхи Росіян на лінії Сяну та під Перемишлем. На угорській границі повторюють ся дрібні сутички. В Перей приходить до боротьби між Росіянами і перськими племенами.

28. вересня. Німецька артилерія розпочинає облогу Антверпена острілюванням частини фортив. Напад Бельгійців з Антверпена відперто. Рівнож твердиню Осовець в Королівстві польськім зачинає німецька артилерія острілювати. По обох сторонах Висли розпочинають ся спільні операції сполученого німецького й австрійського війська проти Росіян, супроти чого російське військо відступає назад. В Сербії австрійські війська переходять на ново Саву й Дрину.

29. вересня. Боротьба в Карпатах сполучена з великими втратами Росіян. Панцирник „Емден“ ловить знову кілька англійських кораблів. Коло Беча розбито сильний відділ російської кавалерії. На північ від Висли прогнано кілька російських дивізій кавалерії.

30. вересня. В Антверпені упали два форти. В Франції німці відперли французькі атаки коло Альберту та в Ельзас-Льотарингії. Коло Нуайону здобувають Німці горби Руа і Френуа. З провалів в Карпатах прогнано Росіян. Туреччина замикає мінами Дарданелі. Японці нападають на Цінгтау.

1. жовтня. На полудні від Сан-Міель відпірають Німці атаку з Туля і завдають французам тяжкі втрати. Облога Антверпена поступає на перед. Німці здобувають один форт і редуту, оточують форт Велем і займають місцевість Термонд. Англійський корабель „Австралія“ затоплений.

2. жовтня. Боротьба австрійських військ з російськими коло Екермезе і Керешмезе. В новій Сербії мусульмани ворокоблять ся проти Сербів. В Франції на полудне від Руа Німці випирають противника. На західнім крилі відперто пробу Французів обійти Німців. В Артопах німецькі війська поступають вперед. На схід від Мозелі Французи підняли нічні атаки, які Німці енергічно відперли. Російські війська розпочинають марш через Німан на сувальську губернію. В Франції зникає надія на побіду.

3. жовтня. Австрійські війська цілковито розбивають дві чорногорські бригади і проганяють на Фоку. Генерал Гінденбург розбиває коло Августова два російські корпуси і бере 2000 Росіян до неволі. Німецький панцирник „Лейпціг“ затоплює англійський корабель. Японці при нападі на Цінгтау трагять 2500 люда. Коло Антверпена впали дальші три форти і редуту. Через се Німці розпочинають атаку на внутрішню лінію фортив.

4. жовтня. Під Тарнобжегом погромлено російську дивізію піхоти. Укріплення коло Сандомира здобувають Австрійці. В проємку коло Ужока Австрійці проганяють російське військо. На полудне від Керешмезе йде боротьба з російською колонною. Австро-Угорські війська хвилює кидають

Мармарош-Сигот. В Королівстві польськім між Олатовом і Остромцом вигнано російську бригаду гвардії з укріплених позицій. Німці взяли 3000 бранців і багато гармат. В Франції на правім крилі і в Артопах німецькі війська поступають вперед.

5. жовтня. Австрійські війська випирають Росіян з Сянків. Боротьба коло Тече і Крацфальва на Угорщині. Німці здобувають під Антверпеном місто Ліер і форти Лянекен, Брухем і Кессель. На східнім терелі Німці здобувають Таурогген.

6. жовтня. Австрійські війська побіджають Росіян під Мармарош-Сиготом. Російська атака на сувальську губернію відперта. Німці взяли 2700 бранців і 9 машинних карабінів, на захід від Івангорода взято 4800 російських бранців. Під Антверпеном Німці переступають Шельду. Бельгійське правительство переносить ся до Остенди.

7. жовтня. По завзятій боротьбі коло Барича Австрійці відбирають Раяшів. Росіяне атакують твердиню Перемишль, але австрійське військо відпірає їх і завдає їм великі страти. В Карпатах дальше йде завзята боротьба, щаслива для Австрійців. Мармарош-Сигот знову в посідання австрійських військ. Сербів, що вступили до Босні, прогнано коло Бана—Баска через Дрину. По дводневних битвах цілком розбито коло Романової Планини сербські війська, що йшли під проводом бывшего міністра війни Водзановича. До неволі взято батальон піхоти і забрано багато гармат, обоз і амуніції.

8. жовтня. Під Антверпеном взято форт Брендонт. Німці розпочинають бомбардувати часті міста, що лежить поза внутрішньою лінією фортив. Антверпен горить. Під Перемишлем в нчї на 8. жовтня генеральний штурм Росіян, однак безуспішний. Росіяни починають відступати від облоги. З Розвадова Росіяни прогнано. Під Ланьдutom триває боротьба. Росіяни утікають з Мармарошського комітату. Коло Бачку розбито дивізію козаків. З під Ужока прогнано Росіян до Турки, з під Веречки до Славска і Тухольки. В боротьбах на Угорщині проти Росіян відзначають ся Українські Січові Стрільці.

9. жовтня. Німці здобувають твердиню Антверпен. Росіяни розпочинають атаку на Перемишль з полуднево-східної сторони, але Австрійці відперли їх і завдали великі страти. Через се Росіяни відступили зовсім від облоги. 5—6 російських дивізій піхоти утікають з під Ланьдута через Сян. На схід від Динова розбито сильний російський відділ.

(Далі буде.)

Короткий огляд розвитку політичної думки та організації на Україні.

Торік минуло півтораєта літ як скасовано Гетьманщину. Одним махом хотіла Катерина II „прибрати к рукам“ Україну, звівши її до ряду звичайної провінції російської імперії. Але всі пляни звівелювати Україну, вирвати з коренем самий спомин серед Українців про колишню волю, всякі змагання її повернути — пішли на марно.

„Не вмирає душа наша, не вмирає воля, і неситий не виоре на дні моря поля“ — сказав безсмертний Кобзарь. Всі заходи російського царизму, вся брутальна політика його супроти України не здолала ніколи задавити в Українцях змагання до волі, забути, „хто ми і чий ми діти“.

150 літ минуло, як упала наша самостійність, і знову стаємо ми до бою, щоб її здобути. А за нами стоять цілі покоління дідів і прадідів наших, що плекали ту саму думку, бороли ся за неї і заповіли нам „вставати й кайдани порвати“.

Вже зараз по скасованню української автономії за Катерини II. розпочинаєть ся визвольна боротьба українського громадянства за свободу рідного краю і йде безпереривно аж до нашого часу.

Як ні приборкувано, як ні задобрювано українську старшину, все лишали ся серед української шляхти більші чи менші групи невдоволених, що тужили за минулою волею України й думали про її визволення. Почати треба з того гурта нашої лівобережної шляхти, котра вислала графа В. Капніста за кордон яко речника українських національних інтересів при європейських дворах.

І хоч ся справа зеднати собі поміч Німеччини проти „російської тиранії“ скінчила ся невдатно, хоч русифкація української інтелігенції по сій невдачі поступала, в міру запровадження на Україні загально-російських порядків і устрою, що раз більше, проте й далі мрії про визволення України, думка про її незалежну самоуправу не зникають.

В початках XIX в. буяла ся думка серед Українців, що гуртували ся в масонських льожах, а згодом в товариствах декабристів. Великого дідича, маршалка шляхти, Лукашевича, обвинувачувано в тім часі в основанню *таємного товариства „визволення України“*.

В осени 1825 р. писав такий визначний український патріот, як М. Маркевич, до відомого російського поета декабриста Рилеева: „Ми не спустили ще з очей дій великих мужів України, в багатьох серцях не ослабла давня сила почувань і відданности вітчизні. Ви знайдете ще в нас живий дух Полуботка“.

Тогочасні літературні впливи з їх романтичними напрямками, збуджуючи чуття народности, не давали згаснути національним змаганням, а навпаки, ще зміцнювали політичну свідомість та заховували її „во время люте“.

Спадкоємцем ідей першого чвертьстоліття було згодом славетне *Кирило-методієвське Братство* (Шевченко, Костомарів, Гулак та інші), що мріяло про Україну як особне державне тіло в загально-славянській федерації. Тяжка кара, яку завдав братчикам Микола I. за їх „продерзностия мечтанія“, не викоринила з українського громадянства національно визвольних ідей.

По кримській війні, коли повіяло новим духом в Росії, українство знову підносило голову. По більших містах повстають українські „*громади*“, в яких гуртують ся свідомі сини свого народу. З посеред них найбільш заслужили ся для розвитку української справи громади в Києві й Петербурзі. В них головно виробляла ся в тих часах українська думка.

Багато Українців, бажаючи скорійшого розбиття російського абсолютизму, беруть активну участь — хто в польських повстаннях 1863 р. — хто в російських революційних організаціях, особливо в 70 рр. мин. століття.

В кінці 70-го і на початку 80 рр. проявляють ся серед української молодіжи сильні *радикально-політичні й соціально-революційні течії*, не без впливу почасті загально-російської революційної боротьби. Але коли загально-російські революційні організації були настроєні централістично, українські мріяли про зреформованне Росії на федеративних основах.

Виразником українського соціального й політичного радикалізму був у тім часі проф. Михайло Драгоманів. Примушений російським урядом покинути за свої українські симпатії рідну Україну, Драгоманів переїздить за кордон, щоб тим краще служити рідній справі. Звідусіль, де він ні був, й особисто, й через свої писання й видавництва, й через листування робить Драгоманів великий вплив на ціле українське громадянство, як на російській Україні, так і в Галичині, особливо на молодіж. Серед студентства повстають гуртки українських *соціалістів-федералістів*, котрі з часом прибирають і на Україні назву радикалів, відколи в Галичині засновується ся радикальна партія (в початку 90 рр. під безпосереднім впливом Драгоманова). „Драгоманівці“ протиставляють себе більш уміркованим народовцям, з котрих здебільшого складала ся згадані вище громади.

Та під сей час не було ще на російській Україні правдивої політичної партії, тільки напрями й течії, що вязали ся в пооднокі гуртки.

Першою партією в повнім значінню сього слова, себто з відповідною програмою й організацією й пляною роботою, була славнозвісна *Р. У. П. („Револуційна Українська Партія“)*, з іменем котрої звязані відомі селянські розрухи на Полтавщині 1902 р. й інші пізнійші революційні виступи (страйки, то що). Заснована вона була в 1900 р. Першою її брошурою була „Самостійна Україна“, в котрій піднесено історичні права України на самостійне існування.

В Р. У. П. стирали ся й перехрещували ся різні впливи, як українські: „самостійницький“, виразом котрого була перша

її брошура, й драгоманівський (Драгоманів, як відомо, стояв за автономію України в межах федеративно-зреформованої Росії), — так і російські — соціально-демократичний і соціально-революційний.

Р. У. П. завоювала собі загальні симпатії серед укр. молодіжи й невдовзі по всіх визначнійших містах України повстали її комітети („вільні громади“), з „Центральним комітетом“ у Києві на чолі. Другою впливовою організацією в партії був її „Закордонний Комітет“ у Львові.

Р. У. П. розвинула живу й енергічну революційну роботу, котра дає їй поважне місце й в історії загально-російського революційного руху, не кажучи вже про український. Спеціальною для українського руху — не лише революційного, а й загально-національного й культурного руху, — мала діяльність Р. У. П. просто таки величезне значінне: ся партія перша понесла в широки маси українські політичні гасла, перша почала в нечуванім перед тим розмірі їх організувати й керувати їх виступами на політичній і економічній ґрунті, перша широко розкинула поміж ними вільну, незалежну українську книжку, часопись, укр. відозви, не оглядаючись на люті цензурні закони, що сковували укр. друковане слово від 1876 р. Р. У. П., перша по Драгоманові, утворила для України політичну літературу, друкуючи її чи то за кордоном, чи то по своїх нелегальних друкарнях на Україні. В 1900—1905 рр. вона видала у Львові й Чернівцях цілий ряд брошур і листків. Крім того видавала Р. У. П. дві часописі „Працю“ і „Селянин“.

Р. У. П. розворушила й старше укр. громадянство, внісши в укр. життя масу животворного оптимізму й енергії. Не буде се перебільшенне, коли скажемо, що саме під впливом діяльності Р. У. П., за її прикладом, почало ся гуртування й інших укр. партій у Росії.

Р. У. П. в міру зросту і духової еволюції своїх членів, і сама розширяла ся, росла та еволюціонувала. Вже з самого початку серед неї були сильні впливи російської соціал-демократичної ідеології. З часом сі впливи значно змінили ся, хоч правда модифікуючи ся відповідно до осередку. Сі впливи були причиною розколу в партії і повстання двох нових партій. З одної сторони покинули Р. У. П. елементи, що на перший плян висували національні змагання, з другої ті, що передовсім, під впливом загально-російських партій, вважали конечним головний натиск зробити не на спеціально укр. постуляти, а на задачі соціального й політичного перестрою Росії.

Перші дали початок т. зв. „Українській Народній Партії“, що виявила себе виданням кількох брошур і одного числа газети „Самостійна Україна“ (в рр. 1902—1905). „Укр. Нар. Партія“ не мала великого впливу серед громадянства й не здобула ся на ширші організації, однак вона має свою чималу заслугу в історії розвитку укр. національної свідомости саме тим, що виразно поставила чисто українські домагання в напрямі самостійности України.

Ліве крило, прилучивши ся в 1905 р. до російської соціал-демократії, зорганізувало ся в т. зв. „Спілку“ — краєву організацію українського сільського пролетаріату. На думку своїх провідарів „Спілка“ мала свою роботу вести головно в області соціально-політичній, пристосовуючись до завдань загально-російської революції. Але на ділі й „Спілка“ змушена була числитися з українськими постулятами і подекуди навіть широко агітувала за автономію України. Та й по формі вона зоставала ся як ні як українською організацією і багато працювала серед українського сільського пролетаріату, для котрого багато зробила і між котрим мала чималий вплив і широкі звязки, про що свідчить вибір до 2-ої Думи від київської губ. кількох послів, кандидатів „Спілки“.

Більшість членів одначе лишила ся в Р. У. П., котра (рівночасно з виходом „Спілчан“) приняла й офіційно соціально-демократичну програму й переіменувала ся в У. С. Д. Р. П. („Українська Соціал-Демократична Робітничка Партія“).

На чолі програми У. С.-Д. Р. П. стоїть — Автономія України.

Виступ „Самостійників“ і „Спільчан“ не позбавив однаке Р. У. П. (тепер У. С.-Д. Р. П.) її домінуючого значіння серед української суспільності, головним чином розуміють ся молодіжи, — навпаки, вона й на далі зостаєть ся сливе одинокою властителькою її дум і мрій.

Другою поважною українською партією стає *Українська Демократична Партія*. В ній зорганізувало ся головню старше покоління українських патріотів, котрому ліберальні повіви 1905 р. дали нарешті змогу легального виступу.

Ся партія повстала й зорганізувала ся досить швидко, користаючи з того, що скрізь на Україні були перед тим згадані вище безпартійні укр. „громади“.

Програма й тактика Української Демократичної Партії нагадує собою в загальних рисах програму російської конституційно-демократичної партії (т. зв. „кадетів“). Але українські демократи домагали ся — в противність до кадетів — федерації народів Росії і широкої автономії України. Невдовзі по своїм повстанню Українська Демократична Партія зєднала ся з близькою до себе радикальною групою і почала звати ся *Українською Демократично-радикальною Партією*. Радикальну партію, чи краще групу, утворила ще перед зорганізуванням української демократичної партії радикально настроєна інтелігенція з покійним Грінченком на чолі, котра не могла погодити ся з соціал-демократичною програмою У. С.-Д. Р. П., а стояла ближше до ідеології російського радикального народництва, саме того його крила, що пізнійше зорганізувало ся в партію народних соціалістів. Члени сеї групи стояли свого часу під виразним впливом Драгоманова. В 1905 р. ся радикальна партія видала у Львові ряд нелегальних брошур, де між іншими подала свою плятформу. Не маючи однаке більше сторонників рішили радикали обєднати ся з демократами.

В своїй діяльності українська демократично-радикальна партія часто йшла поруч з кадетами, між котрими мала як чисто товариські особисті звязки, так і організаційні, бо поодинокі члени її бували нераз одночасно членами конституційно-демократичної партії, а то й засідали в управах місцевих кадетських організацій, де обстоювали українські інтереси.

В політичній життю України Р. У. П. (чи У. С. Д. Р. П.) і У. Д. Р. П. відиграли велику ролу. Властиво вони були головними виразницями поглядів і змагань свідомого українського громадянства у Росії. Інші напрями, хоч і нуртували серед нього, але не спромили ся зорганізувати ся в якусь сконсолідовану цілість. Так прям. поза окремими людьми, не було на Україні якогось поважнійшого гурту консервативного напрямку. Праві елементи, о скілько вони були серед Українців, ніколи не виступали яко партія. Лише одинипі тягнули до російських октябристів, або інших їм подібних організацій.

Мало знаною була досі партія *українських соціалістів-революціонерів*. До неї увійшли поодинокі люде, що бувши Українцями симпатизували з програмою російських соціалістів-революціонерів. Дехто з них був в радикальній укр. партії, дехто належав з початку до російських соціалістично-революційних організацій, дехто стояв взагалі поза організаціями. Українська течія почала виявляти себе в російській партії соціалістів-революціонерів в 1905-6 рр.

Зміцнили її трохи також ті малочисленні Українці, що не погодивши ся з соціал-демократичною ідеологією покинули Р. У. П. (У. С. Д. Р. П.) і пристали до російських соціалістів-революціонерів, не змігши утворити окремої української соціалістично-революційної партії. В 1907 р. відбув ся установчий зїзд української соціально-революційної партії. Програма однаке не була принята, а тільки окремі пункти її були виложені в ряді відозв. Коли в 1908 р. розвязала ся так звана „Оборона

України“*, члени її пристали до українських соціалістів-революціонерів.

Зовнішнім проявом існування партії укр. соц.-рев. було виданне за кордоном кількох перекладних брошур.

Отже в українськїм життю домінували майже виключно або українські демократи-радикали, або українські соціал-демократи. В 1905—1907 рр. в сих двох партіях зорганізовані були сливе всі свідомі українські елементи, як по містах, так і по селах. Особливо підчас виборчої компанії до 1-ої і 2-ої Думи була замїтна діяльність згаданих партій; на сей час припадає їх найбільш активна робота. Завдяки відносній зможі виступати більше менше легально, собі сі партії розкидають свої організації по всій Україні, уряджують цілий ряд публичних зборів і віч, на котр х виясняють українські постуляти. Особливо піднести треба їх успішну агітацію за автономією України, коли цілий ряд віч виносив резолюції з домаганням автономії.

Завдяки сій роботі Українці мали в 1-ій і 2-ій Думі дуже значне представництво. Новоповстала преса також належала до сих партій, переважно до української демократично-радикальної партії.

Реакція, яка настала по розігнанню 2-ої Думи, брутально спинила отверту легальну роботу сих українських партій, але „ідеї не доляються на баїнети“: роботу їх з успіхом продовжувала до останніх часів молода преса, котра зостала ся майже одинокою звязуючою силою. Грубо спинивши політичне виявлення України на зверх, уряд не зміг спинити проте розбудженого життя: не вважаючи на всі перешкоди, в глибинах народніх йшов жвавий культурно-національний рух. Українство ширило ся стихійно і нестримано. В яку поважну силу зросло воно — свідчать відомі демонстрації з приводу заборони Шевченківських свят у Києві.

Пережиті 1907—1914 рока внесли великі зміни в українське національне житте. Не тільки зросли кадри свідомого українського громадянства, але й сильно еволюціонувала українська громадська думка, зміцнівши під національним оглядом.

Відбула ся у нутрі українського громадянства велика „переоцінка всіх цінностей“. Линяли старі графарети, старі божки печалі тратити свою силу. Поволі, під впливом „поглядих лекцій“ життя, гасли надії на зрозумінне українських потреб і поміч їм з боку найбільших російських поступовців, у котрих що раз більш виразно виявляло ся „національне обличче“. Серед Українців зростало переконання, що сі надії безпідставні, що в міру зросту української національної свідомости проти українства обєднуватиметь ся ціле російське громадянство без виїмку. Приклад Галичини, де проти українських національних домагань стоїть збитою лавою ціле польське громадянство — лише збільшував і уаргументовував се переконання.

Рівночасно значно зросли ряди українських патріотів. Крім молодих сил, що рік за роком збогачували сі ряди, вертало до українства багато зросийських Українців, покидаючи російські шереги.

В партійнім життю ся духова еволюція українського громадянства, розуміють ся, не лишила ся без впливу. Тут також відбуваєть ся своя переоцінка, що потягла за собою цілий ряд переміщень, відповідно до пережитого й передуманого. Особливо се помітно на українській соціал-демократії, котра значно еволюціонувала. Багато з її членів позбули ся колишнього доктринерства, що спричинило взагалі порозумінне й консолидацію всієї української демократії.

Під старою фірмою Української соціал-демократичної робітничої Партії стоїть тепер лише невеличка група старших

* „Обороною України“ називала ся українська революційна організація, що ставляла собі революційно-військові цілі, але її діяльність виявляла ся лише в анархістичних виступах (експропріаціях).

Маніфест Головної Української Ради*

Український Народе!

Надходить важна історична хвиля. Важить ся доля держав і народів. Нічого не вдіяли всі зусилля дипломатії, щоб удержати в Європі мир. Буря війни суне на Європу і ніщо її не спинить.

Суне отся буря передовсім на держави, в склад яких входить український нарід. Український нарід належить до тих народів, на які війна і її наслідки наляжуть найбільше.

В таку хвилю нарід, що хоче жити, мусить мати одну думку і одну волю і ту свою волю перемінити в діло, яке заважало би в історії держав і народів.

І тому в сій хвилі представники українського народу в Галичині всіх політичних напрямів, які лучить один національний ідеал, зібрали ся в *Головну Українську Раду*, яка має бути висловом одної думки і одного діла, яке жде його в теперішній хвилі.

Ми не є прихильники війни, ми разом з цілим культурним світом уважаємо мир найціннішим добром людськості. Але бувають в історії держав і народів хвилі, коли війна являєть ся неминуча. І коли не можемо війни відвернути, то мусимо старати ся, щоб ті жертви, яких вона від нас вимагає, не пішли марно, щоби кров батьків принесла добро дітям.

Дорога, яка веде до сього, ясна.

Війни хоче царь російський, самодержавний володар імперії, яка є історичним ворогом України. Царі російські зломали Переяславський договір, яким вони обовязали ся були шанувати самостійність України, і поневолили вільну Україну. Царська імперія протягом трьох століть веде політику, яка має за ціль відобрати поневоленій Україні національну душу і зробити український нарід частю російського народу. Царський указ відобрав українському народови його найсвятіше право, право рідної мови. В царській Росії нинішнього дня найбільше поневолений — український нарід.

І коли Росія хоче війни, то говорить з неї та ненаситність, яка червоною ниткою тягнеть ся через усю історію сеї імперії, що з московського князівства, загарбуючи все нові землі, поневолюючи народи, розросла ся в кольос, який від ряду літ загрожує загально-європейському мирови і загально-людському поступови, культурі і життю народів.

Та ненаситність царської імперії загрожує також нашому національному життю. Історичний ворог України не може спокійно дивити ся, що не вся Україна в його руках, що не весь український нарід стогне поневолений під його панованнем, що існує часть української землі, де український нарід не є винятний з під права, де він може жити своїм національним життям.

Ідучи війною на австро-угорську монархію, Росія грозить загином також українському національному життю, яке знайшло охорону в конституційнім ладі австрійської держави. Побіда Росії мала би принести українському народови австро-угорської монархії те саме ярмо, в яким стогне 30 мільонів українського народу в російській імперії.

І тому наша дорога ясна.

Вже підчас попереднього австрійсько-російського напруження з'їзд найвизначніших діячів усіх українських партій Галичини, який відбув ся у Львові 7. грудня 1912 р., заявив, що з огляду на добро і будучність українського народу на

* Головна Українська Рада є політичною організацією Галицьких українців, що об'єднала під теперішню хвилю всі українські партії (націонал-демократів, радикалів і соціал-демократів).

випадок оружного конфлікту між Австро-Угорщиною і Росією піла українська суспільність однозгідно і рішучо стане по стороні Австро-Угорщини, проти російської імперії, як найбільшого ворога України.

Так і теперішня хвиля кличе український нарід стати однодушно проти царської імперії, при тій державі, в якій українське національне життя знайшло свободу розвитку.

Дотеперішня пасивність австро-угорської політики супроти затій російського царизму була все визискувана на шкоду інтересів австро-угорської монархії і її народів, а передовсім на шкоду самостійного національного розвитку нашого народу. І тому тепер нашим святим обовязком є покласти всі свої сили на жертвеннику боротьби за будучність рідної країни.

Побіда австро-угорської монархії буде нашою побідкою. І чим більше буде поразення Росії, тим швидше вибе година визволення України.

Український Народе!
Тільки той нарід має права, що вміє їх здобути. Тільки той нарід має історію, що вміє її творити рішучими ділами.

Головна Українська Рада кличе Тебе до діла, яким Ти здобудеш нові права, утвориш новий період в своїй історії, займеш належне місце в ряді народів Європи.

Нехай же сей поклик знайде відгомін в кождім українським серці! Нехай збудить в нашім народі давне козацьке завзяте! Нехай вся наша суспільність буде не тільки видцем, але як найдіяльнішим учасником грядучих подій! Нехай віддасть всі свої матеріальні і моральні сили на те, щоб історичний ворог України був розбитий!

До бою — за здійснення ідеалу, який в теперішню хвилю з'єднає ціле українське громадянство!

Нехай на руїнах царської імперії зійде сонце вільної України!

Львів, 3. серпня 1914. За Головну українську Раду: *Д-р Кость Левицький*, голова, *Михайло Павлик*, *Микола Ганкевич*, заступники голови, *Д-р Степан Баран*, секретарь.

Відозва Союзу визволення України до турецького народу.

Росія з своїми мріями про Царгород завсїгда була ворогом Туреччини, сторожа Босфору й Дарданелів. Граючи у славянолюбну дудку, все вмїла Росія пильнувати свого власного інтересу коштом спокою на Балканах і цілости Оттоманської імперії, якій вона все ставала на заваді при кождій спробі перетворення в новітню модерну державу. Історія балканських заколотів повна яскравих доказів фальшивого „панславїзму“ російської політики, що й самим славянам дала ся в знаки.

Щож уже говорити про внутрішню політику Росії супроти нечисленних підбитих народів? Національні й релігійні переслідування — ось головні основи сеї політики. Знищити се царство розбою й насильства, розбити сю тюрму народів — ось велике завдання культури і поступу. Се значить не лише визволення гнетених, — се рівночасно пільга для сусідів, котрим постійно загрожує войовничий імперіалїзм Росії, се мир і спокій в Європі й Азії, ослаблення викликуваного російським пострахом милїтарїзму, розцвіт культури й добробуту.

Ось яке велике значінне має побідна акція австро-угорських і німецьких війск.

Туреччина не може бути байдужною з усіх сих поглядів до конфлікту західних держав з Росією. І стогін мільонів магометан у Росії і її власний державний інтерес, все се ставляє перед нею одну задачу — йти разом з воюючими державами на свого віковичного ворога — Росію.

Турки! Сього чинного виступу Оттоманської імперії чекають не лише одноплемінники й одновірці ваші, а й інші пригноблені Росією народи. Чекає його й наша Україна,

роскішний й багатий край, з старим мільоновим славянським населенням, найбільш гнетеним у Росії з усіх інших. Ви знаєте нас! Не даром наша й ваша історія сплітали ся часто на морі і суші, серед миру й війни. В союзі з вами ми виступали проти своїх ворогів за Дорошенка й Орлика, а по розгромі Січи наші запорожці знайшли захист у вашого султана.

Ми сподіваємо ся, що єї старі дружні звязи будуть відновлені, коли Росія буде розгромлена і відперта до своїх етнографічних границь старої Московщини, що нова незалежна українська держава буде в сталім союзі й порозумінні з Отоманською імперією. Сього вимагатиме спільна безпека перед Московщиною. В дожданню сеї щасливої будуччини радо витає Союз визволення України всяку акцію Туреччини, вимірену проти спільного ворога, й будучи чужим фальшивого панславизму, висловлює свої щирі симпатії хороброму турецькому народови.

Огляд преси.

Надія, яку ми висловили у першому числі нашої часописі, що зацікавленне європейської публіки українським питанням буде з ходом подій збільшатись, здійснилась вповні. Що більше, ми можемо вже сьогодні ствердити, що се зацікавленне починає прибирати форму співчуття для наших визвольних змагань та щирої симпатії для нашого поневоленого народу.

У цілому ріді великих австрійських та заграничних часописей стрічаємо довгі статті, присвячені українському питанню, яких автори одностайно підносять його вагу в теперішній історичній хвилі. На жаль в сьому короткому огляді мусимо обмежитись на зреєстрованню лишень найважливіших відзивів преси.

Поважний німецький ілюстрований місячник „Reclams Universum“ (Ліпськ) приносить в числі з дня 17. вересня б. р. довшу статтю д-ра R. Stübe п. з. „Визвольний рух на Україні“. Автор переходить коротко цілу історію українського народу, підчеркує його національні риси та змальовує гніт, під яким стогне російська Україна. На початку статті вказує автор на заворушене, що проявляє ся під сю пору серед українського народу і каже: „Коли Українці просять до визволення з російського ярма, то в сьм проявляє ся свідомість їх національної окремішности, їх давньої державної самостійности та власного культурного надбання“. Свою інформаційну статтю кінчить автор словами: „Може судилось воно австрійським військам висвободити сей придавлений нарід. Самостійне існування, розвиток власного культурного життя та забезпечуюча їх існування культурна злука з середньою Європою — се цілі, яких осягнення можна лише щиро бажати всім народам, гнобленим Московщиною — Фіннам, Балтийцям, Полякам та Українцям“. До сеї річевої статті долучена карта України, на якій однак наша територія на жаль значно обкромлена.

„Dresdner Anzeiger“ з 22. вересня б. р. приносить статтю п. з. „Українське питання“, в якій подано коротку історію українського народу та підчеркнено його змагання до державної самостійности. Вказуючи на велику вагу українського питання, кінчить автор свій огляд українського життя словами: „Останні події виявили, що надії Українців на автономію не втратили нічого з своєї пристрасти та що може невдовзі треба сподіватись рішучого перевороту“.

У дневнику „Dresdner Nachrichten“ з 4. жовтня читаємо довшу статтю п. з. „Надія Українців на визволення з російського ярма“, в якій між иншим піднесено з признанням діяльність нашого Союзу. „Тепер, у могутнім історичнім моменті, коли зєдинені німецькі та австрійські війська стоять у бою проти московства, сяє неначе зоря свобода також над Україною. Найкращі сини українського народу піднялись та розпочали велике діло, що має подвійну ціль, висвободження

України від російської тиранії та заравом поширення загального освідомлення про українську народність. Сотворено „Союз визволення України“ як національну організацію, поруч з якою веде роботу Головна Українська Рада. Діяльність Союзу незвичайно невсипуща та проявляє ся особливо також у живій та широкій письменницькій пропаганді“. Далше подано на основі німецької брошури Д-ра Рудницького п. з. „Україна та Українці“ — багатий інформаційний матеріал про вікові змагання нашого народу. Згадуючи про плян Бісмарка сотворення самостійної України, кличе автор: „А ми, нащадки Бісмарка, які тепер мусимо боронити наше національне існування проти цілого моря ворогів, думаємо знозу про се та сподіємось, що українська національна мрія здійснить ся“.

Невеличку та замітну статтю принесла „Schlesische Zeitung“ (Вроцлав) з 25. вересня б. р. п. з. „Українські цілі“. Подаючи своїм читачам звістку про діяльність „Союзу визволення України“ пише згадана часопись: „До наслідків сеї великої війни належить проявлення українських змагань, які на разі виступають у Відні та в Галичині, однак при помочи українських організацій полудневої Росії обіймають українські землі далеко поза Дніпро аж по беріг Чорного моря“.

Подаючи інформаційну статтю про наш нарід п. з. „Die Ukrainer“ підносить „Danziger Zeitung“ з 17. вересня б. р., що нині загально звертає ся більшу увагу на український нарід, який в найбільших тижднях відиграє правдоподібно дуже велику роллю у світовій війні.

Освітленню українського питання присвятила недавно дві вступні статті часопись „Bielitz-Bialaer Volksblatt“ п. з. „Український рух. Також кіл в організмі Росії“.

Фахова робітничая часопись „Der Tabakarbeiter“ з 6. жовтня б. р. обговорює в статті п. з. „Галичина“ положення Українців в Галичині та каже: „Розумні робітники бачили все в російським паризмі свого найбільшого ворога. Однак галицькі робітники ще горячіше його ненавиділи. Поляки бачили в нім свого гнобителя, Українці гнобителя України. Певно, що були національні боротьби між польськими та українськими робітниками, однак ненависть проти паризму ділили вони спільно“.

Довшу інформаційну статтю про змагання Українців подає також „Ostsee Zeitung“ в числі з 7. жовтня б. р. п. з. „Надії поневоленого народу“.

Діяльність нашого Союзу взагалі находить собі що раз сильніший відгомін у європейській пресі. І так крім згаданих помістив ще цілий ряд часописей в цілости програму нашої діяльности, яка була опублікована в 1. числі нашого німецького органу „Ukrainische Nachrichten“. Згадаємо тут „Rumänischer Lloyd“ (Букарест), „Neues Budapest Abendblatt“, „Klagenfurter Zeitung“ та „Deutsche Presse“ (Відень), яка в числі з 9. жовтня б. р. передрукувала також инші інформаційні статті з „Ukrainische Nachrichten“. Наш поклик до публичної опінії Європи опублікувала недавно в цілости поважна берлінська часопись „Berliner Staatsbürger-Zeitung“.

Та вжеж найкрасшим успіхом увінчав ся наш поклик до болгарського народу, якого становище в сій важкій хвилі може мати великий вплив на дальший розвій європейської війни. З приємністю можемо ствердити, що й ми причинили ся до спаралізованя злочинної роботи платних агентів московських гнобителів. Увесь болгарський нарід стоїть нині по стороні ворогів Росії, бо примір України вказує йому виразно, чого може сподіватись від „освободительки усіх Славян“. Ми вже в попереднім числі подали зміст щироого листа, який одержав наш Союз від „Болгарського Національного Союзу“. Тут можемо подати радісну звістку, яку на днях принесла віденська преса з Софії, що болгарський нарід з незвичайною щирістю прийняв делегатів нашого Союзу д-р. Льва Ганкевича та Меленевського. Дневник „Камбана“ витає наших відпоручни-

ків, заявляючи, що вони „знайдуть в Болгарії братерське прийняття, бо вони є заступниками українського народу, спорідненого з Болгарами, велика частина якого вяне під немилосерним ярмом російського царизму та який дав людськості поета народного смутку та надії — Тараса Шевченка. Наші українські славянські брати молять ся нині, щоб армія російського царизму була побита, бо се значить визволення України“.

А отсе недавно принесла болгарська часопись „Bulgarsche Handelszeitung“, що виходить в Софії на болгарській та німецькій мові, довшу статтю п. з. „Українці“.

Турецька часопись „Terdjiman-i-Nakikat“, обговорюючи поклик нашого Союзу до публичної opinii Європи і спеціально до турецького народу*, нагадує промову Асквіта, який між причинами теперішньої війни навів також бажання, забезпечити права малих народів. Часопись висказує надію, що Асквіт додержить свого слова та буде підпомагати бажання Українців. Далше нагадує страждання Українців під пануванням Росії, яка не признала їм навіть тих прав, які мають Жиди, та яка їм усього відмовляє: уживання рідної мови, своєї школи, літератури, права товариств та зборів, навіть основи добродійних товариств. Часопись стверджує, що український нарід міг удержати ся та заховати свою мову лише завдяки правам, якими користують ся Українці в Австрії.

Незвичайно замітну статтю приніс дневник „Berliner Tagblatt“ з 3. жовтня п. з. „Цілі теперішньої війни“ пера проф. д-ра І. Ястрова. Поважний німецький учений виказує, що ціль європейської війни лиш тоді буде осягнена, коли російська імперія буде розбита на стільки самостійних держав, скільки поневолених народів у ній стогне. Далше вказує автор на революційну пропаганду на Україні, яка жде на союзні війська як на освободителя. „Военна кампанія не може бути инакше порішена як в порозумінню з революціонерами в усіх частинах Росії. А що се немислимо, щоби в разі побіди наші помічники були видані катом російської імперії, заходить конечність, що війна може покінчитись аж тоді, коли на місці російської імперії виступлять бажані самостійні держави.“

Великий німецький дневник „Frankfurter Zeitung“ з 9. жовтня б. р. помістив довшу статтю д-ра М. Лозинського п. з. „Становище Українців“. Автор висвітлює в ній генезу руссофільської агітації в Галичині та вказує на плянове підпомагання її галицькими Поляками. Згадана річева стаття вельми причинить ся до зрозуміння серед німецького суспільства польсько-українських відносин.

З приводу участі Українських Січових Стрільців у боях з Москалями спільно з австрійською армією помістило кілька поважних віденських дневників статті, в яких величають ся хоробрість наших добровольців. В „Montags-Blatt“ і 12. жовтня знаходимо статтю п. з. „Хоробрість Українців“, в якій ствержено, що „український відділ добровольців, підпомагаючи армію, відзначив ся зовсім особливо, як се було зрештою голосно піднесено у звідомленню генерального штабу“. Далше каже автор, що хто знає сей хоробрий нарід, той не буде сьому чудуватись. Вистарчить згадати, що не менше як пятьдесят українських вояків регулярної армії одержало за хоробрість *золоту медаль*, 3 срібну медаль, а 19 похвальне признание головної команди. А тепер виявляеть ся, що тим самим духом захоплені також українські добровольці. Український нарід має справді право бути гордим на своїх синів.

Цілий ряд органів німецької і західно-славянської преси містять передруки з видаваної Союзом німецької кореспонденції п. н. „Ukrainische Nachrichten“, так що се видавництво сповняє свою ціль-бути інформатором європейського, а передовсім німецького світу про українську справу.

Заграничний огляд.

В Росії і біля Росії.

Єдність всіх партій і націй Росії, проклямована всіми російськими часописями, починаючи від реакційного „Нового Времени“ і кінчаючи ліберальними „Русскими Ведомостями“, в дійсности виглядає досить зле. Для відносин лібералів до уряду дуже характеристична суперечка, що виникла між першими і другим при обговоренню способів здобуття грошей для продовження так нещасливо початої для росіян кривавої авантури. Представники уряду збільшують безмежно посередні податки, а ліберали домагають ся збільшення старих і заведення нових прогресивних податків на капітали. Домагання лібералів уряд звичайно не узглядає. І ліберали називають свій уряд нікчемною бюрократією, нідоного нездатною навіть в часі війни.

Не поліпшила війна й відносин між урядом і соціалістичними партіями. Для сих відносин найбільш характеристичним являеть ся арешт Бурцева в Фінляндії, який їхав до Росії, щоб сповнити в рядах царського війська свій „горожанський обовязок“. Міністерство внутрішніх справ зрештою повідомляє, що воно особисто немає нічого проти того, щоб випустити Бурцева. Лишаєть ся ще корпусу жандармів і міністерству справедливости висловити свій погляд на крамольність і „патріотизм“ Бурцева. Можна сподівати ся, що доля Бурцева буде служити осторогою для інших соціалістів повертати ся невчасно до вітчизни. Зрештою сам уряд видав розпорядження консульствам, щоб не видавали „безпаспортним“ (себто емігрантам) жадних перепусток на вїзд до Росії і взагалі нічим їм не допомагали.

З російських міжнародних іділій останнього часу треба зазначити загострення відносин навіть між москалями й найльойяльнішими остзейськими баронами. Проти них гостро виступив Столипін в „Новім Времени“, обвинувачуючи їх в зраді на користь німців та домагаючись обмеження їх впливу в прибалтійських провінціях.

Проти російського гніту повстають нації, що не входячи в межі Росії знаходять ся під її тяжким чоботом. Боротьба персів з Росією не припиняєть ся. Персія вже фактично майже очищена від російських військ. По останнім відомостям персько-курдські племена зробили вже третій напад на російське військо: здобули три гармати, полонили 3 офіцерів та забили 50 вояків. Урмія, в якій скоцентовані російські сили, переповнена раненими. Курди з значними силами посувають ся до неї. Перси дістають діяльну загомогу з боку Туреччини. Персько-турецьке співробітництво тут розвиваєть ся щораз більше. Турецький амбасадор в Тегерані, Азім-Бей, дістав найвищу перську нагороду — портрет шаха і орден.

Сильно непокоять росіян також і афганці. Невеличка держава, що мусіла служити буфером між Росією та англійською Індією, протягом останніх років пійшла далеко наперед по шляху поступу: Афганістан має досить численне, по новітньому узброєне військо й виступає тепер проти остогидлої йому англійсько-російської опіки. Недавно афганці напали на російське військо, що боронило будову великого залізничного тунелю й висадили сей тунель в повітре. Росіяне втратили тут до 1000 вояків. Напад афганців має тим більше значінне, що вони виступають проти Росії очевидно в порозумінню з персами й турками.

Персько-російська боротьба має безперечно значний вплив і на розвиток російсько-турецького конфлікту, який в останніх днях досяг загрожуючих розмірів. Одним з театрів російсько-турецької війни має бути Кавказ, і намісник його — Воронцов-Дашков, з генералом Мищенком, спішно готують ся до війни. А тим часом „Новое Время“ розгоргає широкі пляни, пишучи, що „Росія мусить прямувати просто до того, щоб забрати в свої руки Дарданели“. Такіж самі домагання ставлять до

* Диви на стор 8.

уряду і інші націоналістичні часописи; київський націоналістичний клуб також виніс недавно резолюцію в сім духу.

Ознакою близької російсько-турецької війни може бути й закриття російських портів Севастополя, Очакова й Керчі. Головний комендант російської чорноморської флотії видав наказ стріляти з сих фортець гострими набоями, коли якийсь корабель не зважаючи на заборону спробує увійти в порти.

Російсько-англійська нота вистосована до турецького уряду з нагоди закриття Дарданелів та інші подібні погрози роблять на Туреччину проте дуже незначне вражіння. По останній відомостям з Константинополя Туреччина відкинула й інше домагання Англії що до пропуску через Дарданели тих англійських кораблів, котрі тепер ще знаходять ся на Чорнім морі.

Турецький уряд цілком свідомий тої небезпеки, яка загрожує йому з боку потрійного порозуміння й діяльно готується до війни під проводом Енвер-бея, скріплюючи новими військами залоги в Сирії, Палестині й Північній Арабії та направляючи шляхи, що ведуть у внутрішні частини краю.

Англійські кружляки вже від кількох днів стережуть входу в Дарданели, а знов російські входу в Босфор. Російська флотія в силі 28 суден зявила ся біля Бальчику в Румунії, а два російські торпедовці загостили навіть до румунського порту. Правда згодом ся флотія покинула Бальчик, однак значна її частина все ще зістала ся коло румунських берегів. Не є виключене, що ся флотія, призначена певне до боротьби з Туреччиною, зробила по дорозі демонстрацію у румунських берегів. Є се розумієть ся дуже оригінальний спосіб зміцнити звязок Росії з Румунією, але видко іншими способами Росія не може примусити Румунію виступити проти Австро-Угорщини. Румунський амбасадор в Петербурзі Дяманді, по відомостям „Нового Времени“, нібито їздив до Букарешту, а його брат до Риму, аби примусити Румунію й Італію чинно виступити проти Австро-Угорщини. Коли ся звістка „Нового Времени“ й має якусь реальну підставу, то всеж змагання Дяманді очевидно не мали найменшого успіху. Румунія додержує нейтралітету так само як і Італія. Смерть румунського короля очевидно не змінить дотеперішньої політики Румунії. Новий король урочисто повідомив, що він зістанеть ся вірним ідеям свого попередника і не змінить напрямку румунської політики. Франкофільські й руссофільські експеси певної частини румунського міщанства видко не дуже то впливають на румунський уряд. А румунські соціалдемократи недавно гостро виступили проти руссофільської пропаганди певної частини румунської преси з *Adverul om* на чолі, підкупленої російським урядом.

Все більше погіршують ся й болгарсько-російські відносини. „Новое Время“ виступає з різкими обвинуваченнями проти Болгарії за те, що вона дозволила двом торговим австрійським пароходам причалити в віддінським порті й узброїтися при помочи Константинополя напасти на російський пароход.

Невдоволене „Нов. Времени“ і з австрійських Славян. Відомий Меньшиков пише: „Росія мала право сподівати ся від австрійських славян діяльнішої піддержки“.

Час розплати з Росією в середній Європі і на Балканах наближаєть ся.

Становище Румунії у війні з Росією.

(Лист з Букарешту).

Росія робила всі можливі заходи, щоб лише прихилити до себе Румунію й мати вільну руку з її боку в своїй боротьбі проти Австро-Угорщини. Розумієть ся передовсім сипнула грошима, підкуплюючи чи то поодиноких політиків, чи то впливові органи преси. Багато з них, забувши совість і честь, пішли на службу кривавого паря, виправдуючи своє становище, очевидно, вищими інтересами рідного краю. Мов на знак

невидимої чарівної палички посипали ся статі з російською орієнтацією, в котрих безсоромно вихвалювали ся „успіхи“ й „побіди“ росіян і французів „на цілїм боевім фронті“. Вже самі заголовки сих статей пахли шантажем і брехнею, зраджуючи, звідки черпали своє „натхненне“ їх автори. А що правительственні круги з покійним королем на чолі стояли по стороні Австрії, то на їх голови сипали ся нераз безсоромно брутальні вигуки, при чому і самому королеви і його наслідникови не щадили продажні перогризи, користаючи з широкої волі друкованого слова, немилых епітетів і бажань: забирайте ся, мовляв, від нас, як що стоїте при німцях.

З усіх румунських партій, крім правительствених, тільки соціальні демократи стояли рішучо проти війни з Австро-Угорщиною. Се значно зміцнило позицію соціально-демократії і було причиною, що її преса дістала доступ до війська. Орган партії „Lupta“ нещодавно перемінив ся з тижневника на щоденник. Свій вплив використала партія в мировім напрямі. Коли серед змобілізованих перед парою місяцями воєнків почало ся невдоволенне, що їх за-дурно тримають, соціально-демократія використала сей настрій і поглибила його, чим спонукала уряд перевести частинну демобілізацію.

Останніми часами помітно більше рівноваги і в націоналістичних кругах. Спочатку війни вони сподівали ся що Румунія, стоячи при Росії, дешевим коштом розширить свої границі, занявши без опору Семигород і Буковину. Але Росія домагаєть ся, щоб Румунія чинно стала по її боці і разом з нею провадила боротьбу з Австро-Угорщиною аж до кінця, а за се не лише не обіцяє віддати Бессарабщину, а ще сама зазіхає на гирло Дунаю, а на апетити румунських патріотів до Бессарабії російська дипломатія знаходить лише зневажливу відповідь: „Фантастичні мрії! Фантастичні думи!“

Се значно охолодило прихильників російської орієнтації і навіть безстидних писак настроїло на мінорний лад. Німецькі побіди в Бельгії, Франції і Королівстві польським та австро-угорська офензива проти Росії в Галичині щораз більше розяснюють затроєне російським рублем повітря. Недавні розбивачі Австрії зачинають писати, що се не легка річ здобути її румунські провінції — момент, мовляв, не той, — треба було виступати як Росіяне заняли Львів, а не тепер коли вони його кидають.

Все це дає нам право сказати, що Румунія не піде з Росією, а триматиметь ся традиційної своєї політики супроти Австро-Угорщини - політики порозуміння і приязни. За сим стоїть уряд, широкі робітничі верстви й розумні голови з інших станів. Намагання продажних писак запрягти Румунію до російсько-французько-англійської „тройки“ не осягнуть своєї цілі, хоч які великі гроші сипле Росія на їх ганебну роботу (а гроші дійсно просто кольосальні). Але все даремно! Австрія може бути спокійна за свою сусідку. Новий король не дурно заявив, що буде йти слідами свого попередника. Румунія починає розуміти, що не з боку Австрії грозить їй небезпека, а навпаки. Побіда Австро-Угорщини й Німеччини не тільки не порушила б державних інтересів Румунії, а ще й скріпила б її міжнародне становище. Тимчасом побіда Росії й упадок наддунайської імперії зробив би з Румунії васала російського деспотизму, раба цілком залежного від свого бундючного пана.

Партії в Болгарії.

(Лист з Софії).*

Суспільство в Болгарії ділить ся на дві різко протилежні групи: — перша-се ліберальна, ново-ліберальна й народньо-ліберальна партії, які складають правительственну більшість. Усі ці партії рішучо антіросійські, а спеціально народньо-ліберальна

* З донесення одного з членів нашого Союзу, який перебуває в Софії, подаємо частину, що має загальніший інтерес. — Ред.

ральна, або стамбуловська партія з її газетою „Воля“, яка є офіційним органом правительства. На такій-же антіросійській точці стоїть і соціял-демократія, напрямку „вузьких“, з органом „Работнический Вѣстник“. До другої групи належать партії так зв. „обедної опозиції“ до уряду, котрі всі стоять більше менше на російській орієнтації. Це такі партії — народняки, поступові ліберали, радикали, демократи, „земледѣльці“ (селянська партія), а також „широкі“ соціял-демократи (з органом „Народ“).

Треба однак додати, що серед опозиції нема повної згоди, що є в ній своя внутрішня опозиція.

Русофільство й тут держить ся здебільшого російським рублем. Більшість опозиції стоїть властиво на послужі у російського амбасадора Савинського. З поміж опозиційних партій ще найбільш порядна селянська партія.

Свого часу опозиція видала маніфест до народу, в котрім виступала проти дотеперішньої політики уряду. Виступ сей наробив багато галасу і стрінув ся з рішучою обороною становища правительства з боку першої групи, сторонники котрої називали русофілів „зрадниками“, відмовляли їм права звати ся болгарами й взагалі ляли їх останніми словами.

Політична „орієнтація“ сих головних груп болгарського громадянства означає собою й їх відношення до української справи, з котрою симпатизують головно партії першої. В органах її останніми часами здибаємо статі про Україну й її становище в сучасній війні. Доля Добруджі й Македонії, що томлять ся в чужій неволі, уможлиwiająть Болгарам зрозумінне долі України й збільшують їх симпатії до нас.

Взагалі ж Болгари дуже симпатичні люде Нарід цілком демократичний, так само селянський як і наш.

З українського життя.

(Вістки з українського Поділля.)

Дорогою через Букарест дістали ми такого листа з українського Поділля.

„Ще на передодні офіційного вибуху війни російські власти перевели масові арештованця серед діячів українського руху. Арешти спали головно на Українців правобережної України і робили ся не лише в центрах, але й скрізь на провінції. Одночасно позакривано всі українські періодичні видання (поміж иншим закрито київську щоденну газету „Раду“).

Всі воєнні розпорядження уряду заскочили населення цілком несподівано, а сама мобілізація була переведена без давніших формальностей з збиранням в великі центральні пункти, що не дало спомогти мобілізованим спам'ятись і виявити своє відношення до війни.

Салдати йшли на війну сумні, без жадного ентузіазму. Балакав я і з раненими запасними, що вернулись до дому на Поділля з боїв у Галичині. Вони насамперед підкреслюють з здивуванням те, що ворог балакає точнісінько так як і вони. Хвалять відвагу австрійського війська. Про настрій людности свідчить такий факт, котрого довелось мені бути свідком: в наше село саме в той час, коли мали відходити новопокликані вернув ся з війни ранений салдат. Зараз зібрав ся гурт новобранців, щоб поспитати його чи страшно на війні. Ранений почав казати, що не страшно, що так як на маневрах, лише неприємний шрапнель робив переполох в рядах. — Слухаючи се, один з гурту голосно промовив: — Страшно, чи не страшно, але чи можемо ми стріяти наших братів?

На станції Козятин бачав я отсе недавно австрійських полонених. Повз їх потягу ходили попи, поучали їх і роздавали їм відому антіукраїнську російсько-чорносотенну газету „Подолянин“. Вазні виглядали як на російську мірку дуже чисто і дуже добре одягнені, не були змучені на вигляд і тримали ся з великим достоїнством. Наприклад, хтось з подорожних хотів купити значок з шапки австрійського жовніра і дав за нього п'ять рублів, але той з образю відкинув пропозицію, і потім ніхто вже не згодив ся продати, а публіка не наважувала ся приставати до них з подібними пропозиціями.

З початку війни був виущений загальний царський маніфест до всіх народів Росії. Населення сподівалося, що будуть якісь пільги в скажемім режимі останніх років. Але крім конкретних обіцянок Полякам, які згодом потверджені були спеціальним маніфестом, нічого віде не змінилось і відношення адміністрації до населення лишило ся таке як і було. Польське суспільство загалом повірило правительству, хоч є й скептики, особливо після того як в заняту Галичину послано було православних понів, відомих

своїм ворожим відношенням не лише до Українців, але й до поляків. Українську справу просто хотять нитками захити, хоча це й неможливо і вже навіть петербургська реакційна преса пересварилась з-за цього питання. Жидів, як і давнійше, виселяють і обмежують процентом в школах. Жадного маніфесту до жидів не було. На сім ґрунті серед жидів прокидаєть ся опозиція до війни, а також збільшують ся їх симпатії до української справи.

Кажуть, що в російській армії, яка знаходить ся в Галичині, дуже зле стоїть провіантура. Страти в сій армії теж величезні, Київ переповнений раненими, вони лежать навіть в багатьох приватних домах.

Настрій серед громадських кругів на Україні можна схарактеризувати як пригноблено-вичікуючий. Колиб почав ся вже похід австро-угорських та німецьких військ на українську територію і населенню булоб доказано ділом, що йому несуть кращі порядки, тоді настрій бувби цілком инший.

Новинки.

Пропаганда серед полонених у Росії. Російський уряд і чорносотенні круги, підкожувані „Галицько-руським Обществом“, звернули бачну увагу на полонених Українців з Галичини. Серед полонених рішено провадити релігійну і національну пропаганду, наvertsючи їх до православ'я й „руської“ народности. Для сеї цілі до полонених вислали понів і членів Общества з відповідною літературою. Як показує подана у нас на иншим місці вістка з Поділля, попи агітують серед бранців навіть в дорозі до призначеного їм табору.

Російські соціальні демократи і уряд. Російська соціалдемократична робітничка партія звернулася через проводиря бельгійських соціальних демократів Вандервелде до Міжнародного соціалістичного Бюра з заявою, що війна в Росії нічого не змінила: робітничі організації переслідують ся і нищать ся, арешти, засидання в Сибір і увязнення представників робітництва не припиняють ся; рештки робітничої преси немилосердно нищать ся і т. д. З огляду на се російські соціальні демократи не тільки відмовили урядові в якій-небудь допомозі в часі війни, а й вичуть робітництво до найнегичайших виступів і до найгострійшого побороення кривавого уряду.

Сей поклик проводирів російського робітництва тішить нас тим більше, що ліберально-буржуазні „опозиційні“ партії, забувши в нападі совінізму всі переслідування і образи з боку уряду, діяльно помагають урядові в його кривавій авантурі.

Зміст: Вертаємо до часів слави козацької. — Війна (огляд воєнних подій). — Воєнна хроніка. — Короткий огляд розвитку політичної думки та організації на Україні. — Маніфест Головної Української Ради. — Відозва Союзу визволення України до турецького народу. — Огляд преси. — Заграничний огляд (в Росії і біля Росії). — Становище Румунії у війні з Росією. — Партії в Болгарії. — З українського життя (з рос. Поділля). — Новинки.

Ukrainische Nachrichten

(Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina)

орган Союзу визволення України

виходить раз на тиждень у Відні на правах рукописи.

Редакція і адміністрація: Wien, VIII. Josefstädterstrasse 79, II. Stiege, T. 19.

Редагую Комітет. Видавець і одвічальний редактор: Омелян Бачинський.

ДІЛО

(передше дневник у Львові) виходить від 18. вересня 1914 що суботи у Відні як тижневник.

Ціна примірника 20 с. Оплату за 10, 20 або 30 примірників можна нараз з гори зложити. Редакція і адміністрація: Wien, VIII. Langegasse 16, T. 8.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.

З друкарні Мехігарієтєв у Відні, VII.

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1-20 руб.). :: Ціна поодинокого примірника
30 сот. (15 коп.).

Редагує комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädter-
strasse 79, II. Stiege, Tür 19.

I. рік.

Відень, дня 30. падолиста 1914.

Ч. 3—4.

Зміст. Проти московського насильства. — Значіння української справи для європейської політики (Г. Лист професора Ястрова. П. Голос д-р Сильвестра). — Війна. — Хроніка світових воєнних подій. — Огляд преси. — На Балкані. — Фінансове банкруцтво Росії. — На Сході. — Настрій на Україні. — Війна і російська соціаль-демократія. — Бібліографія. — Нові видання Союзу визволення України.

Проти московського насильства!

Тільки в Галичині й Буковині мав наш нарід змогу власного національного розвитку.

Тут горіло огнище нашої національної свідомости й полумє його щораз більше й щораз ширше розходилося по цілій Україні.

Тут бо вже складав ся наш *нарід у націю* й звідси давав приклад своїм братам за кордоном — там, під московським караулом

Тут був наш *Піємонт*.

Тут, на сім скравку нашої землі, утікачі з російської України, знаходили собі захист, щоб у купі з своїми австрійськими земляками думати й працювати над двигненням свого народу, над визволенням його з чужинецької корми, мислити про *власну державність, про самостійну Україну*.

А московський хижака, що як вовкулака смоктав кров України і живив ся нею та гладшав її коштом, лютив ся на саму думку, що є десь Українцям вільнійше дихати, є десь набирати ся сили для боротьби з ним.

І от кинув ся він на Галичину, щоб проковтнути її швидше, ніж дійде там наш народ до повного свого розвитку.

Увійшовши з огнем і мечем, з насильством і рабунком у Галичину, взяли ся російські наїзники до своєї споконвічної роботи нищення всього — українського.

Першим ділом звернули свою хижу увагу на *греко-католицьку* (уніятську) *віру*, що була не лише релігійною святощоу для широких мас укра-

їнської людности, але й твердиною їх національності, твердиною, що захистила їх перед небезпекою спольщення й становила міцну охорону також перед змосковленням.

Не знаючи ще, як довго затримають ся вони в Галичині, що хвилі сподіваючи ся свого прогнання туди, звідки прийшли, російські орди проте з тим більшим завзяттєм взяли ся до викорінення унії і насаджування православія, яко основи самодержавія і російськості.

Священників Українців, що рятуючи своє життя, мусіли втікати з рідних околиць, росіяне нахваляють ся не пустити вже назад до краю в разі своєї перемоги, аби легше було викорінювати „уніятську єресь“. А загалом шанованого й любленого голову греко-католицької церкви, відважного графа Андрія Шептицького, востішили чим дуж вивезти в гліб Росії.

За сим пішов похід на *українську книжку, українську школу, українські інституції* і т. д. і т. д. Замкнено й запечатано українські наукові й просвітні інституції — Наукове Тов. ім. Шевченка, Тов. Просвіту, Національний музей ім. митрополита Шептицького. З українських книгарень і бібліотек позабирано всі українські книжки друковані в Австрії і взагалі за кордоном Росії. Що більше, навіть приватним людям звелено зносити такі книжки та складати їх на руки московської військової команди.

Українська мова заборонена. Нею не вільно писати навіть приватних листів, не то щоб друкувати. У Львові виходять лише польські та урядові російські газети, а українська часопись „Діло“ заборонена зараз по двох числах, які були

видані по занятю Львова Росіянами (числа з 2 і 5-го вересня).*

Російський варвар одним розмахом хоче знищити весь дотеперішній культурний набуток австрійської України. „Не было, нѣтъ и быть не может“ українського народу — тому треба знищити все те, що свідчить про його відрубне існування, про його самостійність!

І от „генерал-губернатор“, граф Бобринський, немов герой „Ташкентців“ Щедрина, Угрюм-Бурчєєв, „віхав в город на білому коні, спалив храм науки й скасував іскусства“ — розуміється українські.

Таку то „свободу“ несе Росія своїм „угнетеним братам“ в Галичині, і проти сеї „визвольної“ роботи підносять протест подані низче відозви представників українського народу.

Нехай знають всі „брати Славяне“, яке визволення готує їм Росія, нехай бачить і чує цілий цивілізований світ про московське варварство!

Протести.

I.

Як доносять російські дневники, дістав російський Святійший Синод телеграфічне повідомлення про прибутє до Львова Евлогія, православного єпископа в Житомирі, котрий має місію торжественно запровадити в Галичині православну віру. Той православний єпископ мав відправити в одній з греко-католицьких церков Львова службу, а 27 вересня в греко-католицькій катедрі літургію. Православну віру оголошено в Галичині за пануючу, а св. Синод після своє благословення тим греко-католикам, котрі переходять на православє.

Ся звістка, котру подали також численні австрійські органи преси, мусіла глибоко вразити й обурити український нарід в Галичині, вже і без того так тяжко діткнутий під сю пору.

Росія користує з переходового стану тимчасового занятя її військами східної Галичини для того, аби підкопати в краю унію і, через урядове проголошення православної віри, яко пануючої релігії, сотворити тверді підстави для дальшої російської пропаганди в Галичині також по відвороті Росіян. Зверхник греко-католицької церкви в Галичині, митрополит гр. Шептицький був ще

* Те саме чинили Москалі і в Чернівцях. Все українське було там виставлене на „порок і розграбленє“, та прийшло австрійське військо, прогнало наїзників і знову змогли відіхнути там наші брати. Знову виходили там і „Буковина“ й „Народний Голос“.

вчаснійше вивезений зі Львова, очевидно для того, аби він не підніє голосу проти так грубого потоптання прав своєї церкви. Сей нечуваний акт насильства Росії, котрий переходить всі інші жорстокости війни, бо він направлений проти найвищих святощів народу — його віри, вповні відповідає традиційному становищу Росії супроти прийнятої унію греко-католицької церкви. В основі сього становища завжди лежало змагання до цілковитого винищення греко-католицького віроісповідання, хочби до того мусіло ся ужити найбрутальнішого насильства. Події минулого століття дають до того такі яскраві докази, як скасування в р. 1832 всіх уніятських монастирів і конфіскація їх маєтків, як скасування на синоді в Полоцьку в р. 1839 уніятської церкви в Росії і примусове навертання уніятського духовенства та греко-католицького населення до православя, як насильне прилучення до православної віри Холмицаків, причім ті, що спротивляли ся, були карані конфіскацією майна, засланням, тюрмою, ба навіть засуджувані на смерть, так що православну віру вщеплювано уніятським вірним кнутом та кулями.

Вірна сій політиці Росія, зараз по вступленню на українську землю в Галичині, накладає свою руку передовсім на греко-католицьку уніятську церкву в свідомости її значіння для українського народу — та на голову сеї церкви, гаряче улюбленого всіми Українцями митрополита гр. Шептицького, а вкінці доходить в своїй зухвалости до того, що, за благословенством Св. Синода, приступає до знищення унії, котра, оперта на договорах з Римом, на протязі більш як 300 літ була національною вірою галицьких Українців. При тім уживаєть ся актів насильства, які мусять викликати в цілім культурнім світі однодушне обурення та осуд.

Тим своїм поведенням дає одночасно Росія, що ніби бореть ся за освободження своїх „поневодених Австрією славянських братів“, найкращий доказ, як розуміє вона свободу і чого мають сподівати ся від неї славянські брати.

Українське парламентарне заступництво Галичини, яко політична репрезентація українського народу в сїм краю, підносить перед цілою Європою, перед цілим цивілізованим світом урочистий протест проти сих ганебних актів насильства Росії, котрі бють по лиці найпримітивніші основи етики та цивілізації, незгідні з понятєм правової держави, а до того в найвищій степені ломлять підстави міжнародного права. Ми свідомі того, що сей протест знайде відгук в серці всякого, у кого не вигасло почутє справедливости, хто має зрозуміння того, чим є для народу релігія і віра його батьків.

Не підлягає найменшому сумнівові і ми сподіємося того з цілою певністю, що вже найближші воєнні події положать кінець сьому злочинному господарованню Росії на нашій рідній землі, а представлене поступованнє Москалів нехай послужить осторогою для всіх тих, хто дає себе піддурити облудною політикою „освободителів славянських братів“.

В імени українського парламентарного заступництва Галичини:

Д-р Кость Левицький,

Голова українського парламентарного клубу.

Юліан Романчук,

Д-р Евген Олесницький,

Віцепрезидент австрійської палати послів.

Член парламентарної комісії.

II

Переходовий стан річей, витворений тимчасовим занятєм деяких округів східної Галичини з її столицею Львовом і північної частини Буковини, Росія використовує *передовсім для того, щоб знищити українську націю в сім огнищі її розвитку*, зруйнувати самі підвалини сього розвитку, викоринити український елемент.

В протесті українського парламентарного заступництва, опублікованім перед трьома тижнями, натавровано насильство, яке заподіяла Росія над волею віри українського народу в Галичині, над греко-католицькою унійською церквою. Але слідом за сим актом насильства наступив другий, ще брутальніший, ще злочинніший, бо вимірений проти цілої української нації, проти її найсвятїшого добра, найвищих здобутків, проти самих основ її істновання.

Настановлений Росіянами генерал-губернатор для Галичини гр. Бобринський видав 30 вересня 1914 у Львові указ, який оповістив правосильним і для Буковини тодішній російський губернатор в Чернівцях Євреїнов.

Сей указ містить в четвертім уступі постанову, котра під загрозою кари трьома місяцями в'язниці або 3000 карбованців, забороняє „продавати в книгарнях або випозичати з бібліотек усі книжки, які появили ся в російській мові або в українськїм нарїчу *поза межами російської держави*“, наказуючи всі такого роду книжки зносити звідусіль у визначене місце, де вони мають бути знищені. Коли візьмемо на увагу те, що ні в Галичині, а ні в Буковині перед російським наїздом жадних російських книжок не друковано, а з другого боку те, що заборонена в Росії українська література за останніх 40 літ розвивала ся *сливе* виключно в Галичині й на Буковині, а твори її

головно друкували ся і розповсюжували ся у ві Львові, стає зовсім очевидним, що сї драконські постанови виміряні зовсім явно виключно *проти Українців* сих обох коронних країв.

Сї постанови не означають нічого иншого, як лише послїдовне *продовженнє політики винищення*, котру Росія від столїть веде проти самого факту істновання української нації — політики, котра спонукала Росію заборонити вже в 1680 році всю церковну літературу в українськїй мові, а в році 1720 взагалі всі українські книжки — знищити в другій половині XVIII столїття шкільництво, високо розвинене в часі автономії України — виступити проти відродженнє української літератури в XIX столїттю з нечуваними репресалїями, з найбрутальнішими переслїдуваннями її духових провідників, політики, що дійшла нарешті до своєї найвищої точки в одинокім у історії указі царя Олександра II з 1876 року, котрим зовсім усунено українське слово з літератури і громадського життя, з церкви і школи.

Сим стараєть ся Росія завести такі самі відносини і на хвилево занятій території, котра стала ся була захистом для прогнаної української літератури, де розвивало ся українське національне життє і національна культура — а що згадане розпорядженнє проскрібує *всю українську літературу, всяке друковане слово без обмежень* і очевидно відносить ся також до всіх українських шкільних книжок від підручників для початкової науки аж до університетських, а не менше і до книжок церковних та молитовників — то не має воно без сумніву иншої цілі, як *одним ударом знищити все духове життє Українців*, усі їх придбання і здобутки їх гарячих зусиль останніх десятиліть на полі літератури, науки, шкільництва, церкви — словом всю українську духову культуру.

Проти сього нечуваного *брутального насильства*, що приносить стид і ганьбу 20-му столїттю і стоїть в яскравій суперечности з становищем петербурзької Академії Наук, котра виразно признала самостійність української нації і української мови, *зсуненої в розпорядженню до ролі нарїчя*, і в імя культури взяла її свобідний розвиток в оборону — підносить низинє підписана репрезентація української нації в імени люто дїкненого ним українського народу — *голосний протест*.

Ми глибоко переконані, що навіть сї варварські вчинки Росії не будуть в силі знищити української нації, котру спїткало отсе таке нещастє, що невмирущий дух нашої нації, котрого досї не зламали дотеперїшні довговікові переслїдування й заборони зі сторони „освободителів братів Славян“, допоможе їй також тепер перебити лихолїттє і не впасти перед насильством. Ся постава Росії супроти нашої нації, ся її пос-

пішна акція нищення в той час і в тих обставинах, коли вона ще не має права розпоряджати і рішати, най буде для цивілізованого світа і для історії новим доказом, як ся держава обходить ся з найсвятійшими правами, нехай буде характеристикою етичних основ сеї держави.

Відень, в жовтні 1914.

За Головну Українську Національну Раду:

Д-р Кость Левицький, *Д-р Володимир Бачинський,*
голова. секретар.

За Парляментарну Репрезентацію:

Миколай Василько. *Д-р Евген Петрушевич.*
Д-р Евген Олесницький. *Ілля Семака.*

За „Союз визволення України“:

Ол. Скоропис-Йолтуховський. *Володимир Дорошенко.*

Значінне української справи для європейської політики.

I. (Лист до редакції*)

Шарльотенбург-Берлін, 29/X. 1914.

Вельми шановна Редакціє!

Я лиш так міг зрозуміти Вашу просьбу, щоб я висловив ся в Вашій часописі про український рух: Ви бажаєте знати мою думку про значінне, яке може мати українське питання при майбутньому уложенню політичних відносин для Європи і передовсім для німецької держави.

Світова війна проти Німеччини і Австро-Угорщини, у якій саме беруть участь Росія, Франція, Англія, Сербія, Чорногора і Японія, а яка кожної днини може висунути наперед нові сили, не зрозуміла у своїх задачах для майбутнього перетворення Європи, коли не мати на увазі її початку. Загорів ся пожар ізза претенсії Росії, що хотіла поза своїми державними границями грати ролю протекторки. Коли Австро-Угорщина зажадала за вбивство в Сараєві сатисфакції від Сербії, Росія заопікувала ся Сербією. Хоч убивство володаря, се злочин, перед яким царь тремтить як найбільше, то таки він так переняв ся конечностю своєї ролі протектора над славянськими балканськими державами, що в тім випадку не побояв ся навіть закиду, що виступає оборонцем змовників і вбивників володарів. Балканська політика Росії, звернена на посіданне Константинополя, вважає за свій обовязок, піддержувати неспокій на балканським півострові. Щоб ту свою претенсію вдержати супроти Австро-Угорщини, Росія втрутила світ у ту війну. Війна ведеть ся за те, чи Росія, як кожда инша країна, вдовольнить ся діяльністю у своїх межах, чи Европа повинна признати за нею ніби-то її (мнине) право грати накинену нею ролю опікуна і поза державними її границями, на балканським півострові.

Якаб доля і не постигла союзників Росії — всеж, коли ся війна проти самої Росії покінчить ся не так, що їй підітнуть її балканську політику, то вона скінчить ся — без наслідків.

* Редакція „Ukrainische Nachrichten“, німецького органу нашого Союзу, звернула ся свого часу до відомого професора берлінського університету Ястрова з просьбою висловити ся в українській справі. Низше подаємо в укр. перекладі статю шановного професора, яку він зводив надіслати у відповідь на сю просьбу. По німецьки друкowana вона в ч. 8 „Ukr. Nachr.“

Ще що більше. Припустім, нехай Німеччина і Австро-Угорщина вийдуть рішучими переможцями з війни, нехай Францію і Англію розторощать, — а Росії більш ніякої шкоди не вдіють, як тільки що відберуть її польські губернії. Наслідок бувби такий, що Росія увільнилась-би у своїй світовій політиці від двох суперників і моглаб ще свобіднійше (без меншої перешкоди) виступати, як і перше.

Як поставити собі перед очі піль війни: виперти Росію з балканського півострова — то досить глянути тільки раз на карту, щоб переконатися, яке значінне для сього має український рух. Що того руху в Європі не знають так, як він на се заслугує, — то на се є вже і зверхня причина. Раз звуть той самий нарід „Українцями“, другий раз „Рутенами“, то знов „південноросами“, то й найбільше людей ледви може схопити сильну ріжницю сеї національності супроти російської і уявити собі територію, де вона живе. Замість розписувати ся докладно та вчисляти, досить булоб, говорячи про сю географічну територію, коротенько подати: „Україна, се край по оба боки Дніпра“. Як далеко по обидва боки, про се поки що нема що балакати. Якби сі накинені нам бої мали дійти для нас щасливо до кінця, щоб можна було Росію приневолити зрікти ся цілої території над Чорним морем, від Карпат аж до Дону і поза сю ріку — то се булоб благословенство для людства. Та Ваша часопись, на скільки я бачу, непотрібно звязала рух, якому Ви хочете служити, з тим найдалш ідучим пляном. Ви вказали справедливо на се, що прадідна територія українського народу лежить на захід від Дніпра і се для майбутньої європейської констеляції дуже важна річ, що сей географічний момент відповідає найважнійшим європейським інтересам. Держава, що обіймає тільки й отсі прадідні землі, від припетських болот до Чорного моря (Волинь, Поділля, Катеринослав, Херсон і т. д.), коли не в найдоскональнійшій формі, то все таки у найважнійшому, може виповнити те, що являеть ся цілю сеї війни: виперти Росію з Балкану.

Історія вчить, що мілітарний і політичний вислідок із війни не конче мусять іти з собою в парі. Можливо таке, що теперішня війна з мілітарного боку покінчить ся перемогою Німеччини і Австро-Угорщини, а з політичного боку Росія таки вийде з тої війни зміпнена. Отсю небезпеку я вважаю дуже поважною. А що люди починають забувати, що ся війна-се війна проти Московщини, то я добачаю значінне Вашого руху в тому, що він так славно, так чудово, так настирливо пригадує цілю тої війни: відперти Москаля від Балкану.

Зістаю ся з найглибшим поважаннем

Д-р. Ястров

професор університету в Берліні.

II. Голос президента палати послів д-ра Сильвестра.

На останніх сходах німецького народнього Союзу „Volksbund“ в Зальцбургу обговорював президент д-р Сильвестер справу відношення Австрії до Росії. Він виказував, що Росія в теперішнім своїм розмірі становить постійну небезпеку для наддунайської монархії. Не тільки тим, що її апетит раз-у-раз звертаєть ся на доступ до Босфору та Дарданелів, але також тим, що вона стало непокоїть балканські народи та австрійсько-угорських Славян. Усякий вплив Австро-Угорщини на балканські народи, економічний чи політичний, на думку російських політиків, має бути виключений. Як довго отже існує Росія в теперішній силі та в теперішніх розмірах, не змінять ся по всякій імовірности сі її відносини до Австро-Угорщини і по заключенню мира. Росія не є одноманітною державою, її склеїв доперва Петро Великий. Фінляндія, Польща та Україна — се країни величезних розмірів та відносно значно

більші, ніж властива московська держава. Мешканці сих країн усі невдоволені, бо всіх їх гноблять Москалі. В інтересі отже Австрії було б, колиб сі краї здобули самостійне істнованне. Особливо відноситься се до України, яка прилягає до північного побережа Чорного моря. Між московською державою і Балканом повстала б нова надбережна держава, яка б незвичайно обмежила вплив Москалів на Балкані. Задля сеї причини має виступ Туреччини в останніх днях величезне значіння для будучини Австро-Угорщини.

Війна.

(Огляд воєнних подій від 15. жовтня до 10. листопада).

Відень, 11. листопада 1914.

В минулих 25 днях, про які даємо тепер огляд, не наступили ще вправді рішачі воєнні події, однак положення потрібного порозуміння, а з окрема Росії та Англії значно погіршило ся не лише через нові успіхи Німеччини та Австрії, але також через воєнний виступ Туреччини, через загроження англійського колоніального посідання та через побіди німецької воєнної флоти.

Війна Росії проти Австрії та Німеччини. — Як ми писали в попередньому числі, Австрія в злуці з Німеччиною розпочала була з кінцем вересня та з початком жовтня офензиву (зачіпну війну) проти Росії на цілому воєнному терені від Карпат до Балтійського моря. В тій цілі зібрано нові значні воєнні сили і на цілій лінії розпочато марш проти парського війська. Сі нові воєнні кроки принесли нові побіди австрійсько-німецькому оружию, а нові страти і програні бої полкам паря. Австрійці вперли прогнати Росіян з Угорщини і Карпат та не допустити, щоб російські війська на Угорщині, які передерли ся в кількох місцях через Карпати, злучили ся на Угорщині в нову одноцілну боеву лінію на угорській рівнині. З лінії Карпат виперто російські війська на лінію Дністра. Відобрано Буковину зі столицею Чернівці, в якій московські генерали почали були вже по своєму господарити. Росіян побито також коло Кут, коло Снятина, в долині ріки Стрий коло Турки і Скольного та коло Старого Самбора і завдано великі втрати. **В боротьбах сих проти Росіян брали участь та відзначились Українські Січові Стрільці.** Облога Перемишля скінчила ся погромом російського війська і компромітацією його генерала, болгарського приймака Радка Димітрієва. Австрійське військо прийшло з заходу, принесло відсіч Перемишлеви, прогнало російські сили зпід твердині, та змусило їх уставити ся в оборонній лінії Медика—Старий Самбір. На північ від Перемишля відперто Москалів на східний беріг Сяну.

В Королівстві Польському злучені австрійсько-німецькі війська посунули ся побідно аж під Івангород, Варшаву, Ново-георгиевськ, Осовець, Августів. Під самим Івангородом розбито 8 російських корпусів, а до Варшави зблизились Німці на віддаль 15 верстов.

В східній Прусії коло Вишпатського озера розбито сильно Росіян, причім взято 4000 бранців. У всіх тих боротьбах піймали Австрійці і Німці понад 45.000 російських вояків, а ранених і вбитих мали Росіяне понад 200.000. По сих успіхах, занявши півний лівий беріг Висли, постановили німецько—австрійські вожди заперестати дальшої офензиві, себ то форсування твердинь Варшава, Івангород, Модлін, Осовець і т. п. та небезпечного переходу на лівий беріг Висли, тим більше що знаменито зорганізована служба німецьких літаків виказала, що з Росії надходять переважаючі нові сили російського війська. Супроти того німецько-австрійська управа постановила перевести нове угруповання військ

З погляду стратегічного сю зміну угруповання військ в теперішню пору під зиму треба признати дуже розумною і користою для німецько-австрійських союзників. Яким користно було б тепер для Росіян положення, коли б зима застала була їх противників в глибині Росії поза Варшавою, Івангородом і т. д., коли б Німці були приневолені провадити тут зимову кампанію, далеко від свого краю, підстави для армії, на ворожій землі, маючи за плечима лівобережне Королівство Польське

підчас коли Росіяне мали б завдяки залізничій сіті забезпечений довіз майже до самого фронту і свободу перекидати війська з місця на місце.

Тому німецькі стратеги зміркували, що в теперішній час краще уставити війська на російсько-німецькій границі, пониживши тимчасом всі комунікаційні засоби від лівого берега Висли до границі, й тут, в оборонних становищах, дождити рішачих боїв, стягнувши сюди противника. Умови ведення воєнних операцій будуть користніші для Німців та Австрійців, ніж для Росіян. Росіяне бо мусять на свою найдальшу західню границю доставляти воєнні матеріяли і війська при лихих комунікаційних засобах Королівства, тим часом коли Німці, опираючи ся на твердині Торунь, Познань, Бреслав, Краків будуть розпоряджати знаменитими комунікаційними засобами, великою сіттю залізниць, а до того будуть близько власного краю та не будуть мати на задах свого фронту такого непевної вартости „союзника“, яким е населення Королівства Польського.

Як раз під теперішню пору переводить ся се нове угруповання військ, при чім відворот австрійсько-німецьких військ відбуваєть ся правильно і в порядку, як се признають безсторонні заграничні часописи. Російське військо не перешкадає в відвороті, не переслідує відступаючого ворога, як се часто при відворотах буває, а йде в такій віддалі, яка не дозволяє на ніякі воєнні кроки супроти ворога. Вже сей факт е для російського війська великою програною.

Перехід Німців та Австрійців

на нові позиції, близше їх краю, будуть старати ся представити Росіяне, а за ними французькі та англійські часописи як велику російську побіду. Однак кожний безсторонній мусить признати, що сей відворот, то лише зручне пересунення військ на воєнній шахівниці.

Маємо за собою вже три місяці війни, та російський полководець не може похвалити ся ніякими значнішими воєнними успіхами, не зважаючи на те, що має за собою дуже значну чисельну перевагу та не падає людських жертв і без жалю кидає десятки тисяч вояків на поталу, щоб осягнути якийсь успіх.

Тепер стоїмо знову перед новими боротьбами на російсько-німецькій границі

Росія мусять принести нові жертви крові своїх синів на те, щоб усі удари розбили ся об залізний опір Німеччини та Австрії.

В Сербії воєнні події починають іти швидшим кроком. З початком війни Австрія розпочала була енергічні воєнні кроки проти Сербії, але в другій половині серпня, коли всі сили мусяла була звернути на північного противника, обмежила ся була в Сербії лише до оборонної війни, до оборони Боснії і удержування Сербів в шаху. З початком листопада перейшли австрійські війська знову до зачіпної акції проти хоробрих, але збаламучених московською політикою Сербів і віднесли значні побіди над ними. Вожд австрійського війська, генерал Потьорек, не лише вигнав з Боснії всі сербські сили, але перейшов Саву і Дрину, здобув Шабац та вже на сербській

території змусив сербські війська до битви, яка скінчила ся повною перемогою: 120.000 сербського війська побито і змусено до відвороту в сторону Валево. З наказу генерала Потьорка до своєї армії можна вивести, що Австрія постановила ще перед зимою покінчити з Сербією та довести там до рішучої перемоги. Сербія, що з такими надіями йшла на війну, повна віри в силу і поміч батьшки-царя, стоїть перед погромом, віддає свої власні судби і здана лише на свої сили. Сербія впала жертвою свого московофільства і вже тепер підносять ся там голоси за відворотом з дотеперішньої політики — сліпого послуху с-молубному цареві.

Війна Німеччини з Францією, Англією та Бельгією. На західнім всенім терені, в Бельгії та Франції, побідний похід німецького війська йде далше вперед, хоч Французи та Англіїці уживають всіх сил, щоб здержати ворога. В Бельгії заняли Німці майже цілий край, з винятком малого кусника між Ізерським каналом і французькою границею, недалеко Дюнкірхена й Кале. Щоб не пустити Німців далше на захід, вивязалась між містами Ньюпортом та Іперном дуже завзята і найбільш кривава війна, для Німців однак користна. Англіїцям залежить найбільше на тім, щоб не пустити Німців далше на захід. В противнім разі Німці заняли б Дюнкірхен і Кале, французькі порти над каналом Ля-Манш, в найблизнім місусідстві Англії, чим безпосередно загрозили б торговому англійському островови, віддаленому всього на 33 км. від Кале, та значно перешкодили б всякому довозови війська з Англії до Франції. Се для Англії було б уже не жарти, а поважне загроження їх в самім центрі. Англіїці дуже добре відчувають і розуміють грізну небезпеку і уживають всіх заходів, щоб здержати Німців, та безуспішно. Англіїці затопили морською водою на полудне від Ньюпорту великі простори урочайних надморських бельгійських низин, непотрібно збомбардували Бельгійцям Остенду, висилають проти Німців крім білого війська ще й Індійців, Сенегальців, Альжирців, Негрів, та все надаремно. Німці не жалують великих жертв, щоб лише піти вперед та дістати ся на побереже каналу Ля-Манш. Скорше чи пізніше, се їм удасть ся.

Також і на французьких полях боротьби досягнули успіх не Французи, а таки Німці. Коло Ліля, коло Суасону і в Артонському лісі, коло Вердену і Туля Німці посунулись вперед і всі заходи Французів виперти ворога з заняних позицій, відперли Німці побідно. Перед облогою твердинь Вердену, Туля та Бельфору Французи боронять ся своїм способом, що безустанними атаками з тих твердинь хочуть перешкодити уставленню найтяжівших німецьких гармат. Французи знають, що коли німецька армія має 42 пм. гармати, то судьба кожної твердині запечатана з хвилиєю уставлення тих гармат для острілювання фронтів твердині.

Про успіхи Німців свідчать величезне число воєнних бранців в Німеччині. Урядове звітництво каже, що з днем першого листопада нов. ст. було в німецькій неволі Французів: 3.138 офіцерів, 188.618 вояків, Росіян: 3.121 офіцерів, 87.779 вояків, Бельгійців: 537 офіцерів, 134.907 вояків, Англіїців: 417 офіцерів, 15.730 вояків, разом 7.213 офіцерів та 426.034 вояків. Австрія має коло 100.000 бранців, отже тепер у німецько-австрійській неволі знаходиться ся поверх пів мільона жовнів і то найбільшій воєнній якості. Як додати до сього вбитих і ранених, то покажуть ся, що страсти потрійного порозуміння дуже значні.

Успіхи німецької фльоти. Остатні дні принесли вістки про незвичайно смілі і успішні подвиги німецької морської сили, що Англіїців, дотеперішніх одиноких володарів моря, дуже занепокоїло. На першій місці стоїть велика перемога відділу німецької фльоти над англійською ескадрою на другім боці земної кулі коло побережа Чілі в полудневій Америці. Там стрінуло ся кілька німецьких воєнних панцирників

з рівною англійською силою і цілковито розбили її. Два великі англійські панцирники затопили, и один малий ушкодили. Німецька фльота не мала ніякої шкоди. Перша стріча двох великих, світових морських сил закінчила ся перемогою Німців, а програною володарів моря Англіїців. В Англії викликала ся подія велике пригноблення, в цілому ж світі велике вражіння, бо ся морська битва розвіяла думку про непобідність англійської фльоти. Успіх Німців треба цінити тим вище, що побідником була тут фльота німецька, яка перед тим стояла в Цінгау в Китаю, і яку уважано вже за втрачену. Однак німецькі воєнні кораблі, неважаючи на залізний перстень фльот японської, англійської й російської, зміли завчасу вирвати ся з утраченої позиції в Цінгау, виплисти на Тихий океан, злучити ся там з иншим відділом німецької фльоти і мимо того, що 70 ворожих кораблів воєнних гонило за ними по Тихому океані, коло побережа полудневої Америки, завдали Англіїцям такий удар.

И інші німецькі кораблі, як от „Емден“, „Карльсруе“, „Кенігсберг“ непокоять на Атлантийському та Індійському океані англійську торговельну флоту, затоплюють багато кораблів і тим завдають Англіїцям мільонові втрати. Та й власному краю почули Англіїці силу нового морського суперника. Німецька фльота зважила ся напасти на англійське побереже і, мимо охорони побережа морськими мінами, передерла ся через пояс мін, та збомбардувала воєнний форт „Ярмоус“ в Англії на північ від устя Темзи. Самозрозуміле, що в Англії подія ся викликала велике вражіння, бо Англіїці чули ся досі на своїм острові зовсім безпечні, а се перший раз від кількохсот літ трапило ся, що ворог зважив ся заатакувати англійське побереже. На західному побережу в Англії не е безпечно, бо там тепер Німці порозсипали по морю міни і коло Ірландії один англійський корабель наїхав уже на німецьку міну та затонув. Знову-ж коло Довра, напроти Кале, в каналі Ля-Манш підводна лодка затопила англійського торпедовця, а німецький летун кинув на англійське побереже кілька бомб. Англіїці поволі починають відчувати, що виступає проти них нова морська сила, яка може проломити їх пановання над морями та перебрати в свої руки. Німці виказали величезну моряцьку відвагу і справність і доказали, що дозрілі до того, щоб стати панами океанів.

Виступ Туреччини проти Росії, Франції та Англії. Нове пересунення сил на некористь три державного порозуміння, а на користь Німеччини і Австрії наступило через війну мусульманського світа проти Росії, Франції і Англії. З кінцем жовтня (н. ст.) приловили турецькі кораблі російського міноносця, як закладав міни коло Босфору, щоб знищити турецьку воєнну флоту. Се було безпосередньою причиною російсько-турецької війни. Турки затопили російські кораблі, описля збомбардували Одесу, Феодосію і Новоросійськ і так вивязали ся турецько-російські воєнні кроки, а слідом за тим війна Туреччини з Англією та Францією. Туреччина рішила ся на дуже відважний крок-виповісти війну потрійному порозумінню, бо переконала ся, що сей союз постановив змести турецьку державу з лица землі та поділити поміж себе турецькі землі тим способом, що Росія забрала б Царгород і Вірменію, Франція Сирію, Англія Палестину і Арабію. В обороні свого існування турецька держава розпочала війну на життя й смерть. Султан, котрий е одночасно й найвисша власть духовна для цілого мусульманського світа, розгорнув зелену корогву пророка та проголосив для треста мільонів мусульманів *святу війну* в обороні zagrożеного каліфату та в обороні мусульманства, Ісламу.

Розпочнуть ся незабаром завзяті боротьби фанатичних мусульманів в цілій західній Азії, в північній Африці та на Чорному морі проти своїх гнобителів — Росіян, Французів, та Англіїців! Туреччина побідно розпочала воєнні кроки на Кавказі (один російський корпус уже розбила), висилає сил-

ний відділ, щоб відібрати у Англіїців Єгипет та суцільний канал, турецька флота бомбардує чорноморську й непокоїть російські порти.

За Туреччиною Персія та Афганістан піде війною проти Росія та Англіїців, а Марокко проти Французів. В Індії рівнож розпочався революційний рух між 60,000,000 тамошніх мусулман проти Англії. Визвольний рух мусулманського світа грозить втратою для Англії і Франції їх найкращих колоній-Індії, Єгипта і Марокка, а Росії великими небезпеками на полудні.

На Чорному морі може прийти до знищення російської флоти Турками (Туреччина має що до числа менше військових кораблів, але зате вони новіші, швидче їздять і стоять під німецькою командою), а тоді Туреччина могла висадити свої війська на береги полудневої Росії.

Російський царизм скористав з війни з Турками, щоб демагогічним способом проголосити війну християнства проти „невіри-бісурмена“ і тим з'єднати у народу популярність для війни, підчас коли дотеперішня війна проти Австрії і Німеччини не могла викликати одушевлення у народу, який не знає пощо і за що женуть його на смерть. Але війна Туреччини не є війною мусулманства проти християнства, а лише війною за чисто політичні та економічні інтереси. Минули часи, коли Турок ішов на християнські народи, щоб їм накинати Іслам.

Теперішні Турки і мусулмани не мають ніяких заборчих цілей панування і загарбування нових країн, їм ходить лише о удержання того шматка землі, який їм ще зостався на яким хочуть супокійно проживати без опіки Росія, Французів та Англіїців. Лише в обороні свого загроженого існування розпочали Турки, а з ними і цілий мусулманський світ визвольну війну на життя і смерть. Тому симпатії всіх поневолених народів мусять бути по стороні мусулманів, а не пануючих народів потрійного порозуміння.

Росія, Англія і Франція, винуватці теперішньої війни, яку викликали для зміцнення свого панування над поневоленими ними народами, а яку по фарисейськи назвали війною в обороні свободи, культури і поступу, не сподівалися, що якраз їх програма принесе нову еру в поступі людства, — еру визволення поневолених, недержавних народностей. В міру того, як ставали звітними програми Французів та Англіїців на західному терені війни, почали підносити голови поневолені ними народи, якот Бури, Араби, Турки, Індійці, котрі пізнали, що наблизилася хвиля визволення згід з чужою кормигою. Англії грозить втрата колоній-перлин полудневої-Африки, Єгипту та Індії, підстав їй всесвітнього панування. Одинокую надію покладають ще Англіїці і Французи на Росію та її мільонові війська. Скорше, чи пізніше виявлять ся одначе, що неможливими є такі військові успіхи Росії, якихби бажалось Англії і Франції, та що недержавні народи Росії також піднесуть голову проти своїх гнобителів. Тоді судьба народів панів-Москалів, Англіїців і Французів та їх світової влади буде запечатана.

Хроніка світових воєнних подій.

(Продовження.)

Від 10. жовтня до 12. листопада.

10. жовтня. Австрійці проломлюють лінію російського війська навкруги Перемишля та з західної сторони вступають до Перемишля. По відвертій штурму на Перемишль з полудневого сходу, вступають Росіяни з під Перемишля. Ціла кріпость Антверпен є в німецьких руках. Коло Ірвуду 40 кілометрів на полудне від Варшави виймали Німці 2000 Росія з ІІ. сабійського корпусу. Коло Шірвінду виймали Німці 1000 Росія. Німецький панцирник Кенітеберг затоплює на Тихому океані англійський корабель. Тихоокеанська флота Сполучених Держав вийдає до Філіпін, тому що Японці заняли німецькі Маршалські острови. Румунський король Кароль умирає. Його наслідником стає Фердинанд. Англіїці мають досі страт 1500 офіцерів і 32,000 воєнк.

11. жовтня. Перемишль вільний від російської облоги. Коло Сінави і Лежайська Австрійці побили Росія і взяли багато бранців. Коло Ліля і Газбруку осягають Німці нові перемоги над французькою кіннатою. Німецьке підводне судно затоплює на балтійському морі російський панцирник „Палладу“. Втрати Бельгіїців в Антверпені обчислено на 20,000 убитих і ранених, 22,000 інтернованих в Голандії. Німці здобули багато воєнного матеріалу, між тим 60,000 карабінів. Туреччина збирає війська в Сирії, Палестині і Арабії з наміром напасти на Єгипет. В Марокко, Альжирі і Тунісі магометанські висланці голосять війну проти Франції.

12. жовтня. Російські війська, що облягали Перемишль, побито на північній фронті. При повороті поза Сян Росіяни мають великі втрати через знищення воєнного мосту коло Сосниці. Лежайськ і Ярослав заняли знову Австрійці. Дивізію козаків відверто в сторону на Дрогобич. Німці займають у Франції Ліль і Етен та беруть 4500 бранців. Коло Шірвінду здобули Німці 1500 бранців і 20 гармат. Німецький летун кидає на Париж бомби. В бельгійських архівах знаходять документи, з яких показує ся що вже в 1906 р. було уложено сильне воєнне поступованне Бельгії, Франції й Англії проти Німеччини.

13. жовтня. Австрійська воєнна пресова бюро перебуває до Перемишля. Перед Белфортом у Франції розпочинають свою діяльність німецькі тяжкі гармати. Генерал Воденгаузен іменованій німецьким командантом Антверпену. Німці обсаджують Жан і Сельвет в Бельгії. Бельгійське правительство втікає до Гавру. На Кавказі оголошено воєнний стан. Англійська бригада моряків, що „помогала“ Бельгіїцям в Антверпені, вернула до Довра.

14. жовтня. Австрійські війська розпочинають на лінії Старий Самбір — Медика нову боротьбу з Росіянами, та здобувають укріплені верхи коло Старої Соли. Австрійці відбирають Торонію на Угорщині по 4 днівних боротьбах. Лік і Вєла в східній Пруссії знову в німецьких руках. Побіди боротьби Німців коло Шірвінду і Варшави. 11,000 російських бранців, 50 гармат і численна воєнна здобич. Німці гонять бельгійське військо до берега моря та займають Врідж. Німці відтирають сильні атаки Французів на північній захід від Рейма. В полудневій Африці повстання, правительство заряджує воєнний стан. Між Сербіями й турецько-болгарськими бандами відбувають ся боротьби.

15. жовтня. Німецькі і австрійські війська стоять перед Варшавою. На лінії Івангород — Варшава відверто всім російським корпусам та завдано тяжкі втрати. Російська офензива в східній Пруссії здержана. Успіхи австрійських військ коло Старої Соли, Старого Самбора і над Стрєвжом. Австрійська воєнна пресова квартира оголошує урядове звітненне про парварствє Росія в Галичині. Німці займають Остенду та оточують Іперн. Бельгійське військо на кораблях втікає в Остенді. Німецький державний канцлер перебуває до Брюсселю, столиці Бельгії. Англійський панцирник „Давке“ затоплюють Німці на північній морі. Молодогурок Павіль Гассан в Букарешті стріляє до Англіїців, братів Бекстон, провідників протитурецького руху на Балкані. В Австрії заряджено браку зобов'язаних до загальноного ополчення в віці від 24 до 36 літ. В португальським Коєто оголошено воєнний стан.

16. жовтня. Німецький летун кидає бомбу на французьку головну квартиру. Австрійці побідою виступають в Мармарошським коєто, займають Раго та через Карпати переходять до східної Галичини. На лінії Івангород — Козениці повні страт боротьби Росія з Німцями. Німці підступають під Варшаву. В Бельгії займають Німці залізницю Остенда — Ньюпорт. Португальське правительство на розказ Англії заряджує частинну мобілізацію. Італійський міністер заграничних справ Сан Джуліано умирає.

17. жовтня. Боротьба на лінії Старий Самбір-Медика і на лінії від Стрєвжу корисна для Австрійців. Урядово доносять що австрійське військо в останніх боротьбах в Галичині взяло до неволі 15,000 Росія. На східнім березі Сяну на північ від Перемишля Австрійці стають сильною ногою і здобувають багато укріплених горбків. Коло Пунта Д'Осто на австрійським морі боротьба між французьким панцирником Вальдек-Русо й австрійськими підводними суднами та торпедниками. Панцирник без успіху осягає австрійські води. Коло голандського побережа захопили англійці чотири німецькі торпедовці. В португальським Коєто воєнний стан. Японський панцирник „Така Шіхо“ коло Кіаучав наїздить на міну та йде під воду, до Ківа прибуло в останніх днях 25,000 ранених. В Марселі висаджено 30,000 індійського війська для боротьби з Німцями.

18. жовтня. Урядово доносять, що втрати Росія при облозі Перемишля вносили 40,000 забитих і ранених. Битва на обох берегах Стрєвжа триває далше. Також над Сяном ведуть боротьби. В Польщі німецька і австрійська кіннота побилі російську, що хотіла виступати на захід від Варшави. На західнім боєвищі положення незмінене. Під Белфортом розпочала ся боротьба. Німці знищили англійське підводне судно. Австрійські торпедовці острілюють чорногорський порт Антивари. Професор Ейкен видає зазив до Болгарів, щоб хопили ся за озужє проти Росії. Італія і Румунія заявляють, що задержать і на далше неутральність.

19. жовтня. На схід від Хирова і Перемишля, коло Міжниця і Старого Самбора та в долині Стрєя і Свічі відносять Австрійці великі побіди. Гора Матера здобута Австрійцями. На заході Німці машерують в сторону Дунаїрхену та відкидають атаку Французів коло Ліля. В російській Польщі прогнано великий російський корпус через Сухачево.

20. жовтня. Стрий, Ясінь і Серет по прогнанню російських військ обсадили Австрійці. Офензива австрійська поступає в Галичині на лінії

Старий Самбір—Стриваж. На заході боротьба коло Ньюпорту. Англійські кораблі огорляють побережжя. Коло Ліля побили Німці ворога і взяли 2000 Англійців до неволі. Японці займають німецькі острови маршалські, марійські і Кароліні. Султан, яко зверхник Єгипту, протестує проти пановання Англійців в Єгипті.

21. жовтня. Австрійські війська поступають на лінії Фельштин, Медика на схід. Провал Яблоніца в австрійських руках. На Угорщині нема російського війська. На заході над каналом Ізери завзята боротьба при участі англійських кораблів. Англійський корабель „Глейтр“ затоплений німецькою підводною лодкою. Англія приготувала в Гібральтарі 16 кораблів для перевозу португальського війська до Франції.

22. жовтня. Чернівці, столиця Буковини, знов у австрійських руках. Австрійці здобувають коло Старого Самбора на горах дві оборонні лінії ворога та беруть 3400 до неволі. Росіяни кидають Коломию. В Боснії побито по тридцять ібою сильні сербські і черногорські сили, по обох боках дороги М-кра Ротатца. Усіхні Німці над каналом Ізери в Бельгії. Німці займають Руслер. По боротьбі коло Ліля Французи уступають. Завзяті атаки Французів з твердині Туль відперто. Німецький панцирник „Емден“ затоплює шість англійських кораблів, а один забирає. Англійський корабель Корморан падає на міну і потонає. Бельгія не виконує купонів державного довгу. Бельгійські часописи переносять ся до Лондону.

23. жовтня. Завзяті бої російсько-австрійські на долішнім бігу Сяну, при чім взяли 1000 Росіян до неволі. Австрійці побили дві російські дивізії коло Івангорода, пішли 3600 Росіян та 15 кулеметів. Дунайський воєний корабель „Т-меш“ на Саві наткнув ся на міну і потонув. На захід від Августова Німці відверли російські атаки. На західнім боєвищі Німці успішно поступають наперед на схід від Ізери та на полудневий захід від Ліля. Німцям удає ся перейти на другий бік ізерського каналу. Англійці без потреби бомбардують Остенду. Неудачний російський змах на дно визначно австрійського полководця, за голову якого назначено ціну 80 000 убулів. Панцирник „Емден“ затопив досі англійських кораблів вартости 5, 000, 000 Кор. Португалія не буде воювати з Німцями. Боротьба між Альбаніями й Епітатами Англійці і Японці бомбардують Цинтау з кораблів.

24. жовтня. На східнім боєвищі ведеть ся боротьба Німців і Австрійців з Росіянами на лінії від Карпат аж до Плоцка. На полудневім боєвищі Перешілля і над долішнім Сяном усіхні австрійського оружа. Проти Австрійців, що йдуть через Карпати, виступають великі російські сили. Німці борять ся плече об плече з Австрійцями проти Росіян на полудневім заході на лінії Варшава Івангород. Коло Івангорода Німці взяли 1800 бранців. В Пручії Німці посувають ся на Августів. На заході між Ньюортон і Дік жоленом переходять Німці через канал Ізери та посувають ся на східній стороні Ісприв. Беруть 50 англійських бранців. Укріплення Парижа викінчують ся з поспіхом. Хрїсти зі шпит дів забирають на полудне. Шеф німецького штабу генерал Мольке захорів. його місце займає міністер війни Фалькенгайм. Німецький панцирник „Карльсруе“ затопив на атлантійському океані 13 англійських кораблів вартости 60.000 тон.

25. жовтня. Цісар Франц Йосиф видає відручне письмо, яким заряджує завяти ся пом чую для населення Галиччви, що потерпіло через війну. Коло Івангорода відбуваєть ся боротьба некористно для Росіян. Австрійці беруть 8000 бранців і 19 кулеметів. Коло Яослава піддаєть ся полковник і 200 людей. Коло Злуча під Снятином і коло Пасічної під Навібрною Австрійці побивають Росіян. Німецька офензива на Августів поступає Іберн тором Лодзі іменованій німецький генерал Ліберт. В Бельгії Німці поступають на західнім березі каналу Ізери та Діксюдену. Гарматами з побережжя проганяють Німці англійський відділ в євних кораблів. Коло Ізери і Ліля Німці беруть 500 Англійців до неволі. На північ від Арра сильний напад Французів відперто криваво. В Єгипті відкривають Англійці приготування до повстання. Повстанне Бурів стає грізне. Генерал Маріц нападає вперше на Англійців над Оравже око рікою. Росія видає заком, яким відбираєть ся Німцям і Австрійцям всеке верухоме майно.

26. жовтня. На полудневий захід від Івангорода Австрійці борять ся проти значніших російських сил. Число бранців Росіян коло Івангорода зростає до 10.000. На північ від Івангорода нові російські корпуси переступили Вислу. Німецький летун кидає бомби на двірєць у Варшаві. Австрійці побивають Сербів на Романовій Плавині й відкидають за Дріну. В Сербії здобувають Австрійці укріплені місця коло Равне і забирають багато бранців та велику здобич. Італія вислає воєнні кораблі до Валони в Альбанії. Турецькі часописи доносять про зрієт невдоволення в Росії та про заворушення на Україні.

27. жовтня. Австрійсько-німецькі війська в Королівстві Польському, що в кількодневних боротьбах відперли всі атаки Росіян, займають нове усталенне, тому що з Варшави, Івангорода і Новогорєвська почали наблизятись нові значні сили Росіян. Австрійські війська здобувають в Сербії над Савою місцевість Равне і позицію коло Чрнадара в Мачві, забирають 4 гармати, 8 кулеметів і 500 бранців. В Бельгії далі йде боротьба між Ньюпортом і Діксюденом. Бельгійці страдали в останніх боротьбах 10.000 убитих і ранених, 16 англійських воєнних кораблів бере участь в боротьбі. Німці поступають наперед коло Ліля та в арагонському лісі. На полудневім заході від Вердену понесли Французи страшні страсти. Відносини Туреччини до Росії, Англії то Франції погіршили ся. Туреччина заключає договір з Персією і Афганістаном проти Росії та вислає своїх офіцерів до Персії. З тисячи італійських добровольців у Франції вернуло ся до краю

всього вісім. Панцирник „Емден“ затоплює великий японський корабель. Греція займає північний Епір.

28. жовтня. В Галичині Австрійці відперли атаки Росіян коло Турки. Австрійська артилерія робить великі шкоди Росіянам. Зі східної Прусії німецька офензива поступає. В останніх трьох тижнях взяли там Німці 13.500 Росіян до неволі, забрали 30 гармат і 39 кулеметів. В Бельгії поступає атака Німців на полудне від Ньюпорту. У Франції на захід від Ліля взяли Німці 3000 Французів і 4 гармати. В Арденах здобуто багато французьких стрілецьких ровів. На полудневім сході від Вердену здобули Німці головну ворожу позицію і завдали тяжкі втрати. Англійський корабель „Манчестер“ нападить коло ірландського побережжя на німецьку міну і потонає. В полуднево-африканському війську викрито змову. Генерал Девет і Баєре прилучують ся до повстання Бурів. Німеччина означає максимальні ціни на збіжжя. В Петербурзі і Москві великі демонстрації студентів проти наміреного покликання до військової служби. В Сараєвській процесі засуджено 6 заговорників на архикнязя Франца Фердинанда на смерть, а трьох на двадцятилітню вазницю.

29. жовтня. Коло Низька в Галичині Австрійці побили Росіян. На північнім сході коло Турки здобули Австрійці ворожі позиції. Число воєнних бранців у Австрії вносить досі 649 офіцерів і 73.079 воєнків. Вибух війни російсько-турецької. Російська фльота на Чорному морі нападає на турецьку. Російський мінноносець „Прут“, що хотів мінами замкнути Босфор, Турки затопили, а також один торпедовець та кононірку „Кубанець“. Турки бомбардують Севастополь, Феодосію і Новоросійськ. Німці в Франції і Бельгії поступають наперед. Балзон Цепеліна являєть ся над Парижем і кидає шість бомб. Англійський морський міністер Батенберт уступає тому, що з похідження є німець. Панцирник „Емден“ нищить на індійським океані російського панцирника „Жемчуг“ і французького торпедовця.

30. жовтня. В Галичині проганяють Австрійці Росіян коло Низька, Старого Самбора, Турки і Скольгого й забирають багато бранців. Коло Кут побито сильно російську козону. В Польщі поступають Росіяне на схід від Варшави за німецькими військами. Російський амбасадор опускає Царгород та передає Італії описку над російськими підданими. У Франції Німці над рікою Єн приступно здобувають 1000 бранців. Атаки Французів в Арденах, коло Вердену і коло Тульву безуспішні. Англійці побоюють ся напад на Німців і Австрійців зі Сполучених Держав до Канади. Турки бомбардують Одесу.

31. жовтня. Росіяни бомбардують Чернівці. Між Туркою й Старим Самбором прогнано дві російські дивізії піхоти і бригада стрільців. В сувальській губернії боротьба йде далі. В Сербії займають Австрійці простір між Савою і Дріною т. зв. Мачву. Архангельськ, одинока російська пристань, що лишила ся незамкненою, замерзає. Росія, Франція, Англія, Сербія, Чорногора і Бельгія зривають зносини з Туреччиною. В Бельгії Німці поступають коло Ісприву трохи наперед, забирають 600 бранців. В Франції коло Суасону число бранців підносить ся до 1500. Болгарське правителство заявляє, що нема потреби покидати неутрацітет через турецько-російську війну. Коло Довра німецька підводна лодка затоплює англійський панцирник „Гермес“. Повстає комітет для визволення Кавказу. Відставка італійського кабінету міністрів.

1. падолиста. Коло Розавдова в Галичині поносять Росіяне великі втрати. Між Старим Самбором і Туркою Австрійці йдуть вперед, коло Старого Самбора взято 400 бранців. В Сербії здобувають Австрійці Шабац. Армія генерала Степановича (4—5 дивізій) поступає на полудни. На турецько-російській границі (в Арменії) розпочалась боротьба. Турецькі війська машерують на Єгипет. Англійські кораблі бомбардують турецьке мієло Акаба коло синайського півострова. Німецька воєнна фльота на Тихім океані коло чилійського побережжя стрічаєть ся з англійською і відносить світлу побіду, два панцирники затоплює, а один корабель ушкоджує.

2. падолиста. Німецькі та австрійські війська переводять нове угрупованне військ в Королівстві Польським після плану. В боротьбах між Старим Самбором і Туркою артилерійської амуніції. В Бельгії на полудне від Ньюпорту здержано воєнні кроки, бо ціле побережжя залито водою з моря. Коло Ісприву йде далі боротьба. Німці взяли 2300 Англійців до неволі. На схід від Суасону атаки Німців були успішні, взято штурмом багато позицій, 1000 французів взято до неволі. Між Тулем і Верденом відперто французькі атаки. В Вогезах коло Маркірха Німці перейшли до офензиви. Марокко неспокоїне.

3. падолиста. Українські делегати прибули до Софії і відті йдуть до Царгорода, де їм приготувають ся одушевлене прийняте. Коло Підбужа і Ярославля взято 500 Росіян до неволі. В Росії коло Лисої гори прийшло до боротьби, в якій взято 28 офіцерів та 2200 російських воєнків до неволі. Царь наказує своїм військам в Кавказі напасти на турецькі. Вірменське населенне звернуло ся проти Росіян. Проти Росії стоїть в Вірменії коло 300.000 Турків. Перський посол в Петербурзі жадає, щоб Росія відкинула свої війська з Персії. Англійсько-французька ескадра без успіху острієно Дарданелі. Острілюванне Цинтау триває дальше. 10.000 Бурів повстало проти Англії. Німецький панцирник „Карльсруе“ затопив на Тихому океані два англійські і один бельгійський пароход. Німецька фльота бомбардує укріплений порт в Англії „Ярмаус“ та тяжко ушкоджує англійський панцирник. Англійська підводна лодка затоплює міноу.

4. падолиста. На полудне від устя Вислока до Сяну і в долині Стрия взяли Австрійці укріплені російські позиції, забрали 1500 бранців і чис-

лений військовий матеріал. Військовий стан між Англією й Туреччиною. Німецький панцирник „Йорк“ затоплений в Північному морі. Англія замикає Північне море мінами. 3000 бедуїнів увійшли через Суец до Єгипту. В Єгипті оголошено військовий стан. В Персії нападають на російські пости. Повстання Бурів розширяється.

5. падолиста. Рухи військ в Галичині і Королівстві Подільським відбуваються без перешкоди зі сторони Росії. Німецька офензива на північний і полудневий захід від Іперну поступає. Німці займають важну позицію Боабрюл коло Сант Мієль між Тулем і Верденом. Турецькі війська на Кавказі переходять російську границю.

6. падолиста. В Сербії верхи Місар здобуто. Здобуто також стрілецькі рови коло Крупань, причім Австрійці взяли 1500 бранців, чотири гармати і 6 кулеметів. В боротьбах коло Іперну в Бельгії взято 1000 Французів до неволі. В Арденах Німці відперли Французів. Турки конфіскують 36 французьких, 6 російських і 1 бельгійський кораблів. В північній Польщі побито три російські дивізії кавалерії коло Кола над Варгою. На побережжю Чилі (по луднева Америка) нападає відділ німецьких панцирників на англійський, затоплює панцирник „Монмоус“ (9960 тон.) і „Гуд Гол“ (14.000 тон.). Боротьба виказує перевагу німецької морської артилерії. Військовий стан між Францією й Туреччиною. Англія анексує острів Кипр.

7. падолиста. В Арагонському лісі здобули Німці важну височину коло Віан де Шато. Турецьке військо коло Акади переходить єгипетську границю. Турецька фльота бомбардує Поті, дуже важний російський форт на Кавказі. Арабський Шейх в Триполісі висилає свої війська до Єгипту. Німецьку твердиню на китайському побережжю Цінтау здобувають Японці по двомісячній облозі.

8. падолиста. Побіда Австрійців над Сербами на лінії Лозниця—Крупань—Людівія. 1-а і 3-я сербська армія в силі 120.000 людей і 6 дивізій відступає в напрямі Валева. Німці побивають на північ від Виттагського озера (коло Іумбін) в східній Пруссії Росіяни і беруть 4000 російських бранців та 10 кулеметів. В Бельгії Німці відбирають своєю артилерією атаки англійських кораблів та нічні атаки з Ньюпорту. Атака на Іперу поступає вперед. На Кавказі по дводневних битвах побили Турки російську армію і заняли її позиції. Росія накладає військовий податок. Індійсько-англійські війська займають Фао в Перському проливі.

9. падолиста. В боротьбі на лівій Шабац—Лесниця в Сербії здобуто сербські укріплені позиції. В погоні за Сербами на лінії Лозниця—Крупань—Людівія побито сербські задні сторожі, взято багато бранців і гармат. В російській Польщі німецька кавалерія розбила російський батальйон і взяла у неволі 500 людей. Німецькі літаки бомбардують Варшаву. Росія пересуває значні сили в східній Галичині до Бесарабії для оборони перед висадженням турецького війська. Коло Іперну Німці поступають вперед і беруть 500 бранців. В Франції Німці поступили в Аргонах наперед. Останки бельгійської армії влучено до округу твердині Парижа. Турки відтяли мінами відділ частини російської фльоти з порту Севастополя. Вірменський патріарх вважав Вірменів до оборони отоманської держави. Ширить ся повстання Бурів в полудневій Африці проти Англії, ціла Оранжева провінція і більша частина Трансвалю обнята повстанням. Японська фльота їде на побережжя Чилі в погоні за німецькими кораблями. Малий німецький панцирник „Карльерус“ затоплює голандський корабель з пшеницею для Англії. Сполучені Держави протестують в Лондоні проти конфіскації кораблів з мідю і нафтою. Росія протестує в Пекіні проти зібрання значного китайського війська на границі Манджурії.

10. падолиста. Побіда Австрійців над Сербами на лінії Шабац—Цер Планаина, відворот армії Степановича. Погоня за сербськими арміями Штурма і Вой вича, та здобуто верхів на схід коло Завлаки. Між 6—10 падолиста взяли Австрійці 4300 Сербів, 16 кулеметів, 28 гармат, 1 коровгу. Нове угруповання військ в Галичині на укінчення. Перемишль зновоточили і облягають російські війська. В долині Стрия Росіяни мають великі втрати. Німці здобувають штурмом Діксмюден в Бельгії, беруть 500 бранців і 9 кулеметів. На північ від Іперну коло Лянтмарку здобувають Німці ворожі позиції, беруть 2000 Французів до неволі і 6 кулеметів, а на полудне від Іперну 1000 Французів. Німці здобувають коло Армантіє важні горбки, та поступають на полудневий захід від Ліля. Французи мають при атаках в Аргонах та коло Вердену тяжкі втрати. Німці відсилають 2000 бранців мотометанів, ввзятих у Франції, до Царгорода, де вони вступили до турецької армії. Царь Миколай прийняв до російської армії до Холма. На Кавказі Росіяни вергають ся на другу лінію своїх позицій. Офензива Турків поступає вперед. Англії виганяють з Єгипту єгипетських принців. Бельгія виповідає війну Туреччині. Турки конфіскують в Смирні багато англійських і французьких кораблів. В Месопотамії зголошується ся багато турецьких добровольців. В полудневій Африці вождь Бурів Девет відносить побіду над Англіїцями.

11. падолиста. В погоні за Сербами Австрійці осягнули лінію Оседіна—Накуцані—Новосело. 750 Чорногорців, що вдерли ся до Далматії, вибито кулематами до ноги. Англії прислали у Марсель своїх 45.000 індійських воєвк проти Німеччини. Французькі воєнні кораблі докучають італійським торговельним кораблям. Турецька армія на Кавказі нападає на другу оборонну лінію Росіяни. Стан російського війська там дуже лихий. В полуднево-західній Персії підносяться сильні голоси за війною проти Росії. Сильний ісламський рух в Китаї та в Індії. Німецький панцирник „Емден“, що тільки

наробив шкоди Англіїцям на Індійському океані, затопили Англіїці, а другий малий німецький панцирник „Кенігсберт“ замкнули в устю ріки Ріфіджі в східній Африці. Японський торгедник потопув коло Кіаявчав, як ловив міни.

12. падолиста. Німецька підводна лодка являється ся коло Довра в Англії і затоплює англійську канонірку „Нітер“. Погоня Австрійців за Сербами відбувається ся на цілій лінії. Сербі відступають на Валево. Австрійці здобувають Усче в Сербії та обсаджують сербську укріплену лінію „Томіле—Драгіне“. Росіяни займають в Галичині Тарнів, Ясло, Кросно і Ліско. Завзяті боротьби коло Ньюпорту та Іперну кінчать ся забораннем Німцями до неволі 2000 Французів. В Аргонах Німці поступили вперед. Турецькі моторові лодки ушкоджують одну англійську канонірку, а одну затоплюють. Турки побили Росіяни коло Кепрікей.

Огляд преси.

Вже в попередніх числах нашої часописи вказували ми на те велике зацікавлення українською справою, яке проявляється ся під сю пору в європейській пресі. Нині можемо ствердити, що воно з кожним днем зростає, так що українська справа зачинає бути одною з найактуальніших справ міжнародної політики. Кождий день принсить цілий ряд звісток та статей про український рух, так що колиб ми у нашій часописі хотіли подати всі ті відзиви, хочби лишень побіжно, то мусілиб заповняти ними ціле число. Тому згадаємо тут лишень найважливіші голоси.

Берлінський дневник „Freisinnige Zeitung“ з 16. жовтня б. р. приносить довшу інформаційну статтю п. з. „Українці“. Між иншими вказано в ній також на методи „освободительної“ діяльності Москалів в занятій часті Галичини, де скасовано свободу віри для Українців та заказано уживання української мови.

В „Schlesische Zeitung“ (Вроцлав) з 16. жовтня поміщено статтю д-ра Кушніра п. з. „Українська зрада“, в якій висвітлено методи і історію русофільської пропаганди в Галичині.

Довшу інформаційну статтю про Україну, пера проф. Василія Пачовського, спеціально про її господарсько-торговельне значіння, помістила берлінська „Vossische Zeitung“ з 17. жовтня. В статті п. з. „Скарби України“ вказує автор на се, що найкоротша дорога з Європи до Індії веде через Україну з Берліна на Київ і Харків. Колиб переведено таке положення, то Україна зискала під торговельно-політичним оглядом величезне значіння.

Сю статтю проф. Пачовського передрукувала в цілости віденська „Oesterreichische Volkszeitung“ в числі з 1. падолиста.

В берлінському дневнику „Tägliche Rundschau“ з 23. жовтня знаходимо вельми замітну статтю проф. Павла Ферстера (Förster) п. з. „Україна“. Говорячи про можливі наслідки війни, каже автор: „Дві річи мусимо вже тепер означити як певну будучу дійсність. Наші межі мусять бути забезпечені сильними підпорами, щоб подібний випадок, як отсе теперішній, довгий час не міг повторитись. А друга річ се, що для ослаблення Росії мусять бути сотворені самостійні охоронні держави“. З черги обговорює автор українське питання та подаючи за „Ukrainische Nachrichten“, програму Союзу визволення України, каже таке: „То суть ясні слова та означені, можливі до переведення цілі. Певно смілі, переворотові гадки, які в часі мира малиб слабі вигляди на здійснення, однак війна, що мала за ціль революцію всіх європейських відносин, спонукує тепер усі народности, що досі не дійшли до свого права, ужити всіх способів до осягнення сього права. Тепер є час переоцінки всіх політичних цінностей, а на разі розходить ся лишень о те, що, а не о те, як воно має бути переведене. Австрійський уряд не перепиняє сього руху, отже можна з сього вносити, що йому гадка охоронної української держави є прихильна. В кождім разі може вона в будучности набрати найбільшого значіння“.

Сю статтю проф. Ферстера передрукувала в цілости угорська „Kronstadter Zeitung“ (з 28. X).

Віденський ілюстрований тижневник „Oesterreichische Illustrierte Rundschau“ приносить в двох числах, іменно з 23. та 30. жовтня довгу інформаційну статтю п. з. „Україна та війна“, в якій коротко представлена історія українського народу та підчеркнено, що Україна має всі умови до того, щоб стати самостійною державою.

Довшу інформаційну статтю про Українців подає на основі брошури д-ра Рудницького берлінська „Staatsbürger Zeitung“ з 25. жовтня п. з. „Полуднева Росія яко самостійна держава. Україна і Українці“.

„Grazer Tagespost“ з 25 жовтня приносить довшу статтю д-ра Кушніра п. з. „Українці та війна“, в якій автор рішучо збиває зовсім безосновний закид, піднесений звісними нашими приятелями, немов-би галицькі Українці були прихильні Москалям, вказуючи для умотивовання своїх висновків на поведінку російських наїздників супроти галицьких Українців з одного та Поляків з другого боку, яке найліпше доказує навіть для невташмичених в справу цілу безосновність сього нікчемного наклепу.

В тепинській часописи „Silesia“ з 25. жовтня знаходимо статтю п. з. „Росія та українське питання“, в якій автор констатує, що „одним з головних мотивів, які спонукали російський уряд розпочати воєнний напад на Австро-Угорщину, було бажання, сполучити частину української території (одинадцятку частину цілої України), яка знаходиться в поєднанню Австро-Угорщини, з Росією, щоб раз на все вибити Українцям з голови національну свідомість та бажання самостійности. Виказавши відтак велике економічне значіння України для Росії та її світлу минулість, кінчить автор свою статтю словами: „Ніхто инший, як великий Бісмарк, зрозумів геніяльно передвиджуючим зором значіння України та повзяв ідею відбудувати стародавню українську державу з осередком у Києві. Теперішня війна, що вже нині потрясла не дуже то тревалою будовою Росії, мусить, як що наше та німецьке оружє досягне повний успіх, довести до остаточної розвязки не тільки польського, фінляндського, курляндського питання, але також найбільшого та найбільш рішачого з усіх національних питань, а саме українського. Вже розтліває огонь, що його поклала Росія під нашою хатою, у її власних мурах“.

Незвичайно замітні відзиви віденського дневника „Neues Wiener Tagblatt“ про українську справу. В статті п. з. „Панславистична війна“ (в числі з 25. жовтня) читаємо між иншим: „З двома третіми своєї величезної маси кинулись Москалі на нас. Ціль їх була здобути й задержати Галичину, а надто хотіли вони полизити спомин про непобідиму могутність святої Росії в закутку між Галичиною та Семигородом, де віддавна агітують. Іншими словами, вони хотіли поширити своє панованнє, або свій вплив так далеко, як далеко мешкають Українці, щоб знищити заборолу української національної думки. Двадцять п'ять мільонів Українців належить до російської держави, однак вони даремно жадають від уряду, який так пристрасно має співчувати з усіми славянськими братами, хочби лишень найпримітнівйших прав для своєї мови. Скупні уступки, що їх треба було поробити по революції 1905 р, вже давно взято назад і тепер, як і передше, стоїть петербурзький уряд на становищі, яке з одушевленням піддержують великоруські націоналісти: нема ніяких Українців. А що від земляків зі східної Галичини вічно приходить відповідь: Українці є, хочять жити і розвиватись та черпають з того, що вже завершили, певну надію на кращу будучність, то треба було заступити рота сим землякам і тому спроваджено до краю православних священників, що мали продовжувати тут діло навертання, яке ведеть ся в Росії від часів Катерини, иншими словами: *Росія вела війну на Галицькій землі в ціль здавлення національної свободи двадцяти п'яти мільонів своїх власних підданих“.*

В дальшій часті статті автор дуже влучно характеризує методи заборчої політики Росії та засоби, яких вона цілі століття уживає з словами про славянську любов на устах, овина хмарами кадила, розсипуючи на ліво і на право рублі, оббрихує вона та приєднує собі народи, які призначає напоєвольненне. Стаття кінчить ся висловленням надії, що панславистична війна Росії стане кінцем панрусизму.

„Kölnische Volkszeitung“ з 26. жовтня містить довшу інформаційну статтю п. з. „Росія та Україна“, в якій, навіязуючи до протесту української парламентарної репрезентації проти релігійного переслідування галицьких Українців московськими наїздниками, представляє докладно історію визвольних змагань українського народу.

Під тим самим заголовком містить коротку інформаційну статтю про Українців дневник „Hannoverscher Anzeiger“ з 28. жовтня, навіязуючи до статті турецької часописи „Ikdam“ про невдоволення між російськими Українцями.

Довшу статтю про Українців п. з. „Нова державна формація на сході?“ — пера Павла Дена (Dehn) стрічаємо в тижневнику „Aldeutsche Blätter“ з 31. жовтня. Автор вказує на програми Союзу визволення України та подає за брошурою д-ра Рудницького дані про український наїзд та його змагання. Вікінці говорить від себе: „Могутність Росії супроти Європи та ближшого Сходу полягає в поєднанню України. Тільки через Україну моглаб вона дістатись до Константинополя. Коли забрати їй сю велику дорожню країну, переставе вона бути європейською державою та відперта до Волги та Уралу стає азіяцькою державою. Щаслива розвязка українського питання приблизно по думці Союзу визволення України значно зменшилаб небезпеку нової польської держави та булаб дійсним усілвем забезпечення мира середньої Європи супроти Сходу“.

Статтю д. Dehn-а передрукували також „Reichenberger deutsche Volkszeitung“ з 4. листопада, „Brüxer Volkszeitung“ з 20. листопада й „Trautenauer Zeitung“ з 25. листопада.

Дуже інтересну та солідно опрацьовану статтю д. Ореста Даскалюка про українську справу стрічаємо в франкфуртському журналі „Die Umschau“ з 7. листопада п. з. „Україна та Росія“. Автор малює в ній дуже живо вікові змагання Українців до незалежности та злочинну політику царизму супроти нашого народу. Навіязуючи до теперішньої хвилі, каже автор: „Між тими, що мають або все стратити, або зискати, є Українці і вони повні свідомости відповідальности моменту. Визволення з російського ярма та злука з відірваними ходом історії земляками під австрійською династією в дусі німецької кул турн — се їх ціль“.

Незвичайно замітний голос чеського посла про українську справу подала недавно празька часопись „Union“ в статті під заголовком „Російська національна політика“. Сей голос тим замітніший, що Чехи до-недавна з малими виїмками взагалі неприхильно відносили ся до українських змагань, а се по причині німецьких симпатій між Українцями та ворожого їх відношення до всеславянських клівів. Ось що говорить чеський посол у своїй статті: „Росія прикидаєть ся у своїх прокламаціях освободительскою всіх Славян, не маючи — з виїмком одної Сербії — мандату до сього. Як звісно, в Росії завжди заперечувано іспованнє українського народу, та запевнювано безупинно, що Українці ріжняться тільки діалектичними ріжницями у мові від Москалів. Тепер, коли російська армія зазнайомилась з Українцями в Галичині, відзивають ся зовсім инші тони, як передше“. Дальше цитує автор кілька російських статей, що займають ся сим предметом, та каже: „Сі приклади з російських часописних відзвів вказують виразно на дві річи: перше, видно з них ясно, з якими тенденціями рушає російська армія в поле, друге, що Росія, не вважаючи на всі сумні досвіди якраз на сім полі, де вона сама накидаєть ся на провідника, на полі славянської політики, мало

навчилась та мало хоче навчитись. Від ряду літ підношено в Росії закид проти австрійської національної політики, що вона винайшла українську народність лише на те, щоб робити трудності Росії. В хвилі, коли розпочинається війна, нагло признаєть ся в Петербурзі українську народність (?). Обіцяють си свободу та національність, ставять ся отже на становищі тої так гаряче поборюваної австрійської національної політики, однак на гостинний виступ в Галичині везуть комендант армії відразу також інструменти, які мають розпочати діло винародовлення: російських поців та православів. Роз'ярвене, яке викликало в Росії трактування Українців в Австрії, можна лишень тим пояснити, що для Росії нема нічого неприемливішого, як пригадка факту, що вона також є державою національностей, з тою різницею супроти Австрії, що у нас ніхто не пробує заперечувати існування цілих народів. Сей замітний чеський голос про українську справу був передрукований майже в усіх органах австрійської та німецької преси та був усюди живо коментований.

Про велике значіння, яке має українська територія для дальших воєнних операцій, пише віденська „Neue Freie Presse“ у вступній статті в ч. з дня 8. листопада ось що: „Між портом Одеса на Чорнім морі аж далеко в гліб Росії тягнеть ся країна, де люде не сміють поважитись уживати своєї рідної мови, та де міліоновий український нарід виданий в руки ката душ, щоб той забрав йому віддих, аж доки він зовсім не сконає. Там капає кров із ран, гірших, чим їх війна може завдати, та хоч страх спінює крик розпуки, хоч принада всякого рода впроваджує нещасливих в замішанні, та хоч переляк так сильно ділає, що рабський послух не легко дасть ся скинути, з Криму веде шлях до гвізда гадюки і там ждуть нещасливі і пригноблені на ратунок з кліщів, які чим раз сильніше стягають ся та грозять сторощенням костей. Енвер-Паша сказав, що хоче спільно бороти ся. Ми уявляємо собі, що турецька армія буде крилом оружних сил, що сягають від французького Північного моря аж до Карпат, а тоді розтягали ся б аж до Чорного моря, до Дністра та Буга“.

Незвичайно замітний голос в українській справі приносить „Neues Wiener Tagblatt“ в довшій статті п. з. „Цілі Росії в тепершній війні“ (ч. з 12. листопада). Польмізуючи з выводами Меншікова з „Нового Времени“, який стараєть ся доказати історичні права Росії до східної Галичини, автор виказує на основі історичних фактів, що східна Галичина ніколи не належала до російської держави та що там нема зовсім ніяких Москалів. Відтак ставить автор питання, чому Росія, претензії котрої до східної Галичини, як доводить історія, зовсім безосновні, так напосіла ся на її здобуттє. Се для західної Європи щось зовсім незрозуміле. „Однак для Українців, пише автор, було се від виповідження війни зовсім ясне, що головна ціль Росії в сій війні буде здо утте Галичини. Бо східна Галичина — се на широкім божім світі одинока країна, де Українців признаєть ся самостійною нацією, де українська мова допущена яко рівноправна в уряді, церкві та школі, де в українській мові викладаєть ся на львівському університеті, де існує багато культурних, економічних та політичних українських товариств. Росія має 30 міліонів українських підданих, що заселяють її найціннішій полудневій просторі над Чорним морем. Цілі століття гнобити російський уряд сей 30-міліоновий нарід нечуваними насильними способами. Від 1876 до 1905 р. було в Росії найострійше заборено друкувати що не будь в українській мові. Однак не зважаючи на се національна свідомість та сепаратистичні змагання Українців ростуть без стриму, а найсильнішим пристановищем сього сепаратизму є власне східна Галичина! Сепаратистичні змагання загрожують Росії втратою України, що є її шихлором та доставцем вугля, якої посідання робить Росії можливим опановувати Чорне море та Іррагувати до близшого Сходу. Огнище сього дуже небезпечного сепаратизму мусіло отже бути знищеним. Тож проти східної Галичини

виславо головну силу російської армії, а перший розпорядок новоіменованого львівського генерал-губернатора Графа Бобринського звучить, що протягом означеного речинця мусять усі українські книжки, що знаходять ся в публичнім або приватнім посіданню, бути видані російським властям східної Галичини! Огнище українського сепаратизму мусять бути знищене — се ціль, що їй в жертву приносить Росія свої армії та судьбу своїх союзників. Меншіков сказав отже правду, що першою цілю Росії в сій війні є „вічне“ заняттє східної Галичини. Однак мотиви того не походять від держави святого Володимира...“

Стаття „Neues Wiener Tagblatt-у“, як і голос „Neue Freie Presse“, для нас тим замітніші, що обидва ці днівники, як і загалом майже ціла віденська преса, стоячи під впливом Поляків, до-недавна зовсім не доцінювали ваги українського питання та зраджували часто цілковите незнання відносин.

Широку та солідно опрацьовану статтю про Українців помітив видавець берлінського політично-літературного тижневника „Die Grenzboten“, Georg Cleinow, у своїм органі (ч. з 11. листопада) п. з. „Проблема України“. Особливо замітний уступ, в яким автор виказує на величезне значіння України для Росії під економічно-торговельним оглядом та виказує злочинну політику петербурзького уряду, що всякими штучними способами стараєть ся спинити розвій торгівлі та промислу на українській території. Стаття д. Клінова написана з основною науковою підготовкою, тільки на жаль автор мало уваги звернув на українські політичні змагання.

Довші інформаційні статті про українську справу стрічаємо ще в двох німецьких днівниках, а саме в „Bürgerzeitung“ з 25. X. п. з. „Русини та світова війна“ та у „Weser Zeitung“ з 28. X. Обі статі, видимо надіслані з польських кругів, старають ся обнизити значіння українського питання, не оглядаючись однак на се, подають багато інформаційного матеріалу про наші змагання.

Доволі баламутну статю приносить також „Breslauer Zeitung“ в числі з 11. листопада п. з. „Українці“.

Також преса нейтральних держав, особливо швайцарська, живо займаєть ся українським питанням та слідить за діяльністю нашого Союзу. З довших інформаційних статей, що появились останніми часами в Швайцарії, годить ся згадати статю п. з. „Росія та Україна“ в „Baseler Volksblatt“ з 28. X.

Уся австрійська, угорська, чеська та німецька преса останніми часами багато займаєть ся особою та судьбою львівського українського митрополита Гр. Андрея Шептицького, національного мученика і героя, якого російські варвари, як звісно, вивезли в гліб Росії. Часопись „Neue Mährisch-Schlesische Presse“ (Оломунець) присвятила його особі три фейлетони (в ч. з 23., 24. і 25. жовтня). Кілька ілюстрованих журналів, між иншим „Österreichische Illustrierte Zeitung“, „Neuigkeits-Tagblatt“ та будапештський „Neues Politisches Volksblatt“ подали його фотографію.

Також подвиг українських Січових Стрільців в карпатських боях з Москалями відбились живим відгомном у цілій європейській пресі. Особливо угорська преса („Pester Lloyd“, „Neues Pester Journal“, „Pesti Hirlap“ і др.) не могли знайти слів признання для хоробрости та ідеального запалу наших добровольців. Ілюстрований журнал „Wiener Bilder“ (з 18. X.) приніс відбитку знімки походу українських добровольців з одного галицького села до асентирунку та фотографію трьох українських дівчат, що стали в рядах борців за волю України.

Як з кожним днем росте зацікавленне українською справою, про се найкраще свідчить факт, що статті нашого німецького органу „Ukrainische Nachrichten“ чим раз частіше передруковують ся у німецькій та австрійській пресі. Для ілюстрації наводимо кілька даних. Зібрати всі передруки просто таки неможливо.

Статтю з 2. ч. „Ukrainische Nachrichten“ п. з. „Основи українських надій“ передрукували віденська „Deutsche Presse“

(в ч. з 17. X.), „Bauern-Zeitung“ (Linz-Urfahr) в ч. з 24. X., „Bauernvereinsbote“ (Wels) в ч. з 31. X. та пражський журнал „Deutsche Arbeit“. — Статтю п. з. „Політика брехні“ (3. ч. „Ukrainische Nachrichten“) помістила софійська часопись „Bulgarische Handelszeitung“ в ч. з 17. X. — Статтю п. з. „Die deutschen Barbaren und die russischen Kulturträger“ (з 5. і 6. ч. „Ukrainische Nachrichten“) стрічаємо в „Nordböhmische Tagblatt“ з 24. X., „Deutsche Presse“ з 28. X., „Rumänischer Lloyd“ (Букарешт) з 28. X. та „Deutsches Nordmährerblatt“ (Olmütz) з 1. XI. — З того самого числа передрукували (в скороченню) статтю п. з. „Слова і діла“ „Pester Lloyd“ з 15. X. та „Grazer Tagblatt“ з 22. X. — Лист з Поділля (з 5. і 6. ч. „Ukrainische Nachrichten“) передрукували „Grazer Tagblatt“ та „Rheinisch-Westfälische Zeitung“ (Essen) в ч. з 27. X. — Статтю з 7. ч. „Ukrainische Nachrichten“ п. з. „Апетит Москалів на дарову роботу“ стрічаємо в „Reichenberger deutsche Volkszeitung“ з 5. XI, в „Leipziger Tagblatt“ з 7. XI. та „Deutscher Michel“ (Ліпц) з 7. XI. — Поміщену в 8. ч. „Ukrainische Nachrichten“ статтю проф. берлінського університета д-ра Ястрова про українську справу передрукували отсі часописи: „Sarajevoer Tagblatt“ з 4. XI, „Pester Lloyd“ з 8. XI, „Gablonszer Zeitung“ з 11. XI, „Welser Anzeiger“ з 11. XI, „Deutsches Nordmährenblatt“ в ч. з 12. XI. та „Czernowitzer Tagblatt“ з 18. XI. — Голос російського соц.-демократа Леніна в українській справі, поміщений в 8. ч. „Ukrainische Nachrichten“, передрукувала віденська „Arbeiter Zeitung“ в ч. з 8. XI. (без подання джерела), чеська „Nova Doba“ (Пільзен), „Neues Wiener Journal“, „Slovenec“ (з 12. XI.), „Nordböhmischer Volksbote“ (Böhm. Leipa) з 14. XI. та сараєвський „Hrvatski Dnevnik“ з 20. XI. й інші. — Статтю п. з. „Україна та Туреччина“ з 9. ч. „Ukrainische Nachrichten“ передрукувала між іншими „Deutsche Presse“ з 19. XI.

На Балкані.

I. В Болгарії.

(З вражнь емісара „Союза Визволення України“).

Коли поїзд, що сунеться в цю воєнну пору поволі як наші знамениті „вовові“ поїзди, перетяг нас врешті через дикі і сіросумні Балканські хребти поміж Руссе і горою Вітоше до Софії, якесь тривожне недовіре обхопило всі почуття. Скрізь ви бачите справжню копію російської форми: — військові і звичайні „чиновники“ — усе одягнене на російський лад, — бачите й дещо інше з зовнішніх звичаїв, переняте з Росії. Але сей несмак від намулу зовнішньої російської культури, намулу накинутаго ще з часів панування в Болгарії міністрів — москалів, хутко у вас розвіять ся від перших балачок з болгарами. А чудові гори, що оточують широку софійську рівнину і ясні осінні дні примушують вас ще швидче забути за якийсь звязок Болгарії з Росією.

Нам, демократам, стелить ся тут квітками кожда дорога. Болгарські *міністри*? Чи ви знаєте, що більшість з них мала над собою як рідню *селянську стріху*? Посли „Народного Собрания“ президія його, професори, редактори? — „Ми Болгари усі демократи“ — почувте ви від них усіх, як перше слово. Бо Болгарія країна виключно *селянської земельної власності*, цілком безземельного панства, а молодий капіталізм, що тільки лише почав розвивати ся, має теж свої дієві коріння в тих-же кругах, звязаних звязками крові з народньою масою. Не дивно отже, що нас Українців тут відразу розуміють. Не дивно, що наш Шевченко, який був першим славянським поетом, з котрим Болгари зазнайомились, читається Болгарами як рідний поет. Не дивно, що нашого Драгоманова привитали Болгари як рідну людину. Македонське питання ще більш улекшує в сучасну добу се розумінне. Коли розкажуеш, наприклад, як Росія заборонила українську мову в школах на Україні — Болгарин все перебиває: еге-ж, тож

сеж так, як зробили з нами Серби в Македонії. Як говориш, що царь з російським синодом знищив самостійність укр. церкви, — то сеж як з нами в Македонії, каже знову вам Болгарин. І відразу його серце відкрите для вас, коли тільки він не ходить до „господина Совинського“ (російський амбасадор) і не годує звіттіля своїх політичних симпатій рублями. Але навіть ідейні русофіли, а не ті, що беруть рублі, годять ся з вами і обурюють ся на переслідування „братами“ славянами українського народу.

Болгари нарід здоровий, як звичайно молодий, переважно мужицький. І почуваєть ся велика сила і шира ненависть, коли якийсь поважний посол, або провідник партії говорить вам: „О ся Росія — ми конче мусимо її тепер знищити“, а про своїх русофілів, особливо про панків типу генерала Радка Дмитрієва, вони кажуть те саме, що ми про своїх ренегатів: „москвофіли — се не Болгари, ми їх відрікаємось, се москалі“. Дуже приемне вражінне роблять „стамбуловці“, — партія, що верховодить тепер в офіційальній болгарській політиці на спілку з двома до неї близькими партіями. Усі ті партії носять офіційальну назву „ліберальних“. Стамбулісти найбільш рішучо проводять антиросійську політику. Близькі їм по політичному духу, тільки більш революційні на практиці, Македонці. Останні користують ся в даний момент великим моральним впливом серед народніх шарів. Не так давно вони зорганізували спеціальний обід цілої Болгарії видатними македонськими діячами задля агітації на народніх вічах на користь македонської справи і проти зрадничі Росії. Чималий вплив на загальну політику і велику моральну пошану в країні має також соціально-демократична партія, так звані „вузькі“ соціально-демократи. Стамбуловці називають „вузьких“ „червоними стамбуловцями“.

Супроти офіційальній болгарській політиці існує так звана опозиція — блок декількох партій, які черпають свою опозиційність з одного боку з особистих бажань верховодів мати теж участь в міністерстві, з другого з російських рублів. На сором до сеї опозиції належать теж „широкі“ соціалісти, котрі вкупі з цілим опозиційним блоком виявляють явне русофільство. До опозиції належить теж доволі сильна селянська партія, але за останній час під впливом подій пілий ряд парламентарних послів сеї партії перейшов на бік лібералів.

Ми, делегати „Союза визволення України“, на протязі пару тижнів балакали день-у-день з найвидатнішими політичними діячами Болгарії, виясняючи в усіх подробицях нашу справу і її велике значінне для балканських народів, і можемо з гордістю для Союза сказати, що нашу справу тепер Болгарія знає, їй спочуває й розуміє свій інтерес у ній, а коли обставини користно складуть ся, допоможе нам у наших змаганнях. В Софії розуміють, що основи політики української і болгарської в суті річи однакові: власне сі основи, як і демократичність обох народів, нас звязують. Преса болгарська під впливом наших балачок і літератури Союза і за нашими вказівками веде постійну хроніку української справи. Нас Українців знають!

Цікаво тут зауважити між іншим отсе: в існуючій в Софії „Руска книжарница“ (софійський відділ російських книгарень Суворіна) дуже нарікають на занепад торгівлі в Болгарії московськими книжками. З початком сього року продаж їх майже спинила ся. Книгарня поясняє се зміцненнем ворожих Росії течій в болгарському народі. Зате книгарня продала велику скількість „Кобзарів“ Шевченка, на які в звязку з Шевченківським ювілеєм був великий попит. Усе, що було в книгарні українського, розпродано. Пробували виписати нову партію, але через воєнні події неможливо було добути.

Болгари з приємністю слухають звуків нашої мови, кажуть, що українська мова їм більш зрозуміла і ближша, чим московська. Вони кажуть, що і в українській пісні, в українській народній одежі і українських народніх звичаях, вони знаходять щось свого. І справді, коли потім довелося їхати

через долини коло Пловдіє (Филипополь), то дивлячись на болгарських селян, думка часто перелітає то до гуцулів, то на Полтавщину, стільки є спільного в культурах обох народів, і то такого спільного, що в однаковій мірі і нас Українців і Болгарів відділяє від Москалів.

Цікава страшенно для нас і історія Болгарії, починаючи вже від того, що Болгарія, котра ще так недавно не істнувала на карті Європи, склалась як нова самостійна держава майже на наших очах в результаті війни. Цікаво й те, що перед стома ще роками, Болгари забули були навіть своє національне ім'я і селяни болгарські інакше не відповідали на запитання, хто вони, що вони „тутешні“. Теж і аграрна справа, яка завершилась пануванням селянства на своїй землі, дуже для нас цікава.

В один з гарних балканських днів ми поїхали на затишний софійський цвинтарь. Там в далекім кутку, осторонь, серед могил євангеликів, похований Михайло Драгоманів. Він не хотів, щоб слуги тої церкви, проти якої він боровся цілою душею за життя, порядкували його прахом після смерті. Навкруги широкої могили вільно — неначе вмасне інші могили ростувались. Скромний низький хрест і на йому ще й досі видний напис з іменем нашого вчителя. Низька, з дерев'яних штахетів, огорожа, мабуть дубова, бо досі міпна. В голові гарна прищеплена чепурна акація, в ногах сумна темнозелена туя, а ціла могила заросла густо рідним барвінком. Мабуть донька, пані Шишманова, мабуть щирі друзі так вгодили. Просто неначе на нашому українському цвинтарі. Нам сказав тепло професор Шишманов: „Ми переховуємо і ждемо, що ви, Українці, незабаром перевезете дорогий прах на Україну“.

Константинополь 1. падолиста 1914. *М. М.*

Фінансове банкруцтво Росії.

Сучасна війна вимагає величезних грошевих засобів. По приблизним обчисленням визначних російських економістів, к професором Міудіним на чолі, Росії буде коштувати війна зких 5—6 мільярдів що-півроку. Початок війни вимагає найяльше грошей, і ми не помилимося, припускаючи, що Росія ба перші два місяці війни вже мусіла витратити понад половину зазначної вище суми. А ся сума є надмірно великою для Росії, навіть коли у неї лишилась ся ще частина французького золота.

Заборона продажі горілки також тяжко відбила ся на російських фінансах. Міністерство фінансів мусить числити ся з утратою що найменше 600—700 мільонів річного зиску з продажі горілки.

Головним джерелом припливу золота до Росії є вивіз хліба; сей вивіз майже спинив ся через війну і закриті Дарданелів. Сей удар, завданий Туреччиною Росії, дуже дошкульний і може бути порівняний з програною битвою у війні. Тому зрозуміла нервовість російського уряду, яка так яскраво виявилась в ультиматумі, переданім Порті.

Присутність великих мас збіжжя в Росії зовсім не забезпечує її населення від традиційного російського голоду. Врожай сього року в Росії був дуже нерівним, подекуди правдивий недорід. Отже не виключено, що уряд буде примушений за власний кошт купувати хліб в урожайних місцевостях і роздавати його голодаючому населенню неврожайних місцевостей. Маси збіжжя будуть звичайно лежати до кінця війни в клунях ділчів і магазинах та елеваторах експортних фірм.

Не ліпше стоїть справа і з російським промислом. Брак вугля, сирого матеріалу, а почасті й кваліфікованих робочих сил спричинили ся до тяжкої промислової кризи. В центрі російського промислу — в Москві фабрики бавовняних та вовняних виробів працюють лише 3—4 дні в тиждні. Ціни бавовняних виробів, так потрібних і для війська, підскочили через те на 20%. Є застій і в інших галузях промисловости.

Який страшний удар завдала війна російській торгівлі, найліпше видно з прикладу нижньоновгородського ярмарку, який завмер по оповіщенню війни.

Наслідком вище зазначених явищ мусять значно зменшити ся посередні податки, які становлять головну підвалину російського скарбу. Що безпосередні податки доведеть ся збирати з великою бідною, про се вже пишуть і тепер російські часописі. До сього треба ще додати, що в часі війни уряд і від ціла дістане дуже мало.

З огляду на такий стан державних фінансів розпочато ратункову акцію. Комітет міністерства фінансів і „междувдомственная комиссия“, законодавні інституції і політичні партії, преса і публіка старають ся знайти засоби для продовження божевільної військової авантюри. Проте, великого одушевлення і жертволюбности в сих заходах непомітно.

Заходи російських державних фінансистів зводять ся в першій мірі на те, щоб закрити в державнім скарбі діру, пробиту в нім заборонаю продажі горілки в часі війни. Називається се переходом від „п'яного“ до „тверезого“ бюджету.

В проектах санації російських фінансів різко зазначили ся дві течії: уряд хоче поповнити державний скарб збільшенням посередних податків; ліберали хочуть досягнути се збільшенням безпосередних податків і заведенням нових. Урядові фінансисти згожують ся оподаткувати доходи починаючи від 10.000 руб., а ліберали домагають ся оподаткування капіталів вже від 2000 руб. Але й оподаткованне капіталів навіть по ліберальному рецепту дало б по обчисленням „Русских Вѣдомостей“ не більше 120 мільонів рублів.

Протестувати проти нових посередних податків ліберали не зважають ся, вважаючи їх необхідними, і уряд безмірно побільшує податки рішуче на все, що потрібно людині. Оподаткованне товарного руху на залізницях збільшується на 30%, пасажирського на 25%. Замість 3-копійних поштових марок мають бути заведені 5-копійні, а замість 7 коп. — 10 коп. Мають бути оподатковані пукор, чай, тютюн, нафта, сірники, цигаретовий папір і. т. д. На тютюн і пукор навіть проектується державний монопол.

Та ціла ся фінансова реформа по найбільше рожевим обчисленням уряду дасть йому 800 мільонів у бюджеті на 1915. рік, себто ледви покрити тих 700 мільонів, які тратить державний скарб від припинення продажі горілки.

Але де візьме російський уряд грошей на війну в готівці? Фінансові пляни що до сього російського уряду і лібералів вражають фантастичною сміливістю банкрута. На першій пляні стоїть тут нове додаткове виданне паперових грошей на суму 1200 мільонів, яке не матиме очевидно покриття відповідною сумою в золотій валюті. На скільки такі операції небезпечні, показує приклад російсько-турецької війни, в часі якої російський паперовий рубель упав більше ніж до половини своєї номінальної вартости. Тому уряд, при служній допомозі лібералів, проектує способи видушування з населення останніх решток дорогого металу через примусову внутрішню позичку. За позичкою має йти одноразовий подушний податок на військові цілі.

Коронаю „фінансових“ операцій Росії може бути висловлений в „Русских Вѣдомостях“ проект відомого російського публіциста і економіста — Петра Струве. „Если война затянется“ — пише він — „может наступить очередь конфискаций крупных состояний.“

Такі роспучливі і „революційні“ проекти найбільше доводять, що російські фінанси не можуть витримати початої російським деспотизмом війни.

Велика мусить бути роспука російських фінансистів і через те, що не можуть надіятись тепер на своїх французьких та англійських спільників. „Есть извѣстія“ — пишуть „Русск. Вѣд.“ — „что Франция ищет денег в Соединенных Штатах, куда в англо-бурскую войну обратилась и Англия. Если так,

то эти страны — всесвятные кредиторы нам ссудить значительной суммы пока не в состоянии“.

Роспучливым станом державних фінансів можна зясувати змаганне Росії можливо скорше скінчити війну, сю гру va banque. Що ся гра скінчить ся для Росії катастрофою — не може бути сумніву.

На сході.

Головною ознакою внутрішнього життя Росії буйний розцвіт „істинно-руського“ шовінізму; революційне в часі японської війни студентство захоплене тепер сим шовінізмом; по цілій Росії відбувають ся „потреотичні“ маніфестації, в котрих студенти грають дуже визначну роллю. Одушевленне маніфестантів в Москві досягло такого ступня, що крамниці австро-угорських і німецьких горожан на головних вулицях міста були до центу знищені маніфестантами; улиці сі по по словам московських часописей мали вигляд міста зруйнованого ворогом. В грабованню майна горожан ворожих держав веде перед сам уряд: підприємства, крамниці і майно їх були „skonфісковані“ урядом (наприклад величезна крамниця світової фірми готового одягу Мандля та інші). Але все се є лише початком нечуваних рабунків, які незабаром мають бути переведені в Росії під юридичним виразом „ліквідації німецького земельного володіння“. Конфіскація німецьких маєтків вже почала ся з 5-мільонового маєтку Бадовського на Катеринославщині. „Новое Время“, яке так завзято агітувало за сей рабунк, обчислило вже, що в самій південній Україні можна зрабувати у німецьких колоністів земельну площу більшу, ніж ціла німецька провінція Померанія. Грабованне німецьких маєтків в Росії доводить між иньшим, що російські фінанси знаходять ся в дуже сумнім стані, коли уряд хапаєть ся за такі небезпечні засоби для їх поповнення. Конфіскація німецьких земель є фактом, гідним найбільшої уваги з нашого боку, і ми гадаємо, що сей новий акт насильства російських деспотів лише спричинить ся до скоршого переведення справедливої аграрної реформи на користь українського селянства коштом державних земель і ланів прихильних царизму дідичів, які поливало своїм потом українське селянство протягом сотень років. А пограбовані урядом німецькі колоністи з'єднають ся тепер з українським селянством в боротьбі проти російського гніту.

Переслідування українців не припиняють ся, тепер вони вже не обмежують ся російською Україною, а захопили й українську частину Галичини. Росіяне хапають ся задушити всі ознаки українського руху в Галичині, нібито почувачи, що вони будуть звідси незабаром викинені; українські книжки в Галичині заборонені, навіть шкільні підручники не тільки не вільно друкувати, а навіть позичати з бібліотек. Віроєповідна політика в Галичині прибирає такого безоглядного характеру, що навіть „Новое Время“ турбуєть ся про те, що „панове Вергуни забрали в свої руки всю адміністрацію Галичини“. З огляду на такі переслідування здаєть ся цілком імовірно звістка з Софії, підтвердження якої ми зрештою не одержали, що українські корпуси в Варшаві показали ся російському урядови „неблагонадійними“, так що він їх рішив відіслати на Кавказ.

Не може покладати ся російський уряд і на власних матросів. Кореспонденція „Рундшау“ повідомляє, що в Петербурзі і иньших містах Росії відбувають ся тайні процеси проти революційних матросів. В Севастополі, Одесі, Ревелі, та в Николаєві стали ся місперозрухи, які мали своїм наслідком смертні кари провідирів повстання. Між командами торговельних та воєнних кораблів існує тісний звязок. Матроси торговельних кораблів вважають ся особливо небезпечними. В Одесі 15 минулого місяця почали ся тайні судові процеси 70 матросів чорноморської флотії, з участю яких 160 свідків. Головним обвинуваченим є М. Адамович, виданий „ліберальним“ англійським

урядом з Єгипту. Також і в Петербурзі відбуваєть ся тайна судова росправа проти 100 революційних матросів.

Але ані економічне, ані політичне внутрішнє положенне держави не здержало російський уряд від нових воєнних авантур. Захопивши Галичину і сподіваючись її вдержати, Росія перейшла до другої частини свого розбишацького пляну, кинувшись на турецьку флоту біля Царгороду. Своєю провокаційною політикою Росія піає і Персію до рішучого кроку проти неї. Російські сатрапи поводять ся в Персії, як у себе вдома. Недавно „Новое Время“ писало: „Німецькі офіційальні представники і приватні особи-німецько-піддані в Персії повинні бути заарештовані і тримані в полоні. Їх майно, уживане в ворожих для Росії цілях, має бути skonфісковане“. Домаганне „Нов. Времени“ було незабаром виконане. Але ся політика так обурила перський уряд, що він передав Росії ноту, домагаючись відкликання російських військ з Азейберджану. Домаганне Персії розумієть ся не було задовольнене і російський терор в Урмії покищо продовжуєть ся; недавно там було повішено 11 курдів і иньших осіб, що приймали участь в ворожих виступах проти Росії. Але треба гадати, що російському панощенню незабаром прийде кінець: курди насувають ся все Ближче до Урмії і росіяне певно дїстануть невдовзі належну заплату. Російська політика супроти Персії сильно спричинила ся до її зближення з Туреччиною і тепер Персія фактично бере участь в святій війні під зеленим прапором пророка. Нема жадного сумніву, що оповіщення святої війни зробить велике вражінне і на кавказьких магометан.

Можна думати, що російська політика обіцянок і погроз супроти Болгарії примусить і її піти за Туреччиною. Акія Бекстонів і російського амбасадора в Софії — Савинського скінчилась досить безславно. Англійський і російський дипломати обіцяли Болгарії певного рода задоволенне її домагань що до Македонії, але зле вихований політично Пашич заявив, що Македонію Болгарам можуть здобути лише силою. „Новое Время“, пишучи про Болгарію, заявляє: „хто не з нами, той проти нас“. „Спроба болгарського уряду підтвердити свою попередню заяву про неутралітет“ — пише орган російських шовіністів — „може мати лише тимчасовий характер“ ... „Болгарія не може лишити ся неутралною. Коли стара гнобителька християнської віри і всіх славянських народів насмілила ся піднести зброю проти її визволительки“ (!) і ся визволителька, що недавно помогла Сербії загарбати болгарську Македонію, насмілюєть ся ще з чисто російським нахабством пропонувати Болгарам пробаченне за те, що Болгарія досі не послала своїх синів боронити російських деспотів і їх сербських прелужників від Австро-Угорщини і Туреччини. А колиб Болгарія зважилась спробувати повернути собі загарбану у неї Македонію, „то після побідного покінчення війни Росією політичне існуванне Болгарії скінчилось би. Її чекалаб доля Польщі, поділеної між її сусідами“. Таку долю обіцяють Болгарії російські шовіністи, коли вона буде не такою слухняною, як Сербія. Не ліпші зрештою і російські ліберали: один з їх визначних провідирів, Брячанінов, заявив на „панславистських зборах“, що „Болгарія-зрадниця славянської справи і не дістане жадного дікта землі при ліквідації війни“. Орган „приятеля“ болгарів, Мілюкова, „Ръчь“ також гадає, що „неутралітет Болгарії в війні Росії з Туреччиною є психологічною неможливістю“. Від виступу Болгарії „залежить тепер вся будучність національних аспірацій Болгарії“. Але про справедливість болгарських домагань в македонським питанню пан Мілюков перестав уже говорити, не бажаючи дратувати сербів.

Російська преса ріжних напрямків зраджує таким робом брехливість обіцянок російської дипломатії в Софії, добре зрештою відому в Болгарії. Протиросійський настрої в Болгарії постійно зростає, що відко зрештою і з відношення болгарів до української справи. Радославов, висловившись за утворенне самостійної України, тим самим показав себе ворогом

російського уряду, для якого знищення українців як самостійної нації є головною цілю спровокованої ним війни, як про те отверто свідчить в „Нових Времени“ духовий проводирь російських шовіністів Меншиков. Не краще повелося в Болгарії і представникам Англії, які всіма засобами старалися примусити Болгарію навасти на Туреччину ззаду. Негативну відповідь дістали англійські дипломати і в Італії та в Греції, де вони просили допомоги проти Турків в Єгипті, бо на власні війська з тубольців англійці вже не можуть покладати ся.

В Румунії все більше зникає суспільний чад, витворений певними франкофільськими колами. Про те, як утворюється в Румунії настрої, пише соціалдемократична букарестська часопись „Люпта“. „В часі свого останнього побуту в Букарешті, російський уповноважений Шебеко залишив тут декілька мільйонів рублів, які дістали головним робом видавці „Адверуля“ та „Універсуля“ — часописей відомих з свого русофільства, що домагаються об'єднання румунських земель, але без Бессарабії“. Але рішучий виступ румунського уряду і консервативних партій поділав і на деяких крикунів, підкуплених російськими та французькими грішми. Демонстрації проти Німеччини і Австро-Угорщини затихли, рішення Румунії строго додержувати неутралітету не підлягає тепер жадному сумніву.

Іншим шляхом отримуємо відомости, що можуть служити доповненням поданих у листі. Передовсім підтверджується подана у нас давніше вістка, що мобілізація й війна захопила людність цілком несподівано. Народ дивить ся на війну як на велике зло. Сподіваються ся одначе, що по війні наступлять кращі поряжки, що революція, яка розпочинала ся то тут то там у Росії перед війною, вибухне з новою, стихійною силою по війні. „Ми на війну пішли, — кажуть салдати, — але як з війни повернемо, то муситимемо довершити свого“

„Іскра революції не вмерла, вона тліє як іскра в попелі“, подають нам з иншого місця, додаючи, що саме у війську жеврить ся вона. Особливо помітно антиурядовий настрої на Катеринославщині, де на чолі його стоять свідомі Українці. Взагалі український рух тут незвичайно сильний і мішний. Дуже яскраво виявив ся сей настрої у Катеринославі підчас мобілізації. Чорносотенці урядили „патріотичну“ маніфестацію, котру розігнали змобілізовані вояки. Оповідують, що на маніфестантів стреляно з вікон касарень і розбито їх в пух і прах. Власті з тяжкою бідою втихомирили війська.

Українська свідомість поруч із революційним настроєм помітні й серед Кубанських, ба навіть серед Терських козаків, серед котрих є значний процент Українців.

Багато козаків свідомі неминуцоті розприви з Росією й відбудовання України.

З українських вояків, висланих Росією на Галичину, багато не випустило жадної кулі й шукало тільки нагоди, щоб віддати ся в полон, не бажаючи бути братовбивцями.

Війна і російська соціалдемократія.

(Лист з Швайцарії).

Під час, коли російська інтелігенція майже поголовно пошла ся в „патріоти свого отечества“ й подає руку урядови кривавого царя, підчас сього огидливого видовища братання Буршевих, Крапоткинних і т. д. з Миколою II, не можна не згадати ся на тих голосах із Росії, що протестують проти сього імперіалістичного божевілля й виказують його фальш і облуду.

Недавно в газетах можна було читати відповідь думської фракції російської соціалдемократії на заклик Вандервельда, в котрім вона зановіла рішучу боротьбу з паризмом, а отсе маємо змогу познайомити читачів з голосом визначного провідника російської соціалдемократії (відламу большевиків) Леніна*. Недавно отсе мав він у Цюриху відчит під заг. „Війна і соціалдемократія“, в котрім змалював становище російської соціалдемократії у війні, а що ще цікаве, то те, що доволі місяця присвятив нашій Україні.

Змалювавши капіталістичний розвиток західної Європи, досягнути котрого вона змогла тільки зорганізувавши ся в національні одиниці, — доволів Ленін — що Росія, в якій живе кількадесят націй, а між ними така численна як Українська, позбавлена своєї рідної мови, не може досягнути сього розвитку. Мова бо є головний чинник в торговельних зносинах, без котрого ніяка торгівля та промисловість не можуть розвивати ся. Україна, позбавлена сього головного культурного чинника, зостається країною натурального господарства. Вона стала для Росії тим, чим Ірландія для Англії: з неї тягнуть все, що можна, не даючи їй нічого. Інтереси інтернаціонального пролетаріату, а московського особливо, вимагають того, щоб Україна мала свою державну самостійність, при котрій буде вона мати змогу досягнути необхідного для пролетаріату куль-

* Крім Леніна висловили ся з приводу війни й инші провідники російської соціалдемократії (відламу меншовиків) — Плеханов, Маслов і Мартов. Перші два в противність Леніну стали без застережень на боці потрібного порозуміння, тільки Мартов зайняв об'єктивне становище.

Настрої на Україні.

(Лист з Одеси).

Дорогою через Константинополь ми одержали отсю допись з Одеси, помічену 20/X.

Читаєш зненавиджену нами тепер російську пресу — Господи! які вони всі молодці і як усі суспільні верстви і всі народи прихильні як вірні собаки до їх! Але Ви знаєте, що навіть російські робітники в Петербурзі піддалися мобілізації з великою неохотою. Великі прикрости мало правительству при мобілізації також на Кавказі. А на Україні в Луганському (Катеринославської губернії) при покликанню нового запасу дійшло до розрухів, які довелось втихомирювати регулярною армією, при чому 11 людей убито і коло 40 ранено. Власті мусіли навіть вислати у Катеринославщину генерала Драчевського задля перевірки запомогової справи родинам запасних з повітів Новомосковського, Павлоградського й Александровського. Сила жінок покликаних резервістів одвідала генерала й заявляла йому скарги в звязку з сею справою. Була і в нас в Одесі не так давно подія, що живо пригадала нам картинку з часів японської війни, коли жінки покликаних резервістів полягали на рельсах і не пускали поїзду відійти. Отже в Одесі теж декільки тисяч жінок запасних, опинившись в нужді і не отримуючи задовольняючого „пособія“, облягли нашу чорносотенну городську управу і вимагали негайно задоволити їх вимоги. Так було декільки днів, заки адміністрація не вжила рішучих заходів і не задоволити бодай частково вимог жінок. Ходять чутки, що й по инших містах не проходить спокійно. Населення що раз більше непокоїть ся страшенно великою скількістю вбитих, а „визвольна“ акція в Галичині ділає теж навіть на тих, що поробились було „патріотами“. Ми так думаємо і почуваємо, що вже незабаром мусить початись рух протесту, а то й більше серед народу. В одеськім порті сильне безробіття, а взагалі в місті велика нужда.

турного розвою. „На жаль, — казав він далі, — декотрі з наших товаришів зробили ся російсько-державними патріотами. Ми московці-хами. Ми не тільки даємо гнітити нас, а ще пасивно допомагаємо гнітити других, а се зовсім не в наших інтересах. Московська нація досить велика, щоб сама-одна могла становити свою окрему національну державу. А се дасть її можливість найскорійшого розвитку.“

„В сій війні, — продовжував референт, — буржуазна преса багато кричить про зруйнування Бельгії, але всі мовчать про руйнування прекрасної України, начеб то кров Українця — селянина не така червона, як кров бельгійського буржуа. Та се для буржуазної преси цілком зрозуміле, — в Бельгії руйнується сій війною добро великих власників, на послугах котрих стоїть ся преса. Що до Галичини, то там здійснюються давні мрії російського уряду, там руйнується сій війною ворогами всякого прогресу, як гр. Бобринський, культура українського народу, яка знайшла собі захист в Австро-Угорській державі від панів „панславистів“. У нас багато говорять про боротьбу з Австро-Угорщиною за визволення славян, але відповідайте панове, де Славяне мають таку свободу для свого культурного розвою, як в Австро-Угорщині, і де вони, як от і Українці, позбавлені всіх національних прав, — прав учити ся рідною мовою, як не в „славянській Росії“? Коли вже говорити про славянську державу, то такою є саме Австрія, а в нійкім разі Росія. Інтереси російського пролетаріату не можуть вимагати перемоги в сій війні Росії“.

Ленін додав вкінці відчиту, що петербурзькі робітники видали відозву проти війни й російського уряду.

Побажаємо, щоб се здорове, розумне слово Леніна напоумило широкі верстви російського громадянства.

Бібліографія.

„Ukraina und die Ukrainer“ von Dr. S. Rudnyckij. Wien, 1914, ст. 31 + етнографічна карта України.

Невеличка, але багата змістом брошура про Україну, яка німецькому читачеві зможе розкрити очі на вагу й значіння України власне в сучасній війні. Помило багатого фактичного матеріалу і етнографічної карти України, брошура при популярності викладу має ще надзвичайно цінну прикмету-ясности формулювання національно-політичних постулатів даного моменту. А саме на ст. 26 читаємо: „Українці — се єдина з славянських націй, яка безпосередно заінтересована в розбиттю та ослабленню Росії“, а далі: „Росія стала тим, чим вона тепер є, лише завдяки опанованню України: російську великодержавність можна зломити лиш шляхом відокремлення України від російської держави“. Се власне й повинно бути основним постулатом сучасної війни і без виконання його доведеть ся сказати, що сторіками пролита кров потече на марне, і незломлений (в разі неодірвання України) московський деспотизм напружить всі свої сили, щоб за кілька найблизших літ знову спробувати в морі людської крові затопити європейську культуру.

Поширення розуміння сєї гадки в як найширших кругах Німеччини і Австро-Угорщини дуже і дуже бажане.

Тому сподіваємо ся, що швидко з'явиться потреба другого видання сєї корисної брошури, з котрого шановний автор усуне дивний додаток „ultra“ на стороні 22, де він, говорячи про постулати революційно-національних українських партій на російській Україні, називає їх, невідомо з якої причини, не просто демократичними, а чомусь *ультра*-демократичними.

Нові видання Союзу визволення України.

Тільки що вийшли накладом нашого Союзу отсі три брошури:

1. В Софії на болгарській мові брошура під заголовком „Не визволителька, а гнобителька народів“ (як Росія „визволяла“ Україну), яку склав на прозьбу Союзу д-р Л. Цегельський, а пере-

глянув і доповнив в деяких місцях один видатний болгарський діяч.* В додатку до брошури подано окрему статтю про взаємні історичні відносини поміж Україною та Болгарією, а також програму Союзу і відомі відозви його „До болгарського народу“ і „До громадської думки Європи“, а також відозву „Головної Української Ради“ до українського народу з приводу війни. До брошури додана теж видана у Софії етнографічно-територіальна мапа України.

Отся сама брошура вийде незабаром також на українській, російській, німецькій, шведській, румунській і турецькій мовах. В трьох останніх виданнях друга частина обговорюватиме, розумієть ся, відносини України до Шведів, Турків, Румунів; тут подані будуть також відповідні відозви Союзу до кожного з сих народів. Перші ж три міститимуть у 2-гій і 3-тій частинах разом усе, що торкаєть ся балканських народів.

2. У Відні по німецьки „Короткий огляд історії України“ проф. М. Грушевського**, переклад статті професора, друкованої в 1913 році в ч. 3—4 парижських „Annales des Nationalités“.

3. „Півтораєста літ української політичної думки“ В. Дорошенка (Відень 1914, ст. 12, 8°) — короткий огляд визвольних змагань України від скасування Гетьманщини до нашого часу. (Відбитка з ч. 2. „Вієтника“).

Можна думати, що російська політика обійняла і погрози Туреччині і Росії примусить її піти за Туреччиною. Акія Бекстонів і російського амбасадора в Софії — Савинського кінчалась досить б-ж-ж-ж. Англійський і російський дипло-

„Ukraina und die Ukrainer“ von Dr. S. Rudnyckij. Wien, 1914, ст. 31 + етнографічна карта України.

Невеличка, але багата змістом брошура про Україну, яка німецькому читачеві зможе розкрити очі на вагу й значіння України власне в сучасній війні. Помило багатого фактичного матеріалу і етнографічної карти України, брошура при популярності викладу має ще надзвичайно цінну прикмету-ясности формулювання національно-політичних постулатів даного моменту. А саме на ст. 26 читаємо: „Українці — се єдина з славянських націй, яка безпосередно заінтересована в розбиттю та ослабленню Росії“, а далі: „Росія стала тим, чим вона тепер є, лише завдяки опанованню України: російську великодержавність можна зломити лиш шляхом відокремлення України від російської держави“. Се власне й повинно бути основним постулатом сучасної війни і без виконання його доведеть ся сказати, що сторіками пролита кров потече на марне, і незломлений (в разі неодірвання України) московський деспотизм напружить всі свої сили, щоб за кілька найблизших літ знову спробувати в морі людської крові затопити європейську культуру.

Поширення розуміння сєї гадки в як найширших кругах Німеччини і Австро-Угорщини дуже і дуже бажане.

Тому сподіваємо ся, що швидко з'явиться потреба другого видання сєї корисної брошури, з котрого шановний автор усуне дивний додаток „ultra“ на стороні 22, де він, говорячи про постулати революційно-національних українських партій на російській Україні, називає їх, невідомо з якої причини, не просто демократичними, а чомусь *ультра*-демократичними.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
:: З друкарні Мехігаріотів у Відні, VII. ::

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1.20 руб.). :- Ціна поодинокого примірника
30 сот. (15 коп.).

Редагує комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädter-
strasse 79, II. Stiege, Tür 19.

I. рік.

Відень, дня 31. грудня 1914.

Ч. 5—6.

Деклярація Талаат-бея.

В ч. 324 „Jeune Turc“ з дня 24. XI. читаємо таке освідчення Талаат-бея в українській справі:

„Талаат-бей, міністер внутрішніх справ, прийняв у неділю М. Меленевського, відпоручника «Союза Визволення України» в Константинополі. В тягу розмови знято було питання про забезпечення з боку Високої Порти в справі змагань українського народу до сотворення незалежної української держави.

Талаат-бей освідчив, що Висока Порта так само, як кабінети берлінський і віденський, узнає необхідність освободження України з під російського панування; коли Росія буде побита, правительство Оттоманське допоможе українському народови сотворити незалежну державу.

„Союз визволення України“ становить собою орган представництва загально-національної політики українського народу, що живе на Україні російській. Головною цілю Союза є: організація держави і незалежного уряду в визволеній Україні“*.

Не може бути двох гадок що до ваги поданого вище освідчення. Таких освідчень на вітер не дасться і не оголошуваться в офіційних і офіційних виданнях, а що ще важнійше, не признається публично до згоди в сій справі з иншими правительствами, колиб її не було. Отже треба сподівати ся, що ту поміч, якої не вдалося добути в 1791 році графу Капнистови і його однодумцям, дістанемо нарешті по стількох роках ми, спадкоємці їх ідей, їх змагань.

Освідчення — можна сказати без пересадки — вагітне наслідками.

* Сей комунікат було поміщений також у „Ottomanischer Lloyd“ і у всіх турецьких газетах.

І всю вагу його зараз порозумів наш одвічний ворог. На другий-же день по появі поданого вище комунікату в турецькій пресі офіційне петербурзьке телеграфічне агентство (П. Т. А.) розтелеграфувало його в цілости до російської преси і двадцять шостого надлиста можна вже було читати його в усіх російських газетах — з відповідними коментарями, або без них, залежно від газети. Заява була надто важна, щоби з нею крити ся, тому російський уряд рішив подати її до відома своєму громадянству, щоби, збудивши в ньому ще більшу ворожнечу до Українців, яко „запроданців не лише Швабів, а й відвічних, мовляв, ворогів християнства-Турків“ виступити тим смілівійше і безогляднійше проти українського руху.

Але сих репресалій не боять ся ті, що стоять за нами на російській Україні, — ті, що не малпують славних „патріотів на печі“, ті що, не хотять Україні долі Провансу та й ще в смаку „заводей“ пана Петра Струве й не мирять ся з тими нікчемними відпадками, яких „культурники“ сподівають ся від уряду за те, що сидітимуть тихо... Тому ми дуже вдячні П. Т. А., що кинуло вістку про наш Союз і його роботу по всіх кутках російської держави, а тим самим і на Україну. Нехай знають про нього скрізь, нехай знають всі — не лише втаємничені, а й широкий загал. Нехай хвилею від краю до краю пронесеть ся по змученій країні добра звістка, що українська справа стала на політичній арені, що за визвіл рідного краю не забули його рідні сини. Не одному непоінформованому телеграма радістю сповнить серце, не одному малосвідомому розкриє очі на подію незвичайної національної ваги.

І друзям і ворогам нашим покаже вона ясно і недвозначно, що українська справа під сю великоважну історичну хвилю стала на політичній

арені Європи в усій своїй повноті, що не лише ми самі хочемо свободи своєму краю — що визволення його з під московської кормиги лежить в інтересі цілого комплексу держав середньої Європи, — економічному, політичному і культурному існуванню котрих загрожує величезна північна деспотія кривавого царя. Тільки побідна боротьба з царською імперією врятує їх, а разом з тим забезпечить Європі дальший мирний культурний розвій, зміцнить демократію і прискорить хід загально-людського поступу.

І от силою самих об'єктивних обставин стає українська справа в центрі сієї велитенської боротьби, що має покінчити ся знищенням „російської небезпеки“. Знищити-ж сей пострах Європи можна лише одним способом — розбивши „єдину і неділиму“ і визволивши з під неї Україну. Лише утворення самостійної української держави може дати Європі гарантію спокійного розвитку. Се розуміють тепер численні політики і вчені середньої Європи, розуміють правительства ворожих Росії держав, як се без обиняків сказав Талаат-бей.

Та найкраще розуміє — і розуміла — сю велику вагу української справи сама Росія. Сотні років твердячи своє знамените: ніякого українського народу „не было, нѣтъ и быть не может“ і будуючи на сїм свою українську політику — московські гнобителі весь час чули: ні, таки „буде, є і буде“ — й тому з таким завзяттєм і лютістю душили Україну.

Український-бо рух у всіх своїх проявах: в домаганню автономії — в жаданню рідної народної школи — в змаганню до сотворення рідного письменства і мистецтва — в обороні навіть свого правопису — в великім і малім — то нишком, то голосно, то просячи, то протестуючи, правив своє: „буде, є і буде“.

Все було у нас живе змагання до збереження своєї національної культури, все був перед очима визиск рідного краю Москвою і тому думка про політичну самостійність, про власну державність вічно була в голові свідомих синів України. Зі зростом національної свідомости в останніх часах що раз більше людей застановляло ся над сею думкою й шукало способів її здійснення.

Та важка передгрозова атмосфера, в якій перебувала Європа останні літа, і розгляд тих противенств, що викликали сю атмосферу, напроваджували людей на гадку, як може бути розв'язане питання, та де шукати Україні союзників.

Так поволі кільчили ся й дозрівали в лоні нашого громадянства ідеї — самостійности України й шляхів до її досягнення.

Та гримнув грим історії — і ідея скристалізувала ся, сформулувала ся і найшла свій вислів. Повстав „Союз Визволення України“...

Розпочала ся страшна війна, в якій Українці в мундирах двох воюючих держав, виступають проти себе як противники, — і ся обставина навіть в найширших кругах російського українства будить ту саму думку, ставляє ті самі вікові запитання.

Завдання активних членів нашої нації на російській Україні усвідомити сю думку, допомогти знайти відповідь на сї запитання та ставати й інших єднати в ряди „Союза визволення України“.

Чим бо ширші круги стоятимуть за нами і піддержуватимуть нашу роботу, тим певніший буде наслідок заяв наших союзників, тим певніше в напрямі наших бажань піде реалізація нашого ідеалу.

І ми кличемо до всіх наших друзів, прихильників і товаришів: До праці, до праці! — гуртуйте ся під прапор „Союза Визволення України“!

Година вибила! „Вставайте — кайдани порвите!“

Приходить час!

Приходить час, приходять час, —

Сказати кожен мусить з нас,

Чи він народу вірний син,

Чи тільки раб похилий він.

Чи раб похилий, чи борець —

Хай кожен скаже навпростець!

І де він стане: чи до тих,

Що в путах сковані гидких,

Народ і край свій продають

Панам, що кров із його пють, —

А чи до сміливих борців,

Що серед бурь похмурих днів

За рідний край, за нарід свій,

За долю-волю йдуть у бій?

Приходить час, заняв ся світ

І вільним душам шле привіт:

Озвіть ся всі, хто є навкруг:

Хто ниций раб? хто волі друг?

З близького сходу.

(З вражіннь подорожнього).

Де не шибать собою нині за тебе, за долю твою, Україно, буйні голови козачі?

В імя твоє гремлять гармати, свистять кулі в чорних челюстях Карпат, в імя твоє стають давні твої незабутні лицарі на сніжних верхах Кавказу, стають, борються ся, гинуть і сподіють ся, що наближаєть ся рокова хвиля твого виз-

волення, в імя твоє „Союз твого визволення“ стає перед всіма трибуналами, що рішають долю світа—в Берліні, Відні, Царгороді, Римі, стає і жадає для тебе права на людське, гідне, свободне життя.

Адріанопіль... турецька мобілізація, маси військ. Чути голоси команди, звуки турецького гимну, вагони заповнюються по береги військом, що відходить до Царьгороду.

Від споминів голова кружляє. Давно, давно вже, як відпоручники української збройної сили з отоманськими вояками один коло одного їхали спільним шляхом до спільної мети—ще за часів Хмельницького, Дорошенка, Орлика...

Говоримо з собою знаками, рекомендуємо себе—„Україна“, „Українці“. А ті прості вояки, щирі і прості як первісні діти природи, як зраділи вони, як дають на всі способи знати, що вони розуміють, що вони знають нас. — й указуючи на серце вигукують „Україна-кардаш“ (Україна-брат).

Якийсь поважний старший Турок кинув ся до клунка шукати газети. Він нам нашу Україну покаже, написану в турецькій газеті. Шукав довго сього числа, не знайшов, зажурился.

Ми скоро олівцем на стіні вагону малюємо карту України: радість взаємна і велика... так-так, така сама наш „кардаш“—Україна.

Закордонному Українцеві, що несе свою голову на певну затрату, сльози закрутили ся в очах... Вони тут за Україну знають більше, як у нас на Україні, вишентав. Але встане правда...

Царьгород... дійсний царь краси і власник безмежних скарбів людської культури від мітичних часів аж до нині.

Наша „Délégation à Constantinople“. Від разу робить ся тепло на душі.

А при делегації Союзу гуртують ся всі, що так само, як Україна, ждуть визволення, — і Грузини і Перси і Вірмени, всі народи близького сходу.

Пера-се Европа в Царьгороді, сильно сходом овіяна і потурчена Европа.

По всіх засіданнях всяких комітетів сходиться громада на свободну гутірку, при люльці і чорній каві. Знов усі народи сходу разом з українськими делегатами. Яка у всіх їх природна річ, що Україна встане, мусить встати, розвернеть ся широко по своїй просторій території і розцьвіте на славу. Сеж доба творення і воскресення історичних народів, силою або підступом позбавлених своєї незалежності. Се право природного розвою, якого не загамує ніщо в світі...

Так говорять в Царьгороді... а ми в нас в краю такі маловіри...

Д-р Мих. Новаковський.

Наш прапор.

Ось він, високо над нами

Стяг, освячений в боях!...

Гей, хто з нами, не з рабами,

Хто стоптав ганебний страх, —

Станьмо вкупі й за Україну

Биймось, биймось до загину!

Глянь, написано на йому:

Воля — сонце! Волі нам!

Воля духові людському

І робітницьким рукам!

Вернем волю на Україну, —

Биймось, биймось до загину!

Ось він кличе, ось він має, —

Станьмо ми всі навкруги!

Грім і пекло не злякає,

Згинуть наші вороги!

Гей за стяг наш, за Україну

Биймось, биймось до загину!

Війна.

(Огляд воєнних подій від 10. падолиста до 18. грудня).

Відень, 20 грудня 1914.

Війна Росії проти Австрії та Німеччини — погром Росії. — Головним полем кривавих світових поражень, на які глядів цілий світ в минулих п'яти тижнях, було Королівство Польське та Західна Галичина. Там звелись криваві німецько-австрійсько-російські боротьби, що як раз в останніх днях скінчились рішучими перемогами німецько-австрійського війська та великим погромом полків великого князя Николаєвича.

Отсе подаємо образ тих воєнних подій, певно що найважливіших в теперішній війні, яких далекосягло, прямо переломового, світово-історичного значіння поки що годі вповні обняти та опізнати.

Австрійські та німецькі війська з кінцем жовтня та з початком падолиста, дійшовши в своїй побідній офензиві аж під Варшаву та Івангород, нагло завернули назад аж до давньої німецько-російської границі над Варту та в сторону Кракова, Ченстохови, Каліша, Торуня, переводячи нове угруповання військ. Ми писали, що сей відворот Німців не є ніяким успіхом для російської армії і представили причини, задля яких такий маневр був конечним для Німців та Австрійців. Дальші події потвердили наші висновки. Ми писали, що Німці і Австрійці загнали ся аж під Варшаву та Івангород найсамперед по те, щоб знищити всі залізні дороги та інші комунікаційні засоби на лівому березі Висли, а опісля, завернувши, звабити за собою головну силу російської армії до Королівства польського на лівий берег Висли і тут змусити до рішучої битви Росіян, що за собою і навкруги себе мали понижені всі дороги та комунікації, тим часом коли Німці мали за собою густу сіть залізниць і доріг, якими можуть скоро і доволно кидати війська на ті часті фронту, де найбільше треба. Події, що наступили, вповні потвердили наші здогади. Російський генеральний штаб в своїм комунікаті признав, що Німці та Австрійці при відвороті знищили не лише всі залізници, але й всі взагалі дороги і мости і т. п., а події від 11. падолиста до 17. грудня виказали, що дійсно на лівому березі Висли відбули ся рішучі боротьби — найбільші і найкривавіші,

які коли небудь були, та що ті боротьби принесли Німцям перемогу, а Росії розбите головної сили цілої російської армії.

По відвороті Німців і Австрійців з Королівства з початком падоліста головна російська армія перейшла на лівий берег Висли, піднявши широку офензиву проти Німеччини, а саме проти Познанщини та пруського Шлезка з напрямом на Берлін та Відень. Була се та велика та головна сила російська, про яку ще в жовтні з великими надіями писала французька та англійська преса, що Росія мовляв приготує нову 5-мільонову армію, яка має вирушити на Берлін і Відень та неначе паровий валок на дрібочки роздавати ворогів царя та Англії і Франції. Та армія, що правда не 5-мільонова, але все таки мільонова, вирушила на захід на знищення ворогів. Німці і Австрійці пустили її далеко аж під самі границі свого краю до лінії ріки Варти. Російські сили йшли кількома арміями. Одна армія йшла на Краків, друга на Шлеск та Ченстохову, третя через Лодзь на Каліш і Познань, а четверта на правім березі Висли на західну та східну Прусію.

Коли вже російські війська заняли часть Королівства польського на лівому березі Висли, що творить неначе коліно, втиснене між обі ворожі держави, тоді німецькі та австрійські війська під проводом геніального генерала Гінденбурга розпочали дня 11. падоліста офензиву проти Росії, але не з західної сторони, себ то не проти російського фронту, лише з півночі і з полудня, а саме — з півночі на лінії між Вартою і Вислою, а на полудні між Ченстоховою й Краковом. Сей плян офензиви, вповні удав ся і приніс світлу перемогу над російськими військами. Німці та Австрійці взяли Росіян з півночі і полудня неначе в могутні кліщі, що й роздавили головну російську воєнну силу. Нові боротьби з російською армією в північній Польщі розпочали ся 11. падоліста і тревали без упину до 17 грудня, заки принесли остаточну перемогу. Перед тим ще 6. падоліста розбили Німці біля Кола над Вартою три дивізії російської кавалерії, опісля дня 15. падоліста відносять Німці велику перемогу над Росіянами над 7-ою армією коло Вроцлавка, Кутна та Ліпна, при чім беруть 28.000 Росіян до неволі та здобувають 80 кулеметів. Коли коло Кутна і Вроцлавка розбито праве крило другої російської армії, начальна команда російська звертає п'яту полудневу армію, що мала йти на Шлезк на фронт між Вартою й Вислою, та значну часть першої армії, що йшла на східну та західну Прусію через Варшаву та Скерневіці, й розпочинає офензиву проти Німців. Але ся офензива скоро розбиваєт ся. Німці, користаючи з великої сіти своїх залізниць, перекинули через Торунь до північної Польщі великі сили війська та в боротьбах коло Лодзі і Ловіча в днях коло 25. падоліста побивають Росіян і забирають коло 40.000 бранців. Побіди сі одначе ще не принесли рішення, не зломали цілковитого опору російської армії. В дальших боротьбах Німці виперли Росіян зі становищ коло Лодзі, та дня 6. грудня здобули Лодзь. Були се найкращі боротьби, які знає світ. Росіяни в боротьбах стратили 150.000 вояків: 7 тисяч убитих і ранених, а 80.000 взятих до неволі в часі від 11. падоліста до 1. грудня. Від 6. до 12. грудня наступає коротка перерва, по якій розпочинають ся знову боротьби на полудне від Лодзі над річкою Мязгою, допливом Пілиці, та над Баурою. В боротьбах тих російська сила вже не може оперти ся Німцям та Австрійцям і розбита мусить шукати рятунку в відвороті на Івангород та Варшаву.

Рівночасно подібна історія повторяєт ся на полудневому фронті в полудневій частині польського королівства та в західній Галичині. Війська австрійсько-німецьких союзників розпочинають тут офензиву, що рівнож вінчає побідами їх оруже. До 21. падоліста взято в полудневому Королівстві та коло Пйотркова 29.000 Росіян до неволі і 50 кулеметів. В західній Галичині на схід від Кракова з початком грудня Ро-

сіане замість розпочати облогу Кракова, до якої власне приготувались, мусять по програній битві між Величкою і Добчицями завертати назад. Дня 12. грудня кінчаєт ся 8-и-днівна боротьба в стороні Ліманової погромом Росіян, причім Австрійці взяли знову 31.000 бранців. Рівнож з полудня зі сторони Карпат виступають австрійські війська, перед якими мусить уступати російська сила, що зуміла була знов у кількох місцях передерти ся на Угорщину. Так відворот російської армії, яку Николой Николаевич вислав на Берлін та Відень, йде на цілій лінії. Російські війська не були в силі вдержати ся перед чисельно слабшими, але за те ліпше веденими ворогами, й ціла армія мусіла знову повторити історію Мукдену та Ляояну.

Страти Росіян в сих боротьбах величезні. Самих бранців можна рахувати більше як на 150.000, а разом з раненими і вбитими страти можуть виносити 300 до 400.000 вояків. Страти сі ще збільшаєт ся, бо Австрійці і Німці не вдоволились побідою, але поступають в погоні за побитими Москалями і завдають дальші удари.

Також на інших полях війни не щастить московському війську. Офензива в напрямі на східну та західну Прусію цілком стала. Всі удари Росіян розбивають ся зараз-же на границі опір Німців, дальше в гліб східної Прусії Росіяне не в силі вступити, всі дотеперішні боротьби кінчили ся їх проганою. Так само нічого не осягнули вони й під Перемишлем. Правда Перемишль оточений з усіх сторін, але властивої облоги Росіяне не ведуть й держать ся поза лінією огню твердині. Зате австрійська залога від часу до часу випадає з Перемишля та непокоїт ворога, забираючи йому бранців та воєнні матеріали. Перемишль для Росіян се оріх, якого вони не в силі роздавити. Вже третій місяць триває облога, а вороги не поступили ні на ступінь вперед. Для російської армії Перемишль се твердиня не до здобуття. Коли Японці здобули Порт-Артур, коли Болгари здобули Адріанопіль, коли Німці здобули десятки бельгійських та французьких твердинь, Росіяни досі не були в силі здобути одного Перемишля, чим покрили російську стратегію і російську воєнну штуку великою неславою!

Хтож винен усіх дотеперішніх невдач російської армії? Хто винен, що ціла армія 160 мільонової держави побита армією держав, які у двох числять всього 110 мільонів людей, та які рівночасно борють ся на заході з 100 мільонами Англіїшів та Французів? Головна вина спадає тут на невмілість московських полководців, на нездарність військового проводу, а в першій мірі на начального вождя, великого князя Николая Николаевича. Московські генерали, що так світло уміють удержувати в ярмі безборонні народи в часі миру, в часі війни, коли стануть перед озброєними полками неприятеля, показують ся нездарними і безпомічними. Військо російське починає се розуміти і тому дух в армії видимо починає впадати. Свідчать про се дуже великі числа воєнних бранців, що впадають в руки Німців та Австрійців. Російський жовнір починає бачити безвиглядність справи, за котру дає свою кров, бачить, що при таких веденнях військо не може побідити, тому без жалю, з великим почуттям пільги, піддаєт ся ворогови до неволі.

Під теперішню хвилю головна воєнна російська сила зломана і побита в боротьбах в Королівстві польськім та знаходить ся в соромному відвороті. Запало одно з найважніших рішень в теперішній війні на некористь Москви.

Стоїмо перед близьким повним погромом Росії. Чи побита тепер Росія зможе ще зібрати свої сили та стати грізною, а принаймні ставити успішний опір Німеччині та Австрії? Се буде залежати від того, чи і в якій мірі вона зможе ще з'організувати нові резерви, що додали б нових сил теперішній побитій армії. Однак на се мала надія. Передовсім треба зважити, що дотеперішні страти російського війська просто величезні: обчисляють, що в бранцях, вбитих, ранених і хорих стратила Росія в теперішній війні понад півтора мільона вояків! Спричинила се тактика російських полководців кидати на поталу масами

війська, без огляду на жертви, хоч як великі малиб вони бути. Дотепер потерпіло через ті втрати лінійне військо та резерви. Вправді може Росія доповнити свої резерви з загального ополчення, але буде се матеріал під військовим оглядом менше вартний — другорядний. Ще більш одначе труднощі, ніж при поповненню страт в людях, має Росія ще до поповнення страт в воєнному матеріалі. До тепер втратила Росія дуже багато артилерії, кулеметів, амуніції, обозів і т. д. Страти сі власні фабрики в Росії не в силі доповнити, а довіз до Англії і з Англії та Франції тепер неможливий. Хиба ще з одної Японії моглаб Росія тепер побирати доповнення воєнного матеріалу. Але й тут є великі труднощі з доставкою, так що і з цього боку може бути невелика підмога.

Недопійювати сили противника неможна. Росія не є ще цілковито розгромлена і не зважаючи на дотеперішні перемоги багато ще зусиль буде коштувати Австрію та Німеччину, поки звальять російську деспотію. Але дотеперішні події зробили Росію нешкідливою та зовсім негрізною для Австрії та Німеччини, а вповні безвартним союзником для Франції та Англії. В обох тих краях велике розчарування викличуть останні перемоги Німців та Австрійців в Королівстві Польському. Росія мала відтяжати обох своїх союзників в їх боротьбі з Німцями. Тимчасом Німці, розбивши бельгійсько-французько-англійські війська на заході, звернули ся на схід і тут спільно з Австрійцями побити московського колюса. Невдачі Росіян певно вплинуть на відношення обох союзників, Англії та Франції, до Росії, певна річ некорисне для сеї останньої.

На сербському терені війни. — З початком падолиста перейшли Австрійці в Сербії до офензивы, що принесла їм гарні перемоги. Побита сербська армія мусіла уступити аж поза Архангельовач і Мілянвач, Австрійці зблизили ся майже до Крагуєвача, а дня 2. грудня дістав ся Білгород в руки австрійські. Однак в грудні Австрійці перервали офензиву, стрінувши ся в глибині Сербії з значними сербськими силами, та признали кращим відвернути ся назад на границі Сербії над Дрину і Саву, при чім опустили також Білгород.

Серби ликують з тої своєї видимої перемоги

але відворот Австрійців в Сербії не має ніякого значіння та впливу на загальний вислід війни; продовжить лише похід на полудневого союзника російського парату, але для Сербів хісна не принесе. Австрія і Німеччина цілу свою увагу звернули на боротьбу з військом російського самодержця на полях Польщі і там рішаєть ся судьба війни, а разом і судьба Сербів. Коли тут боротьба скінчить ся погромом парату, то принесе вона також погром військової русофільської кліки в Сербії, за яку мусить тепер відповідати цілий сербський народ. Сербське правительтво розуміє, що для нього кориснійше було-би, коли-б військо білого царя було віднесло перемогу коло Лодзі та Ловіча і побито Німців та Австрійців, та Австрійці стали хочби навіть під Нішом. Та стало ся інакше і мимо переходових, хвилевих сербських успіхів в Сербії справа сербського правительтва і династії що звязали свою долю з долею царату, понесла погром в королівстві польським!

Війна Німеччини з Францією та Англією. — На західному терені війни не зайшло нічого, що змінило-би дотеперішнє положення. Німці заняли Бельгію аж по Іперн, Нюпорт та шесту часть Франції і мимо кілька разів проголошеної офензивы Французам не вдало ся відперти Німців з занятих і добре укріплених позицій. Показуєть ся, що союзники, Франція і Англія, мимо того, що постягали війська з цілого світу, всіх рас і всіх барв, не мають сили вигнати Німців. Іншими словами — Франція має ще вправді дефензивну силу, але офензивної сили не може проявити.

На морі. — Для Німеччини некорисною подією була боротьба коло Вогняних островів на полудневім кінці Америки.

Як звісно, свого часу коло побережа Чілі була битва німецької флоты, що втікла з Чінтав у Китаї з англійською, при чім Німці затопили три англійські панцирники. Англійці були тою програною так озлоблені, що вислали кільканайцять кораблів, в тім кілька японських дридавтів, в погоню за німецькою ескадрою. Положення німецьких кораблів стало безвихідне. Могли вони вправді приплинути до пристані якого небудь неутрального краю і тут дати ся інтернувати на час війни, але зате вратувати кораблі і життя екіпажа, але Німці воліли геройську смерть, як капітуляцію. Так коло фалькляндських островів згинули дійсно по геройськи три німецькі панцирники „Шарнгорст“, „Найзенау“ і „Лейпциг“, а опісля і „Нюрнберг“, а лиш один корабель і то найменший „Дрезден“ зміг втекти.

Також німецький панцирник „Емден“, що наробив стільки шкоди англійській торговлі на Індійському океані, врешті англійські кораблі приловили і задля безвихідного положення Німці самі мусіли висадити свій корабель у воздух.

Та судьба війни рішить ся на суходолі, тому ті події на морі не мають рішачого значіння.

Згадати ще належить, що повстання Бурів в полудневій Африці припинено, на скільки можна вірити англійським джерелам.

Війна Туреччини з Росією та Англією. — На сьому воєнному полі нема ніяких важніших вістей. На російському фронті Турки машерують на кавказьку твердиню Батум і є вже всього на кільканайцять кілометрів від міста. Росіяни хотіли впасти до Туреччини через Персію, тому Турки вступили до Персії і на перськом терені на схід від озера Ван відбувають ся боротьби російсько-турецькі, при чім Турки віднесли перемоги. За те Росіяни заняли турецьке місто Баязет. З Англійцями ведуть Турки боротьбу в Єгипті, Арабії та над перським проливом, над Евфратом і Тигром, де Англійці висадили свої війська біля Фас. В Єгипті перейшли півостров Синай і стали вже близько суецького каналу.

Свята війна Музулманів викликала повстання у французьких африканських посілостях, в Мароку і Тунісі і туди Французи мусіли вислати військові підмоги.

Загальна картина дотепер така, що тридержавне порозуміння за п'ять місяців війни не віднесло ані одного рішачого, воєнного успіху а самі невдачі. Тому в їх таборі підносять ся голоси за миром.

Хроніка світових воєнних подій.

(Продовження).

Від 13. падолиста до 10. грудня.

13. падолиста. Австрійці посувають ся в Сербії до лінії Скеля (на полудне від Коцелєва) — Дрина, при чім беруть багато полонених. В сербських полках ворохобні. Німці побити коло Вроцлавка корпус російського війська і взяли 1500 бранців та 12 кулеметів. В східній Пруссії боротьба триває даліше. Коло Столупян взято 500 Росіян. На захід коло Іперн і Ліль успіхи німецької армії. 700 Французів взято до неволі. Коло Бері о Ба Французи втратили важну укріплену позицію. В артокем лісії Німці поступили. Турки заняли російські блокгазвы та машерують в напрямі Батума. Росіяни затопили на північному побережю Чорного Моря кілька перевозових турецьких кораблів. Швеція, Данія та Норвегія протестують проти перепон для морської комунікації зі сторони Англії.

14. падолиста. З Перемишля успішний випад Австрійців. Росіян відперто аж до Рокетниці. Невдалі атаки Росіян в Карпатах. В Сербії Австрійці здобувають верхи Каменіці та осгають лінію Обреновац—Уг—Каменіца—Гори—Явтіна—Стубіца. Найвищий турецький достояник Шейх-уд-іслам проголошує з мошеї Фаті в Царгороді фетву, якою звинає всіх вірних до святої війни. Турецькі війська займають Котур в Персії. Одеса знову обжардована. В Марокко неспукою, повстанці коло Тангера побити Французів. Хедив Єгипта обіймає команду турецької армії проти пановання Англії над Єгиптом. В Царгороді великі овації перед австрійською та німецькою амбасадю. Італія ухвалює новий воєнний кредит 400 мільонів. Англія ухвалює кредит на кошти війни до висоти 12 мільярдів.

15. листопада. В Галичині і полудневій Польщі розпочинають ся нові боротьби. В північній Польщі Німці відносять велику перемогу коло Вроцлава і Кутна. Взяли 23 тисячі Росіян до неволі, та 70 кулеметів. Рівнож коло Ліппа німецька перемога. Росіяни відкинені на Плоцьк, при чім стратили 5000 в'язних до неволі і 10 кулеметів. В Сербії Австрійці заняли Обреновац і Валево. Турки побили Англіїців коло Фас над перським проливом, Англіїці мали 1000 убитих. До турецького війська напливає багато добровольців. Англіїський вождь лорд Робертс умирає в Франції з перстудження. Папа Бенедикт XV оголошує мирове послання.

16. листопада. Австрійські війська краківського терену відбирають війська російські між Вольборгом і Піліцею, беруть 500 бранців і два кулемети. Варшавський губернатор барон Корф впадає коло Варшави до німецької неволі. Генерал Потьорек в відзові до своїх військ подає, що в останніх боротьбах в Сербії взяли Австрійці 8000 Сербів до неволі, 42 артилерійські, 31 кулеметів. Австрійці в Сербії переступили ріку Колубару і взяли 1400 бранців. На заході Німці відперли французькі атаки на полудне Вердену і північний схід від Сіре. Французи висилають на своє західне крило значні підмоги. Англіїський парламент ухвалює покликання під оруже другий мільон жовнівів.

17. листопада. В Польщі розпочинається нова боротьба з головними російськими силами, при чім Німці взяли 3000 бранців. На північ від Лодзі боротьба. Росіяни вертають ся з околиці Зольдау (східна Прусія) на Млаву. Сильну російську кавалерію відперто коло Пількаль (східна Прусія). Німецькі кораблі замикають та бомбардують російський воєнний порт Лібаву. Коло Ірбובה в Галичині Австрійці відперли російську кавалерію. Царський Вільгельм вітає генерала Гінденбурга з перемогою коло Кутна та Ліппа. В Франції боротьба коло Вердену і Ст. Міель та Сіре. Німці здобули замок Шатільон. Турецька перемога коло Артіна та Лимана. Росіяни бомбардують Трапезунт, але без успіху, при чім знищили російський консулат.

18. листопада. Угорський президент міністрів граф Тіша їде до Берліна та до німецької головної квартири. В Польщі взяли Австрійці 7000 Росіян до неволі та здобули 18 кулеметів. В Аргонах Німці віднесли перемогу коло Сервон. Німецький відділ літаків нищить кілька французьких літаків, що були на звідках. Турецька перемога коло Батуму. Перед Севастополем морська битва; один російський панцирник поважно ушкоджений. Росіяни забрають з Галичині цілими поїздами варті річи до Росії. Англіїці взяли до неволі провідника Бурів генерала Девета.

19. листопада. Росіяни відступають дальше на полудне від Млави і Ліппа. В Сербії Австрійці в погоні за Сербами. Успішний штурм на верхи Лазареваца, при чім взято 660 сербських жовнівів. Німці побили Французів коло Комбра на полудневий схід від Вердена. Англіїці допер стратили в Франції і Бельгії 80.000 жовнівів. Німецький генеральний квартирмейстер Дойтс-Рец умирає. Коло Іперн нова боротьба артилерії.

20. листопада. Німці в погоні за Росіянами, побитими коло Млави і Плоцька. Німецька атака на Лодзь поступає. Австрійські успіхи на схід Ченстохови; два російські батальйони капітулюють. З обляганого Перемишля у пішній випад Австрійців. Росіяни відперто з великими стратами далеко на захід і полудневий захід. В Росії арештовано багато Українців.

21. листопада. Енергійний та успішний поступ австрійської офензи в Польщі. До сего часу взято 15 тисяч бранців. В Карпатах і на захід від Дунайця більші боротьби. Сильні австрійські сили переходять ріку Колубару в Сербії, від 6. листопада взято там 13.000 Сербів до неволі. Турки дійшли до суецького каналу до побіді під Кантарою. Турецька перемога над рікою Чорох і заняте Артіна. Росіяни замикають чорноморське побережжє мінами. Англіїські літаки кидають міни над Фрідрихсгафеном, але їм не удається знищити верстахи „Цепелінів“.

22. листопада. В боротьбах в Королівстві виступають нові сили російські. Коло Ченстохови і на північний схід Кракова поступають атаки австрійсько-німецькі. При здобутю Піліци взяли Австрійці 2400 Росіян до неволі. Боротьби в Фляндрії тривають дальше. В Аргонському лісі Німці постушили наперед Збори 30.000 буювинських селян Румунів висказують сажане, щоб румунська армія боролася як поруч з австрійською. В Мароку повстанці побили французькі війська коло Кеніфрі.

23. листопада. В Польщі на північ від Кракова атака австрійських військ поступає. На інших частях фрнту рішення ще не запало. Виявило ся, що англійський над-дреднаут „Ейдешіс“ (27.000 тон) з кінцем жовтня потонув, наїхавши на міну коло Ірландії. Англіїці затопили коло Шотландії німецьку підводну лодку „U 18“. Болгарський президент міністрів Радославов заявляє в Собранию, що Болгарія остається неутральна.

24. листопада. Російська офензива в північній Польщі упадає, а так само в околиці Ченстохови. В боротьбах на північ від Кракова здобули Австрійці 29.000 бранців та 49 російських кулеметів. Долину Колубари в Сербії Австрійці всюди переступили. Атака на сусідні гори на сході поступає. На полудневий схід Валева постушили Австрійці хребти гір Мален і Сувадор. В Франції Німці постушили коло Арра. Англіїці вислали війська до Індії з огляду на несправне там положення. Урядова румунська преса виступає проти агітації румунських елементів в Румунії.

25. листопада. В боротьбі коло Лодзі і Ловіча взяла 9. німецька армія під проводом генерала Макензена 40.000 Росіян до неволі, 70 гармат, 160 вівів амуніції, 156 кулеметів, а 30 гармат зроблено неужиточними. Зі сходу і полудня надходять на поле боротьби нові великі сили Росіян, але

їх напади були здержані. В полудневій Польщі битва прибирає вид боротьби позиційної. Над долиною Дунайцем Росіяни потерпіли поразку. В Сербії штурмом взяли Австрійці укріплені позиції коло Лазареваца, здобули верхи коло ріки Літ та дійшли до Косеріча, при чім взяли 1200 бранців, 3 гармати і 3 кулемети. Австрійці відобрали від Росіян перехід в Ужоку в Карпатах. В Франції успіхи Німців коло Ст. Лер—Суен. Турки наступають на Батум, займають Моргуль і Бурчіка. Успіхи турецькі коло Каракаїса та в Азербейджані. В Тебрісе в Персії Перси вбили 2000 Росіян. Англіїці в Месопотамії постушили на Басору. Угорський сойм збирається на короткий сесію. В Австрії зголошено на воєнну позичку 1 мільярд 600 мільонів, в Угорщині понад мільярд корон. Німеччина ухвалює нову воєнну позичку 5 мільярдів марок.

26. листопада. В Сербії атака на верхи на схід від Колубари поступає. Австрійці взяли притім 900 Сербів до неволі. Австрійські війська опускають знову Чернівіці. В Франції успіхи Німців коло Лянжмарк і в Аргонах. Поразка Французів коло Анрмон (на полудневий схід від Вердену). Англіїський лінійний корабель „Бельцерк“ (15.250 тон) потонув задля внутрішньої ескіплотії. Англіїї стратили доси 19 воєнних кораблів, з того 5 панцирників і 2 лінійні кораблі.

27. листопада. Німці з успіхом атакують Росіян коло Ловіча в Польщі. Коло Ново-Радомська відперли російські атаки. Австрійська офензива в Сербії поступає вперед. Австрійці заняли Ужиде, здобули позицію коло Шляка, взяли 900 бранців і 3 гармати. Росія покликає вісім річників ополчення. Німецька підводна лодка затоплює на північний захід від Гавра англійський корабель „Малахіт“. Німецький генерал фон Іольц покликаний до султана на флігельадютанта.

28. листопада. Німці відбирають російські атаки в околиці Лодзі. Коло Гуменого (Гомонви) в Карпатах тяжке поразення Росіян, Австрійці беруть 1500 російських бранців. Німецький цар прибуває на східний терен війни. Генерал Гінденбург іменований генеральним полевим маршалком. В Сербії Австрійці взяли 1245 жовнівів і 20 офіцерів до неволі. Німецька підводна лодка нищить англійський корабель „Прімо“. На полудневий схід від Іперн Німці побили Французів.

29. листопада. Німецькі атаки коло Лодзі принесли здобуте 18 гармат та 4500 російських бранців. Напади Росіян коло Даркемен (східна Прусія) здержані, при чім взято 600 бранців. Дальший поступ Австрійців в Сербії. Здобуте верхів Суведор, при чім взято 14 кулеметів та 1254 Сербів. Російський штаб перестерігає перед пересадними вістями про „побіду“ Росіян між Вартою й Віслою.

30. листопада. В Сербії рішуча перемога над Колубарою, Сербі на цілій лінії відперли та в відвороті. Від часу останньої офензи взяли Австрійці 19.000 бранців, 46 гармат та 47 кулеметів. Коло Лодзі з успіхом Німці напали, взяли 9500 Росіян, 18 гармат і 26 кулеметів. На півночі від Перемишля відперто російські напади.

1. грудня. Між Лодзю і Ново-Радомськом успішні боротьби Німців і Австрійців. Німецький штаб оголошує, що в часі останньої офензи від 11. листопада до 1. грудня, зловили Німці понад 80.000 перанених Росіян. Німецькі успіхи в аргонському лісі, 300 французьких бранців. Погоня за побитими сербськими військами. Цар їде на зимовий терен.

2. грудня. Австрійські війська вступають до Білгороду, столиці Сербії в день 66 річичної вступлення на престол австрійського царя Франц-Йосифа. В Росії шириться революційний рух. В Франції пригноблене з причини російських неудач в російській Польщі. Німецький парламент оголошує одоголошено 5 мільярдів марок на покриття воєнних коштів. До Єгипта мало прибути 34 тисячів канадійських добровольців. Англія втратила доси 7 воєнних кораблів а чотири торговельні через німецькі підводні лодки, а три воєнні і 50 торговельних кораблів через гарматний огонь. В Туній магометанці ворохоблять ся проти Франції.

3. грудня. Неудача Росіян в східній Пруссії, на схід від мазурських озер. Німецький цар відвідує німецькі та австрійські війська на полі боротьби коло Ченстохови. В Сербії завязті боротьби на полудневий захід від Архангеловача, де виступили значні сили Сербів. Німці відперли французькі атаки в Бельгії та в Альзасії (коло Альткірх). В англійському війську відчувають ся брак офіцерів. В італійському парламенті президент міністрів Салаянда складає заяву в справі неутральности Італії. Російського генерала Реневкампа усувано з його уряду.

4. грудня. Успішні боротьби Німців на схід від мазурських озер (при чім зловлено 1200 Росіян), Австрійців коло Тимбарка (в західній Галичині). Французькі атаки в Фляндрії і на полудне Меца здержані. Німецькі поступки коло Ля Бассе, в аргонському лісі та на полудневий захід од Альткірхену. Успішні боротьби Турків на схід від Батума. Англіїці висилають до Єгипта австралійські та новозеландські війська. Росія замовила у Японії 48 батерій гармат. Князь Лібов іменованим німецьким амбасадором в Римі.

5. грудня. Боротьба в Польщі розвивається ся дальше, некористно для Росіян. В західній Галичині заатакували Австрійці Росіян та взяли 2200 бранців. В Бескидах взяли 500 бранців. Сербі стгають в сторону Архангеловача і Мілянвача значні сили військ. В Месопотамії гармат втрача Англіїці. Болгарія не дозволяє на перевіз французьких гармат для Росії.

6. грудня. Німці здобувають Лодзь. Успішна атака австрійських та німецьких військ на Росіян на полудневий захід від Пйотркова. В бороть-

бах в західній Галичині Австрійці взяли 1500 бранців. Сильні російські відділи уступають з Карпат. В Сербії австрійські війська переводять нове урупованне. Англія конфіскує будований в її доках один чилійський панцирник (28.500 тон) та два норвежські панцирники.

7. грудня. Німці в погоні за Росіянами на схід від Лодзі, при чім взяли 5000 бранців та 16 гармат з муніципальними возами. Німці та Австрійці коло Пйотркова відкидають російські атаки. В Галичині Росіяни прогнано з становища Величка-Добчиці та взято доси 5000 бранців. На полудне від Білгороду Австрійці поступили вперед та взяли 400 сербських жовнів і 14 офіцерів. Турецькі успіхи в околиці Альжари коло Батум. Заняте Сауч-буляку в Азербейджані Турками.

8. грудня. Росіяни викинені з Лодзі задержали ся над Мязгою. Дальші боротьби коло Ловіча. Російські атаки коло Пйотркова розбили ся. Австрійці взяли 2800 бранців. В Сербії на полудне від Білгороду взяли Австрійці 20 гармат. Французькі атаки в стороні Суену і проти Варену та Воква на східнім березі Аргонів здержані. В Лондоні та Парижі велике розчарованне з причини німецьких побід в Польщі. Сім російських генералів усунуто від команди військом в Польщі. В полудневій Америці (коло островів „Вогняного краю“) англійська ескадра затоплює три німецькі панцирники „Шангорст“, „Інайсенау“ і „Ляйпціг“ по геройській обороні.

9. грудня. В північній Польщі Німці здобули місто Пшасниш та взяли 600 Росіяні і кілька кулеметів. В Карпатах Австрійці відобрали багато теренів, занятого Росіянами. Начальний австрійський комендант, архикнязь Фридрих іменованний пільним маршалком. Прусський міністер війни Фалькенгайн стає шефом генерального штабу на місце хорого ще генерала Мольтке. Плян тридержавного порозуміння, відновити балканський союз, розбиваєть ся.

10. грудня. В Карпатах операції Австрійців відбувають ся вляною. Німецькі наступи в Фляндрії. Французькі атаки на захід від Понт-та-Мусону здержані. Турки оточають Батум. Французи терплять в Мароко тяжкі невдачі. В Тунісі арабські племена проголошують свята війну проти Франції. Комітет Нобля сього року не буде розділювати мирової нагороди.

Подорож до Чернівців*.

Дорога до Чернівців вела припадково через Сторожинці. Так якось склало ся. І добре стало ся, бо я мав нагоду власними очима побачити ті місця, де так „загосподарили ся“ Москалі. Перед Сторожинцями спалений міст. Тільки кінчики паль вистають понад воду. Якийсь дивний спосіб мають Москалі на нищення. Все запалене горить до тла, сліду не лишаєть ся ні по хаті, ні по стаїні. Багато такого бачив я під Сторожинцями, головно на передмістю „Майдан“. Найбільш потерпіли жидівські хати. Хоч можна сказати, що Москалі не знали перебору: палили та нищили, що могли й де могли.

До Чернівців наспів я по опівночі. Якось сумно і лячно було в місті. Ніде світла, живої душі не побачиш на вулиці. Десь на рогах вулиць сям та там ходять стрільці-добровольці. Се черновецька сторожа. Нараз заблисне перед тобою електрична ліхтарня, жакадають від тебе легітимації, світло згасне і ти знов ідеш пустими, сумними вулицями. То так ведеть ся від 20. жовтня, від коли нагнали Москалів за Прут. До 4. години ходить трамвай від ринку до стації Фольксгартен, до 7. години вечером ходять ще подекуди люде, до 10. години видно ще світло по домах та по кавярнях, а так то пусто та темно по цілому місті.

То було в четвер, 12. падоліста. Того дня була остання канонада. Зачала ся пів на дванадцятю, а покінчила ся о дванадцятій. Ті, що лишили ся в Чернівцях, привикли вже до гарматних стрільв. Та такому, що знав про них тільки з часописей, ніяково було слухати. І лячно і страшно. Добре, що не довго трівало. Австрійські гармати приневолили російські до мовчанки, продрівивши дві з них і вбивши яких двадцять люда. З того часу стрілянини не було. Тільки з рущиниць перестрілювало ся наше військо із московським через Прут. Такі перестрілки бувають день-у-день і ніхто на них не звертає уваги. Привикли. І не боїть ся ніхто, бо знають, що позаховувані у добрих ровах, викопаних Москалями, наші жовніри не пустять ворога на сей бік Прута.

Так на око, то Чернівці не змінили ся за 52 дні російської окупації. На вулиці Франца кілька вибитих шиб, роз-

* Один з співробітників нашого Союзу був у справах Союзу в Чернівцях зараз по 1-й окупації. Нижче подаємо його опис того, що він бачив і чув.

валений комин у одній каменіці — тільки всього. Тільки комина не видно, а що до шиб, то треба, щоб хтось на них показав, щоб побачити, що вони потріскали від шрапнелів. А що дехто показує шрапнелеві кулі, що попадали на черновецькі городи — то ще требаб їх бачити і розпитати їх власника про їх історію. На око, як кажу, Чернівці ті самі. Тільки-ж на око воно так. Дійсно місто дуже перемінило ся. Вулиці і за день порожні. Як із ринку коло 11. години заберуть ся перекупки, то мало кого там побачиш. Коло трамвайв увихаєть ся кількох жиденят, що продають часописі, напроти готелю „Під чорним орлом“ лаєть ся кілька фіякрів, недалеко ратуша проходить ся сторожа, от і все. Крамниці навіть у ринку в більшости позамікані, бо купці повтікали. А й на бічних вулицях сила мешкань порожніх. Хто не встиг утікти до окупації, стараєть ся се зробити тепер. Ще й досі стирчать по вікнах образи святців, навіть по жидівських домах. Ті святці мали боронити мешканців перед Москалями. Та мешканцям пощастило якось утікти з міста — святці-ж полишали ся. Ще щось нового бачиш в Чернівцях: розвозять правильно воду по домах. Водопроводи перервані, бо ж Рогізна в московських руках, то нема иншої ради, як розвозити воду.

Се все таке, що кидаєть ся в очі на перший погляд. Але щоб зрозуміти, що перетерпіли наші люди за час окупації, то задля того мало такої обсервації. Треба влізти в душу тих, що не мали спромоги кинути міста з початком серпня. Матеріяльно вони не потерпіли. Хотинські перекупки довозили за дешеву ціну харчів, маїстрат видрукував паперові гроші, генерал Навроцький не хотів, щоб „Його люде мерли з голоду“. Москва знає, як ловити людей на вудку. Але морально натерпіли ся вони не мало, а натерпіли ся передівсім українські інтелігенти.

Ще доки не було в Чернівцях Геровського, можна було витримати, бодай можна було спокійно ходити по вулицях та спати у свої й власній хаті. Як його іменовано адютантом губернатора Евреїнова, почали ся арештовання української інтелігенції. Перший попав жертвою п. Топущак інструктор „Січових буковинських стрільців“. Не було в Чернівцях д-ра Кушніра, редактора „Ukrainische Rundschau“, то Москалі вдовольнили ся його братом Львом і заарештували його. Топущака арештували за організацію Січових Стрільців у Буковині. Мимо великих зусиль не вдало ся ні його, ні Кушніра увільнити з тюрми: їх обох вивезено до Росії і там їх чекає сумна доля... Із справою Топущака вьажеть ся арештованне ще ось яких Українців: дд. Олександра Поповича, Мотеста Левинького, Теофіля Бриндзана, Евгена Шушковського і Сергія Білика. Кожного з них продержали більш тижня у тюрмі, домагали ся вияснення в справі організації Січових стрільців — а коли виявило ся, що арештовані до тої справи непричасні, випущено їх на волю. За сю саму річ хотіли арештувати і краевого інспектора д. Антона Кліма, бо його уважали ініціатором і основником стрілецької організації на Буковині. Тільки що не застала поліція його дома. Що мусіла витерпіти його жінка, коли російський жандарм грозив їй смертю, як що не зрадить місця пробутку свого чоловіка, се можна собі вже уявити. Крім сих панів пукала ще поліція за пп. Ясеницькими (надрадником і урядником краевого виділу) і за проф. Володимиром Федоровичем, наставником хлопчатої бурси ім. Юрія Федьковича. Та ні одного, ні другого, ні третього не застала поліція дома. Загалом українські інтелігенти майже ніколи не почували дома, бо знали, що їх чекає. Із того нервового, неправильного життя, від вічного утікання з одного дому до другого на ніч — захорів напр. небезпечно д-р Кузеля, який тільки тому лишив ся в Чернівцях, що дав слово бурмістрови д-р Вайсельбергови, що його не кине... Про посла Спинула, його арештованне і вивезенне до Росії, можна було читати і в інших часописях.

І багато трусів робили Москалі в Українців. Доми послів: Василька, Пігуляка, Омеляна Поповича, Галіпа, Семакі, мешканне інженера Іллі Поповича перешукали дуже докладно і по

російськи, а що панів дому не нашли, вдовольнили ся конфіскацією деяких книг і переписки. Найбільш шкоди потерпів Др. Галіп, бож у нього була дуже гарна літературна переписка. В посла Пігуляка покрадено всю постіль — тількиж не знати, хто саме се зробив. Але коли сього не зробили Москалі самі, то зробила се голода на їх приказ. Що ж мала до роботи зрештою російська міська сторожа, зложена з міської наволочі, випущених із тюрми злочинців, індивідумів із найнижчим інстинктом? Отся сторожа знала використати своє становище і крала та плондрувала, де могла тільки!

Цілком явно говорили в Чернівцях про арештовання всіх Українців, що лишили ся в місті. На основі захопленої з „Українського Касина“ книжки зладжено особний список людей, яких мали арештувати. Велику прислугу робив Москалям у тім напрямі „бувалий“ юноша Роман, великий приятель Геровського, родом зі Серету, і піп Велигорський з Валяви. Бували такі випадки, що Роман арештував на свою руку, без поліції, без письма в руках (проф. Бриндзан), а як йому дехто закидав, що се нечесна робота, він вимовляв ся, що це його служба! Масові арештовання мали почати ся по 20. жовтні, тількиж Москалі не встигли перевести swojego пляну в житте. 21. жовтня вони мусли покинути Чернівці, а разом із ними пезли враз із Геровським та Евреїновим Роман, Велигорський і більша половина славної міської сторожі!

Як оголошено в Чернівцях розпорядок губернатора Бобринського зі Львова, підписаний і Евреїновим — яким заборонено купувати і мати закордонні (отже й австрійські) видання, писані українською мовою, а ворожі російській державі, почали ся в поодиноких українських домах нищення українських книжок. Багато скарбів пожег вогонь, аж серце краяло ся, як чуло ся оповідання аматорів книжок, що вони поробили зі своїми бібліотеками. А дивувати ся нема тут чого, бож під клявзуло „ворожий“ можна підвести і найневиннішу річ, за що грозила кара 3000 карбованців, або 30 днів російської тюрми. Хто встиг, закопав денещо, або і скрив — та яке там було копанне, коли кожді хвилі міг наскочити який небудь Роман і запроторити людину просто до тюрми...

Український „Народний Дім“ переіменовано в поліцейський „участок“. В льокалях приватної жіночої вчительської семінарії, удержуваної товариством „Українська Школа“, містила ся цілий час окупації російська поліція. Із маєтком школи обійшли ся Москалі просто по вандальськи. Шафи порозбивали, бібліотечні книжки порозкидали по підлозі у снях, поницили шкільні прилади... Що міг позбирати шкільний слуга, те ще зберегло ся, та того всього лишило ся дуже мало. В „Українській Касі“, що містять ся також у „Народнім Домі“, переведено докладну ревізію і забрано не тільки деякі касові книжки та векселі, але й приватну переписку директора, що пішов на війну. В кімнатах „Жіночої Громади“, де містила ся чудова збірка вишивок, порозбивали Москалі шафи, порозкидали річі, що в них були, а багато дечого позабирали з собою. Українську друкарню запечатали і не дозволили їй вилгоджувати які небудь роботи. Свої оповістки та прикази друкували Москалі у „Общественной“ друкарні, у тій самій, у якій колись Геровський, як ще був австрійським підданцем, друкував свою зрадницьку „Русскую Правду“.

Візджаючи з Чернівців, Москалі вивезли з „Народного Дому“ дві великі пакки якихось річей. Що се саме було — не знати. Здаєть ся нічого з нашого національного майна, крім багатьох видань „Української Школи“ і „Руської Бесіди“ та портрета інсп. Поповича, не забрали. Слуга „Народного Дому“ замітив злобно, що се певно пляшки з вином та коньяком, які поконфіскували Москалі черновецьким кушцям і склали в своїм „участку“. Взяли те, що їм треба. Протоколи „Народного Дому“, які взяв до перегляду Геровський, лишили ся в приватнім помешканню президента, де сидів пан адютант. То так вони не пропали, бо правительство тепер їх певно зберегло з усіма своїми річами.

Заходив я до друкарні. Питав ся, чи не зберегло ся бодай коректи відозви „Ради Українців на Буковині“, зложеної з представників усіх партійних відтінків, заснованої з кінцем серпня. Хотіло ся бодай на памятку привезти коректу, як документ, що була така Рада. Директор друкарні заявив, що ні коректи нема, ні складу. Зараз таки, як тільки зірвано мости, він знищив одно і друге... Шкода, що так стало ся. Бож відозва Ради пояснювала вагу хвилі для всіх Українців, а з-особна для Українців на Буковині, нагадувала нам обовязки підчас війни, закривала до боротьби з Москалем, ставлячи перед очі всі кривди, які терпів наш народ від непам'яті від Москалів — а на кінці повідомила про організацію Січових стрільців для Буковини та закликала народ на Буковині ставати у ряди січових дружин... Шкода, що пропала і рукопись і склад і коректа — та йна се нема ради. Директор друкарні не міг инакше зробити. Він і так цілих 52 дні московської неволі не ночував дома, бо за ним шукали та вдовольнили ся вкінці арештованнем брата його, який спольщив ся і навіть не признаєть ся до української народности...

Отсе вам загальна картина московської господарки що до Українців. Народ відітхнув повніще, як явило ся наше військо. Зараз таки і прокинуло ся національне житте. Зараз таки другого дня появило ся число народної часописі „Народний Голос“. У вступній статті редакція витає наші військо, подає короткі відомости з війни, а накінець остерігає людей, по більшій часті Жидів, що дешевим коштом, дорогою денунціяцій і иньших низьких вчинків, старали ся заслужити собі імя добрих патріотів, щоб не провокували нашого народа, який тішить ся з приходу австрійських військ не менш, як вони. Досі появило ся з числа „Народного Голосу“. Іх купують міщане на розхват. Воно й не диво. Бо ж се своя власна, рідна часопись, що освітлює военні події з українського становища, подає правдиві вісти. За московських часів такої газети не було і треба було читати російські бюлетені хотинського земства, які вже розібрали були Австрію і знищили до тла її армію. Для інтелігенції виходить далі „Нова Буковина“ і її перше число з 19. листопада 1914 містить у собі багато передруків із видань „Союза визволення України“.

Що до настрою — так він у Чернівцях серед міщанства і інтелігенції дуже гарний. Час окупації не знищив ні трохи в населенню одушевлення до війни, не погребав надій, які носили в своїх серцях Українці-міщане. Багато зворушливих прикладів можна на се подати. Одина, напр., міщанка мала вже трьох синів у бою, а тепер із великою радістю післала останнього до Січових Стрільців, а знов один міщанин усіх своїх синів вислав добровольцями — двох уже тепер по окупації... День у день наймали наші міщане служби за здорове пісаря Франц Йосипа, за перемогу австрійської зброї. Міщан піддержувало на душі українське духовенство, яке все мало для нього слова потіхи й надії. Становище українського попівства було дуже коректне. Цілий час підчас служби поминали в гр.-кат. церкві австрійського пісаря

Серед молодіжи, яка ще лишила ся в Чернівцях, вербують ся Січові стрільці і військова комісія день у день асентирує по кількох і висилає до Відня. І при тім асентирунку було кілька зворушливих спен. Пятнадцятилітній гімназист Сиротюк утік майже босий і простоволосий, без зимової одежі з дому від батька, який не хотів його пустити до війська і за його слабого здоров'я, дав ся асентирувати і виїхав. Одного слабого на серце комісія двічі відкидала, а він таки вприсив ся. Між дівчатами найшло ся досі яких 15, що хотять піти у сліди п. Галечко і Степанівної. Коли їх переконувано, що вони за слабі, що вони тільки перешкаджати-муть і що зрештою їх

не приймуть, бо не знати, чи і хлопців приймуть, вони попадали в плач, але від постанови своєї не відступали. Гарні дівчата!...

Ще одна гарна річ. До Чернівців дійшла чутка про організацію гупульського легіону. Зараз знайшлося до 20 інтелігентів, що рішилися піти у гори, помагати утворенню такого легіону. І в рядах вони готові стати, і в перебранню Гупула бороти ся із московською інвазією.

А коли-б ви знали, яке одушевлення викликали видання „Союза“. Я привіз по одному примірникови українського і німецького видання. Молодіж розривала ся над ними. За день оба примірники були такі помяті та понижіні, що вже з них нічого не можна було вичитати. Деж таки! Своя часопись та ще й така! Про „Діло“ і „Ukrainisches Korrespondenzblatt“ десь-хтось із них чув, хоч, правду кажучи, не довіряв, що є щось такого — а про „Союз“ і його роботу нікому не снило ся. Тепер у Чернівцях уже всі знають про діяльність „Союза“ — просили тільки під милій біг посилати їм оба видання для самих і для пропаганди між своїми й чужими на Буковині. Зрештою німецьку публіку поінформував по трохи „Szerpnowitzer Tagblatt“ і передрукував навіть статтю проф. Ястрова у однім із свих чисел.

Ось мої спостереження із поїздки до Чернівців. С.

Козацька самоволя.

(Оповідання самовидця)*.

Перші козацькі російські патрулі прийшли до села Березова, в якому я перебував, близько коло другої половини вересня, зараз по занятю Коломиї. Людність вже за тиждень перед тим огорнув панічний страх й вона ховала все, що мала, отже: худобу, збіже, гроші, одежу і таке інше, а вкінці й сама втікала в ліс, а що найменше у кути села мало доступні від головного тракту. Після такої евакуації село виглядало не наче мертве: життє в селі завмерло зі страху перед московським наїздом. Людність, що ще не втікла з села, не виходила з хати, а на подвір'ях нишпорили хіба одні кури. Повіз хату, в котрій я перебував, перелетіли передні козацькі патрулі навіть не затримуючись. Зате коли надіхало їх вже більше, зараз заїхав наперед хати один козак, мабуть якийсь старшина, в сивій шапці. Першим його питанням було: „Де вапі салдати?“ І не ждучи навіть відповіді на нього, зараз почав перешукувати мої кишені (очевидно не за салдатами, а за грошми). Не найшовши при мені нічого, козак зараз скочив з коня і став дуже зручно уганяти ся з шаблею по подвір'ю за курми. Убивши кілька штук, скочив на коня і вибіг на вулицю.

Тимчасом і решта козаків теж не дармувала: за хвилини кілька бачив я, як повертала вже ціла патруля з села назад обвантажена новісенськими кожухами, звозями сукна, полотна, а навіть і мішками зі збіжем. Як я пізнійше довідав ся, козаки рабували навіть у найбідніших, не згадуючи вже про жидів, яким дістало ся найбільше. В селі було кілька жидівських крамничок, які козаки пілком зрабували і знищили.

Що вартнійші річі брали з собою, а чого не забрали, то викидали на вулицю і нищили. Із шинку зрабували всі напої, а в додатку вибили шиби і поломили все уладженне. Тим способом обрабували одного жиди на суму коло 800 корон, а коли він пішов до козацького сотника на скаргу, то ще набрав нагаїв.

Як було населенне стероризоване російськими патрулями, свідчить про се найліпше сей факт, що нараз затихло все життє в селі, так що ніде не побачиш людини на вулиці, а рівночасно спинили ся роботи в полі. В сусідньому містечку Яблоніві, в тому самому повіті, стояло постоем дві роти піхоти

* Сї спомини подав нам один з українців, що нещодавно прибув до Відня з Березова (нижнього, повіт Печеніжин, східна Галичина).

і коло 30 козаків, призначених до розвідуючої служби околицьних сіл. З початку козаки вдовольали ся рабунком дрібніших річей, та з часом стали забирати і худобу. Правдоподібно бракувало салдатам провіянту, то й козаки стали для них рабувати. Але при сьому вони держали ся иншої тактики. Мені приміром відомий такий випадок: козаки прийшли до одного господаря і зажадали у нього 20 К, в противному разі заберуть йому корову. Очевидно господарь, боячись, щоб йому не забрали корови, дав гроші, але козаки таки забрали і корову. Мабуть за труд. Або такий ще випадок: в селі Люча довідались козаки, що один господарь має у себе більшу готівку. Козаки прийшли до нього з жаданнем дати їм всі гроші. Господарь звичайно став відпрошувати ся, говорячи, що не має грошей. Козаки не няли йому віри: „Старік не гаварі неправди!“ і стали перекидувати по всіх кутиках. Коли побачили, що їх пошукування даремні, стали бити його нагайками і грозити, що пробють його книжалом. Конєць тої історії був такий, що чоловік з побоїв і страху умлів, а козаки кинули його на долівці й пішли собі геть із хати.

На підпитку козаки були балакучі, при чому оповідали несотворені річі. Коли російська армія перейшла на Угорщину, козаки устроювали собі великі забави, в яких допускали ся найгидкіших насильств на населенню. Заходили нераз з населеннем в приятні розмови, в яких вихвалювали російські порядки. Одного разу я чув таку розмову: один господарь запитав ся п'яних козаків: „Чому ви собі не заберете ся від нас?“ На те відповів один козак: „Ми вже відси не підемо, бо ми вже собі завоювали ваш край. Ще лиш підемо на Відень і тоді скінчить ся війна“. Другий козак усміхнув ся і сказав: „Малчі дурак! Я баюєсь, што нам заберут кусок Росєї...“

Очевидно такий непевний стан страшно мучить населенне і бажання всіх зливаєть ся у одно: коли вже раз проженуть Москалів! Вірність Австрії росте все з довшим побутом козацьких полчищ в селах, а всякі московські проклямації і агітації не мають ніякого значіння, скоро лиш перейдуть кілька разів через село козаки.

Чужа преса про нас.

Українська справа в звязку з війною й діяльністю „Союза“ визволення України“ знайшла широкий відгомін не лише в німецькій пресі, але й далеко геть по-за Німеччиною й Австро-Угорщиною. Особливо багато й широко писало ся про Україну й український нарід в шведській пресі завдяки заходам представника нашого Союзу. Його перу належать отсі статті: 1) „Ett underkuvat folk på 32 miljoner“ (себ то „Утиснений 32-мільоновий нарід“ — велика стаття про українську справу в Росії й Австрії) в поважній провінційальній робітничій газеті „Smålands Folkblad“ (в ч. з 29. VII); 2) в тій-же газеті в ч. 170 з дня 2. XI умістив він під зар. „Den ukrainska frågan i Ryska riket“ (себ то „Українське питання й російська держава“) переклад відповідного розділу з відомої праці проф. Отто Геча (Otto Hoetsch) „Russland“; 3) „Ukrainska frågan“ (Українське питання) — великий фелетон в найбільшій в державі радикальній газеті „Dagens Nyheter“ з дня 24. X; 4) „Ur Ukrainas historia“ — широкий фелетон з історії України в газеті „Göteborgs Handels-och sjöfarts Tidning“, ч. 262 з д. 10. XI; 5) на підставі його-ж інформації подали: О. С. (пр.-доц. Свен Оден) чималу статтю під зар. „Ett folk, vars framtid krossades vid Pultava“ (себ то „Про нарід, що був нашим союзником під Полтавою“) в центральному органі шведської робітничої партії „Socialdemokraten“ з д. 9. X, і 6) І. В — tt, фелетон в ч. 253 з д. 30. X, „Göteborgs Handels-och sjöfarts Tidning“ під зар. „En ukrainare“ — про українську справу.

Крім сього маємо ще: статтю в найбільшій консервативній газеті „Göteborgs Aftonblad“: „Ukraina. Land och

folk“ („Україна, край і нарід“) — ряд відомостей про Україну — історичних, географічних і економічних (див. ч. 253 з д. 31. X). Поza тим були ще ріжні дрібні вістки й нотатки. При оглядах військових подій в деяких часописах були ширші уступи, присвячені й Україні й положенню нашого народу в Росії й Австрії. Пор. напр. огляди під заг. „Kring världskriget. Oesterrike och Turkiet. Ett nytt krigsskede“ в „Sundsvallsposten“ з д. 7. XI і в „Hernösands Posten“ з д. 10. XI.

В *голландській* пресі звертає на себе увагу простора стаття під заг. „De roetheense Aartsbisschop“ (український архієпископ) в поважній католицькій газеті „De Maasbode“ (див. ч. з 29. X, вечірне вид.). Стаття присвячена Гр. А. Шептицькому, але подає відомости й взагалі про український рух.

Італійська преса. В Італії дуже мало що знають про Україну і се вкупі з знанням становищем Італії супроти війни значно утруднює справу інформовання італійської публіки про наш рух. Але дещо в с'їм напрямі зроблено заходами представника нашого Союзу і є надія, що далі справа піде краще. Відозву нашого Союзу до громадської думки Європи і його платформу давно вже подали італійські часописи, що виходять в Австрії, пор. напр. „Il Trentino“ з 10. X, де подані з заміткою від редакції: відозва „All' opinione pubblica dell' Europa“, платформа „La Lega per la liberazione della Ucraina“ і протест проти релігійних переслідувань з боку Росіян в Галичині („Una protesta dei deputati ucraini contro la Russia“).

Про сї переслідування недавно досить широко оповідає „Corriere d'Italia“ в ч. 334 з д. 6. XII в статті „La persecuzione religiosa in Galizia“. Кілька статей і передруків з видань Союзу подає прихильна Австрії газета „La Vittoria“. Отже в ч. 129 (з 25. XI) знаходимо платформу нашого Союзу і відозву до громадської думки Європи; в ч. 132 (з 28. XI) — протест проти російського замаху на українську культуру в Галичині (під заг. „Che cosa vuole dalla Russia l'Ucraina“); в ч. 133 з д. 30. XI передрук статті В. Дорошенка з ч. 4 „Ukrainische Nachrichten“ — „I partiti politici nella Ucraina“; в ч. 141 з 7. XII маємо велику статтю „La Russia e il principio delle nazionalità“, підписану буквами: F. d. M. Спинивши ся на великонаціональним складі населення Росії автор переходить до Українців і подає короткі інформації про наш рух. До статті додано карту України. В ч. 144 тоїж газети знаходимо статейку А. S. „Gravi sintomi rivoluzionari in Russia“, де між иншими маємо вістки про рух на Катеринославщині, свого часу подані в „Ukrainische Nachrichten“.

Одмітимо ще допись з Відня в ч. 330 з 1. XII газети „La Tribuna“ під заг. „Propaganda ucraino-austriaca in Bulgaria e in Turchia“ — про подорож українських депутатів у Софію та Константинополь і освідчення тамошніх політиків в українській справі. Крім сього дрібніші вістки про наш рух появили ся в „Corriere della Sera“ ч. 291 з 21. X, „Corriere d'Italia“ ч. 306 з 8. XI, „La Stampa“ чч. 278 і 307 з 8. X і 6. XI, „Il Piccolo, Giornale d'Italia“ ч. 307 з 8. XI і „Avanti“ ч. 335 з 4. XII.

На *французькій* мові слід одмітити велику й поважну статтю відомого українського ученого і діяча, недавно арештованого в Києві професора львівського університету М. Грушевського в ч. 11—12 журналу „La Revue politique internationale“, перенесеного з Парижа до Львова. Стаття називається „Le problème de l'Ukraine, son évolution historique“ і посвячена історії України (див. ст. 289—328).

Займаєть ся українським питанням і *румунська* преса. Відозви нашого Союзу до громадської думки Європи і до румунського народу помістило свого часу кілька румунських газет, між иншими і соц.-дем. дневник „Lupta“. На стільки говорило ся про Україну в звязку з сими апелями, що російське правительство рішило ся реагувати на се і в купленій ним букарештеньській газеті (на французькій мові) „La Roumanie“,

органі „консервативно-демократичної“ партії пана Таке Іонеску, інспірувало статтю про „La mort de l'Ukraine“ (див. ч. з 6. X).

З ширших статей про Україну згадаємо симпатичні фелетони про наш край і нарід приятеля Драгоманова, члена 1 го Інтернаціоналу Zamfir'a Arbure: „Ukraina“ в чч. 150 з 31. X, 151 й дальш. газ. „Lupta“. Газети „Seara“ в чч. 1751 з 1. XII й слід. і „Ziua“ в чч. 119 і 120 з 3 і 4 XII подали в фелетонах передрук передмови Арборе „Poporul Ucrainian“ до перекладеної ним брошури Д-ра Цегельського „Не освободителька, а гнобителька, або як Росія визволяла Україну“, що отсе вийшла й на румунській мові накладом нашого Союзу. „Ziua“ в чч. 127 і 128 (з 11—12. XII) і слід. подає зміст згаданої брошури, в ч. 109 (з 23. XI) „Un protest al Ucrainenilor“ — укр. протест проти походу Росіян на українську культуру в Галичині (з ч. 9 „Ukr. Nachr.“), а в ч. 111 (з 25. XI ст. ст.) статю „Ucrainii și Români“, в котрій переповіджено зміст поміщеної в ч. 10-м „Ukr. Nachr.“ вступної Die Ukrainer und die Rumänen“.

Букарештеньські німецькі газети „Rumänischer Lloyd“ і „Bukarester Tagblatt“ постійно подають вістки про наш рух та містять передруки з „Ukrainische Nachrichten“.

Турецька преса. В звязку з перебуванням в Константинополі делегата нашого Союзу і за його заходом почали появляти ся статті про Україну, її народ, історію, відносини до неї Росії й по турецьких часописах. Статті або були написані нашим делегатом особисто, або на підставі його інформацій. Такі статті досі появили ся в „Terdjimen i Hakikat“, „Tasfir i Efkiar“, „Tanin“, „Turan“, й иньших турецьких часописах. До статей додана й карта України. Про появу таких статей доносили навіть телеграми з Константинополя. Крім того постійно містять вістки про нашу справу і передруки з „Ukrainische Nachrichten“ турецька часопись на німецькій мові „Ottomanischer Lloyd“. Півурядова часопись на французькій мові „Le Jeune Turc“ також подає подібні річи, напр. в ч. 324 з 24. XI маємо „Déclarations de Talaat bey“ в українській справі й статтю „Les belligérants et les Nationalités“, в котрій говорить ся про українську небезпеку для Росії; в ч. 326 з 26. XI маємо замітку „Les révolutionnaires russes et les Ukrainiens“; в ч. 329 з 29. XI статтю „Où faudra-t-il frapper la Russie dans la guerre actuelle?“, котра доводить, що найбільшійше місце Росії се власне Україна і тільки втрата України може раз на все позбавити Росію теперішньої її сили. Стаття широко говорить про економічну силу Україну.

Тяжше стежити за *мадярською* пресою (з огляду хочби на незнайомість з мовою), але хоч як здаєть ся, мало Мадяри нас знають і нами інтересують ся, всеж сучасна війна заставила їх трохи ближше приглянути ся до української справи. Можна піднести, що найбільше причинили ся до сього наші Січові стрільці своїми вдалими битвами з Москалями. Вони власне рознесли славу України. Про стрільців взагалі було повно по мадярських часописах, а по при них почали появляти ся час від часу й загальніші статті. Одмітимо тут велику і докладну статтю в „Pesti Hirlap“ з дня 25. X „A carismus és a szláv nemzetiségi eszme. Ukraina az orosz elnyomatás alatt“. В тій-же газеті стрічаємо ще статтю „Ruthen fosztogatás a karpáti betörés alatt“ в ч. з 4. XI. Газета „A Nap“ подала в ч. з 29. X в перекладі з ч. 3 „Ukrainische Nachrichten“ допись з Поділя про настрої на Україні — „Ukraina várja seregeinket“. Подали мадярські часописі й нашу відозву до Румунів. Сю відозву й дрібніші вістки з „Ukr. Nachr.“ помістив „Pester Lloyd“. В ч. з 30. XII „Pesti Napló“ подана замітка про Шептицького („Szepticzkú püspök fogsága“).

Переходимо нарешті до *болгарської* преси. З усеї балканської преси тут найбільше, здаєть ся, писано про наш нарід і нашу справу. В цілім ряді часописей бачимо більші статті про Україну і український рух, а також купу дрібних

нотаток і вісток. Особливо багато пише про нас газета „Камбана“ (Дзвін) та „Български Търговски Вѣстник“ або „Bulgarische Handelszeitung“, що вже 22-гий рік виходить в Софії в болгарській і німецькій мові.

Одною з перших статей була стаття д. Д. Гаджанова в ч. 2012 з 1. IX ст. ст. „Камбани“ — „Малорускнять анель и фалитъ на русофил. политика“ з приводу оголошених перед тим в болгарській пресі відозв Союзу — до громадської думки в Європі і до болгарського народу. Д. Гаджанов стверджує, що наш анель „зробив потрясаюче вражінне на болгарське громадянство“ й „дуже збентежив московільські круги“. В ч. 2123 (з 23. XII) поміщений переклад передмови Арборе до виданої Союзом румунської брошури „Rusia taristă“ — „Українския народъ“. Поза тим майже в кождім числі „Камбани“ є щось про Україну — більші й менші статейки, замітки, то що, часто передруки з „Ukrainische Nachrichten“. Газета запровадила навіть сталу рубрику під заг. „Україна“ або „Руска Україна“. Вичисляти всю масу сих заміток просто таки неможливо. Піднести треба, що в газеті була поміщена мапа України під заг. „Нова славянська държава“ (див. ч. 2063 з 23. X ст. ст.).

Цюрядова „Воля“ подала в фелетонах чч. 550—553 (25—28. XI) переклад виданого нашим Союзом короткого німецького огляду укр. історії проф. Грушевського („Ueberblick etc.“) під заг. „Прѣгледъ на Украинската история“ (сей болгарський переклад вийшов і окремою відбиткою накладом Союзу), а в фелетонах чч. 532 і 533 (з 4. і 5. XI ст. ст.) в перекладі з ч. 4-го „Ukrainische Nachrichten“ статтю В. Дорошенка „Политическитѣ партии въ руска Украина“. В ч. 511 з 10. X ст. ст. стрічаємо протест українських депутатів проти насильства Росіян над волею віри в Галичині. Той же протест подали й „Народни Права“ в ч. 229 з 8. X й інші часописи. В ч. 254 з 6. XI „Народни Права“ подали в фелетоні розділ з брошури д-ра Ст. Рудницького „Україна und die Ukrainer“ про українську культуру під заг. „За Україна“. „Дневникъ“ в ч. 4380 з 6. XI подає статтю „Послѣдници отъ войната. Украинскнять въпросъ“, де вистає наші змагання до національної свободи і самостійности і бажає їм здійснити ся. Соціалістичні дневники обох напрямків подали уміщену в „Ukrainische Nachrichten“ допис з Цюриху про відчит Леніна (див. „Работническа Вѣстникъ“ ч. 159 з 30. X і „Народъ“ ч. 248 з 31. X). В ч. 9 з 22. XI ст. ст. газети „Единство“ поміщена цікава стаття д. Д. (кринтонім одного проф. Софійського унів.) „Русия и Украина“ з приводу болгарської брошури д-ра Цегельського.

Цілий ряд статей і заміток (паралельно по українськи і по німецьки) подибуємо раз-у-раз в згаданій вище „Bulgarische Handelszeitung“. Одною з перших статей в сій газеті була стаття „Українці“. В ч. 195 з 8./21. XII маємо передрук з „Ukr. Nachr.“ замітки про відчит д-ра Е. Левицького в Берліні, а в ч. 140 з 4./17. X передрук статті „Die Lügenpolitik“ (і по болгарськи „Лъжливата политика“), в ч. 141 з 6./19. X лист Българського Національного Союзу до нашого Союзу, в ч. з 30. X маємо статтю „Ein Aufruf der Ukrainer an die Ottomane“ з приводу відозви нашого Союзу до Турків, в ч. 178 з 18. XI — 1. XII маємо рецензію на видану Союзом в болгарській мові брошуру д-ра Цегельського „Не освободителка, а потисница на народитѣ“ і передрук резолюції американських Українців. Дрібних заміток не вичисляємо. Их можна здібати не лише в орґанах, які нам спочувають, а й у т. зв. русофільських, які розуміють ся не мають до нас симпатій.

Багато також писало ся в болгарській пресі теплих статей з приводу приїзду й перебування у Софії українських депутатів — як делегатів нашого Союзу тов. М. Меленевського й д-ра Л. Ганкевича, так і пізніших гостей — д-ра Цегельського й д-ра Барана.

Росія і Україна*.

В хвилині, коли офіційна Росія підняла на ноги мільони людей і почала криваву війну з Австрією і Німеччиною під покривкою оборони Сербії і визволення всіх Славян, із України, рідної країни Богдана Хмельницького, лунає поклик за визволення самих російських підданих з політичного ярма й проти-славянського режиму Петрограду. Кому нам повірять?

Чи тому, котрий тільки після більшого натиску знизу рішив ся дати деякі вільности своїй народові і котрий завсїгди стремів до абсолютизму і підбою, не дивлячись на те, які будуть його піддані, — чи тому, що мав колись волю і вітчину, боровся за них і гірким досвідом переконав ся, що під Росією годі заховати свою волю та свободний розвій?

Чому власне 30,000,000 славянський народ Малоросів або Українців не повірив святочному маніфестови російського Головного вождя і рішив, що тепер саме відповідна хвиля жадати свого відокремлення від Великоросії?

Подія цілком ясна і вона повинна заставити кожного подумати про справдішні наміри Росії в сій війні. Наївно було б вірити, як се роблять дотепер добродушні сльвянофіли, що коли Росія побідить, то дасть спомогу Славянам досягнути свої національні ідеали, — своє освободження, чи з'єднання.

Минувшість Польщі і судьба Болгарії в балканській війні найкраще ілюструють політику північного славянського колюса. Він знає тільки свій імперіялізм і все, що не йде йому на руку, повинно бути знищене. Вільна Польща і Велика Болгарія були сією в очах російських державних мужів! Вони не годять ся з плянами на гегемонію в Європі і вихід в Середземне море. І власне тепер, коли Росія підняла меч для здійснення своєї бажаної мрії, вона обіцює все братам Славянам, щоб вони стали на її боці. Даремні ілюзії, ніхто їй не повірять! Доказом того не тільки участь польського легіона в боротьбі з Москалями, не тільки запал, з яким Чехи б'ють ся яко добрі Австрійці, але й визвольний рух Українців.

Ми перечитали з великим заінтересованнем брошуру д-ра Цегельського „Як Росія визволяє Україну“. Слушно дано їй заголовок „Не освободителька, а гнобителка народів“. Симпатичний борець за незалежність своєї вітчизни може надіяти ся на співчуте всіх чесно думаючих Болгарів. Коли сльвянофіли щирі приятелі славянського братерства, а не тільки агенти панрусизма, то й вони се підтвердять. Ми самі відчули солодощі російської управи в часі окупації, знаємо й усі російські змагання скомпромітувати молоде болгарське князівство, а потому царство, і тому ми віримо всім тим потрясаючим подіям з історії України і її теперішности, котрі характеризують систематичні зусилля центрального уряду задушити відродження того здатного до життя й численного народу. Йому не позволено учити ся в його мові і мати свою літературу! Йому заборонено все, що моглоб йому пригадувати його минулу незалежність. А був час в XVII віці, коли Україна почувала себе сильнішою від московського царства і володіла від Польщі аж до Азовського моря! Петро Великий по битві під Полтавою в 1709 році опановує всю територію, заселену Українцями. Центральна власть в Петербурзі швидко помітила, що в тих південних сторонах мова, звичаї і громадські відносини велико ріжняться від великоросійських і вжила всяких найсуворіших заходів задля русифікації краю. В 1720 р. виходить указ, котрим заборонюеть ся друкувати всякі українські книжки. Вкінці XVIII в. закривають всі народні школи, де учено до тепер по українськи, і православна українська церков підпадає під власть московського патріярха. Та все таки національний рух не вмирає і коло 1847 р. ми бачимо, як в Києві організуєть ся тайне това-

* Подаємо нашим читачам цікавий голос одного болгарського вченого, проф. унів. в Софії. Стата первісно друкувала ся в газеті „Единство“ (ч. 9 з 22. XI ст. ст.)

риство для визволення України. Та — леле! — товариство було викрите, а всі учасники його попали на заслання або в тюрму. Між ними бачимо і славу сього нещасного народу, геніяльного поета Тараса Шевченка, що кайданами й Сибіром відпокутує свій патріотичний запал.

В інтересі культурної Європи і Болгарії, щоб Українці осягнули свій ідеал! Українська держава заспокоювала б не тільки національні змагання того поневоленого народу, що хоче волі, яку має 5,000.000 Болгарів, — а булаб також охоронним валом проти всякого розширення Росії на захід і полудне, а тоді обезпечені були б і балканські народи.

В Росії і поза нею.

Хвиля шовінізму в Росії підняла ся так високо, що захопила навіть того великого російського письменника, який написав такі чудові річі як „Сім повішених“, що була передрукована лією боротьби з смертною карою, „Іуду з Каріота“, „Червоний сміх“, що був найліпшим літературним протестом проти японської війни і т. ин. Тепер сей письменник віддав свій талант або рештки його на послуги російським шовіністам, став співробітником такого „поважного“ органу, як „Утро Росії“ і закликає в нім Болгарію допомогти прислужникам російських катів, Сербам; він засновав окрім того і свій власний орган „Отечество“, про який навіть ліберальна „Ръчь“ пише з жалем і соромом за колишнього найталановитішого російського письменника Андреева. А разом з тим ми можемо зазначити, що в самім російським громадянстві помітні деякі поки що незначні ознаки протесту проти російських шовіністів і початої ними війни. Ми вже мали нагоду повідомити наших читачів, що соціалдемократична фракція Думи голосувала проти уділення урядови кредитів на війну, протестуючи проти злочинної його політики. Тепер же соціалдемократія виступила проти війни і поза Думою, але конференцію, що відбувала ся 4. падолиста недалеко від Петербурга викрила поліція. Арештовано 11. чоловіка, між ними п'ять соціалдемократичних членів державної думи: Петровського, Бадаева, Муранова, Самойлова і Шагова. Петровський, якому українське населення Катеринославщини має бути вдячним за чесну оборону його національних інтересів, та всі інші, що брали участь в конференції, потягнені до суду по 102 ст. (ч. 1) к. з. і посажені в тюрму. По відомостям німецьких часописей, яких ми ще не мали можності перевірити, були заарештовані і деякі інші радикальні послі Державної Думи. Сі арешти сильно обурили робітництво, яке відповіло на них демонстраціями і частинними страйками протесту. Певні круги російської інтелігенції починають також потроху витверезувати ся з воєнного чаду і провадити антивоєнну акцію. Група прихильників Льва Толстого видала навіть проклямації проти війни; шестеро з них вже заарештовано, між ними й автора сих проклямацій, що жив в домі вдови Толстого, впорядковуючи його бібліотеку. Поліція розумієть ся потрусилася за одним заходом і вдову великого російського пацифіста, роблючи се вночі, а до тогож так необережно, що ледви не спалила цілого будинку. Се звичайно не могло зробити доброго вражіння на російську інтелігенцію, що не втратила ще цілком пошани до памяти письменника. Зростає розклад і серед тих верств російського громадянства, які віддали себе цілком на послуги уряду в його кривавій авантурі. Партії, репрезентовані такими органами, як „Ръчь“, „Русскія Вѣдомости“ і т. ин, не можуть звичайно зрівняти ся в шовіністичнім захопленню з партіями, заступленими „Новим Временем“, „Утром Росії“ і т. д. І реакційні шовіністи обвинувачують „ліберальних“ в гермофільстві, юдофільстві і т. п., мало не в державній зраді. „Ръчь“ навіть була закрита урядом, не зважаючи на її більш, ніж патріотичне поведіння. Переслідуванне „інородців“ не може зеднати російських націоналістів різних таборів, а навідворот викликає між ними нові непорозуміння і сварки. До переслі-

дованих інородців приєднані тепер і німці: від Фінляндії до Херсонщини і Кавказу арештують ся і висилають ся, або задержують ся цілі німецькі родини, а у висиланих відбирають ся всі гроші, крім суми означеної урядом. Німецькі часописі припиняють ся і товариства розв'язують ся. Не минає лиха доля і остзейських баронів, а навіть і досить високих російських урядників німецького походження, що викликає звичайно певного рода дезорганізацію в російській адміністрації. Шовіністичне засліпленне Росіян осягло таких розмірів, що виник навіть проект усунути навчанне німецької мови в російських гімназій. Останній законопроект треба очевидно віднести на карб наслідника вмерлого недавно Касса. Таубе обіпняє, здаєть ся, перевищити своєю реакційністю свого попередника, для нещасливої російської школи він у всякім разі не буде голубом мира, а іменованне його є одним з найліпших доказів, що реакція в Росії не зменьшуєть ся, а зростає. В усякім разі позбавити російських дітей знання світової німецької мови буде безмірно легше, ніж одібрати землю у працюючих німецьких колоністів. Протести проти конфіскації німецьких земель підносять ся не лише в кругах російських фінансистів, які заявляють, що селянський банок не зможе перевести сеї операції, — проти сього рабунку виступають і певні політичні кола, які звичайно стоять дуже далеко від усяких сагіментально-моральних мірквань: недавно в Петербург приїхала депутація, що складала ся з послів до Державної Думи і Ради, маршалка та деяких інших представників Херсонщини, де є дуже багато німецьких колоній, з просьбою не переводити конфіскації німецьких земель, бо се загрожує країні господарською руїною. Сі протести певних кол російського громадянства не оборонять колоністів від рабунку і утисків з боку російських шовіністів.

Інші нації Росії не знаходять собі таких оборонців серед російського громадянства. Навіть фінляндці, національні права котрих охоронені конституцією, терплять все тяжчий гніт російського чобота. Сама конституція, по відомостям з Стокгольму, завішена, а один з визначніших провідників фінляндського народу, бувший голова фінляндського парламенту заарештований. Ще гірше ведеть ся, звичайно, народам, конституція котрих була знищена віроломним царизмом ще перед багатьма роками: про переслідування Українців в Росії закордонна преса пише нечувані річі, повідомляючи, що число Українців, заарештованих лише в останнім часі доходить 600. Про українську пресу „Южный Край“ пише: „Українська-ж преса, що перестала істнувати, — не істнуючи, річ певна й не могла звернути увагу Росії на сумну долю підбитого краю.“ Ледве чи українська преса сталаб звертати увагу Росії на Галичину, яку Росіяне саміж зруйнували, але замітка „Южного Краю“ недвозначно свідчить про те, що українське житте і в межах Росії так придушено, що російські Українці не можуть допомогти своїм галицьким братам. А в зруйнованій Галичині Росіяне провадять далі свою безоглядну асаміляторську працю: після заборони української мови в Галичині на всіх полях національного життя, а навіть в приватнім листуванні, заводять ся від нового року курси „загально-російської“ мови для учителів і учительок, а на залізницях Галичини і Буковини засновують ся книгарні для продажу російської літератури. Знищивши українську пресу тепер уже на цілій українській землі, російські сатрапи все ще мстять ся на діячах сеї преси; недавно відбув ся „суд“ над редактором українського тижневника „Маяк“ і нещасливий редактор дістав аж 6 місяців одиночної в'язниці. Шукаючи все нових приводів до переслідування Українців, російські шовіністи опублікували навіть в російських часописах через офіційальне „Почтово-телеграфне Агенство“ звістки про діяльність нашого „Союза визволення України“, зокрема про розмову нашого представника в Константинополі — Меленевського з Талаат-Беєм. Але Українці можуть себе тепер принаймні тішити надією, що їх муки російської неволі незабаром скінчать ся.

Не ліпше ведеть ся і иньшим поневоленим націям Росії: посол дружнього нам народу — грузин Гегечкорі притягнутий до суду, переслідуванне магометанських народів зросло по оповіщенню війни Туреччиною до нечуваних розмірів і се спричиняєть ся до того, що вони масами переходять на бік турецьких військ.

Не довго витримала і російська „приятель“ до „милих жидів“: власти відмовили дозволу приймати до гімназій понад означену процентну норму навіть дітей тих батьків, що полягли на полі бою. Надії Жидів на поліпшенне їх долі не справили ся. Війна не усунула навіть традиційних погромів: часописі повідомляють, що погроми знов відбули ся в Холмі, Радомі, Люблині та иньших містах. Не усунула війна і польского антисемитизму: російські ліберальні часописі з обуреннем зазначають, що навіть в теперішні поважні часи Поляки не спромогли ся признати Жидам рівних прав в комітеті суспільної допомоги населенню зруйнованого королівства. А разом з тим оборона Жидів російськими лібералами сильно драгує заступників польского міщанства. Польська часопись „Муха“ в сатиричній комедії, в котрій російські конституційні демократи представлені в комічнім освітленню, заявляє, що кадети з своїм учителем Георгієм Брандесом, „який звичайно добре знає потреби Жидів“, дадуть автономію не Полякам, а Жидам. А в тім Поляки мають цілком досить причин сумнівати ся що до автономії Польщі, навіть поминаючи оборону Жидів лібералами. Як брехливі були обіцянки в маніфесті великого князя Николая Николаевича до Поляків, видно хочби з того, що положенне Поляків в Росії знов погіршуєть ся: новий міністер просвіти Таубе заборонив напр. дозволене недавно уживанне польської мови в низших класах приватних гімназій; усунуто польські назвища залізничних стацій, зникають ся навіть польські вивіски з крамниць і т. д. Ми сподіваємо ся, що такого рода увертюра до „польської автономії“ трохи охолодить симпатії певних кругів польского громадянства до державної Росії. Саме обговоренне справи польської автономії мусить принести багато розчаровань прихильникам историчної Польщі. Заступник литовського народу в Думі Булат заявив, що Сувальську губернію, заселену литовським народом, повинно вилучити з меж майбутньої автономної Польщі. Російські ліберали дипломатично взяли на себе „оборону“ і українського населення, заявляючи, що треба строго відрізняти етнографічні межі між польським і українським народом, — про автономію України проте вони не сказали звичайно жадного слова... Так виглядає в дійсности еднієть російського громадянства і братерство націй Росії, про які з такою урочистою брехливістю повідомляє російська преса.

А в тім російській пресі не дають вже багато віри; відомости про положенне народів в російській вязниці поширюють ся що раз більше в Европі. На поклик Андреева в „Утрі Росії“ до Болгарів стати в обороні російських спільників Сербів, болгарська преса дала належну відповідь. „Камбана“ в більшій статті звертає увагу Андреева на положенне поневоленних націй в Росії. „Я чув“, пише автор, „сумні співі кобзарів поневоленого українського народу, про його страждання в російській неволі“... А гнобити народи у себе вдома і „визволяти“ їх на Балкані є звичайно річю неможливою; се розуміє не лише Болгарія, яка недавно дуже болуче відчула на собі „російську оборону“, а й Румунія, що й досі відчуває ще біль по Бесарабії, котрої Росія звичайно і не думає віддавати: „Натяки Даміанді на ізмаїльський повіт в його розмовах з С. Д. Сазоновим були з обуреннем відкинуті російського дипломатією“, доносить харківський „Южний Край“.

Акція російської дипломатії що до утворення нової балканської спілки, направленої проти Австро-Угорщини і Німеччини, лишаєть ся поки що тим більш безнадійною, що Росія не тільки не має певного пляну з'єднання балканських народів, а навіть і російські політичні партії не виробили собі ще спіль-

ної тактики в балканській справі: недавно ще російські шовіністи зарожували самому політичному існуванню Болгарії, коли вона не допоможе Сербії, а тепер вони вже обіцяють Болгарії, сербську Македонію по Вардар за самий лише невтралітет Болгарів в тім випадку, колиб Румунія згодила ся післати своє військо в Трансільванію. Невтралітет Болгарії, по відомостям російських часописей, гарантувало Румунії потрійне порозумінне, але Румунія й не рушила ся помогати йому. Російські часописі пишуть навіть, що Румунія і не збираєть ся зовсім стати на боці потрійного порозуміння, а хоче лише виграти час переговорами. Скаржуть ся вони й на те, що Румунія не додержує навіть невтралітету супроти Росії, перепускаючи зброю та військовий матеріал до Туреччини. Сіж самі скарги підносять вони і що до Болгарії. Недавно російська дипломатія протестувала в Софії з нагоди проїзду німецького генерала фон-дер Гольца через Болгарію, але правительство Радославова чемно збило сей протест. Відносини між Болгарією та Росією так погіршили ся, що „Утро Росії“ пропонує вже заснувати балканський союз не з Болгарією, а проти Болгарії. „Р'єч“ Миллюкова, виступаючи проти крайніх російських шовіністів, стараєть ся ще боронити Болгарів та виторгувати їм від Сербії частину Македонії, але на подорож Трубецького, який мусів прихилити до Росії серця балканських держав, задивляєть ся досить скептично, заявляючи, що покищо невидно від неї жадних наслідків. Росія таким робом не може використати дозволу Англії забрати Дарданели й Царьгород і мусить дбати більше про те, щоб оборонити від Турків Батум. За военними поразками Росії йдуть її дипломатичні поразки на Балкані, які в свою чергу можуть бути причиною дальших поразок російських орд. Визволенне поневоленних націй Росії наближаєть ся разом з увільненнем Балкану від „опіки“ російських інтригантів.

Вістки з України.

Останніми часами дістали ми нові звістки з України про те, як пройшла мобілізація, що значно доповнюють відомости, подані в попередніх дописях.

В Катеринославі.

При першій мобілізації в Катеринославі трапив ся ось який випадок:

Біля „військового начальника“, який в городі збирав запасних, стояв один „союзник“ чорносотенець. Він зажадав від зібраних, щоб проспівали „Боже, царя храни“ і зробила патріотичну маніфестацію.

Тоді підійшов до нього один робітник, вихопив з його рук прапор, поламав держак, потоптав ногами прапор. Присутні городовики почали стріляти до робітника і поранили його. Робітники почали шуміти, але цілий інцидент скінчив ся сам разом без більшого.

Другий випадок зайшов на базарі: п'яний городовий попав в суперечку з запасним і зранив його в руку. Зараз пішли про се відомости поміж запасних; вони збирались вечорами коло трамваїв, перешукували, чи нема городового, а знайшовши відбирали в нього зброю, ламали шаблю і били. Окологочному поломали також шаблю, відобрали револьвер і побили тяжко.

Жінки запасних і саміж таки запасні збирались коло городської управи і демонстрували з приводу розділу запомог для родив запасних. Поліції приводилось тяжко розганяти товпу демонстрантів; приходило до поважних заворушень.

Газета „Придніпровський Край“ писала ось яке: „Численна товпа робітників і майстрових (замішників) зі співом народнього гимна і з криками „ура“ проходила по проспекту“ і т. д.

В дійсности ходило купками по кількадесят малих хлопців і учнів з дуже глупим виразом лиця-несли російський і

сербський прапорчики і співали „Боже, царя храни“ та сербський народний гимн. Проходили часто з неможливо дикою музикою; з прохожих, які відносились до всього того байдуже, здирали силою шапки. От такі се були маніфестації.

Тойже сам „Придніпровський Край“ подав ще ось який випадок, який як не можна краще характеризує психологію „істинно русского“ патріота в час вибуху війни.

В Одесі йшов улицю мущина, який мав вус підкручений бадьоро в гору. Чорносотенцям вдалось се непатріотичним, а може і „неблагонадежним“, бо такі вуси має німецький цесарь Вільгельм, вони підійшли до нього і зажадали, щоб зараз опустив вуси вниз.

В Києві.

В Києві вийшла в перший час мобілізації ось яка справа: Один робітник Українець не хотів піти на війну, кажучи: „Я Українець і проти Українців не піду, не можу“. Сказав се в присутності більшого відділу війська і офіцерів. Його слова зробили величезне вражіння на всіх салдатів, з яких більшість була Українці, і всі вони так і остовпіли. В сюж мить скочили до нього два офіцери з витягненими шаблями і арештували його. Через декільки днів його розстріляли.

Вістки.

Арешт проф. М. Грушевського.

Дорогою через Софію одержали ми сумну й болючу вістку, що 30. XI. ст. ст. в Києві арештовано видатного українського вченого і діяча, професора *Михайла Грушевського*, котрий недавно прибув до Києва з Італії. Арештовано його як „українського агітатора“.

Доля митр. гр. А. Шептицького.

Незабаром по тім, як московські війська заняли Львів, рознесла ся по часописях вістка про арештованнє греко-католицького митрополита, Гр. Андрія Шептицького. Безпосередньою причиною арештованнє була проповідь митрополита, у якій він закликав своїх вірних, щоб міцно держали ся своєї віри та своєї народности, щоб стояли при своїм цесарі. Та се була тільки притичина. Аджеж австрійський тайний радник, Гр. католицький митрополит і Українець не міг инакше зробити. Гр. Шептицького здавна ненавиділи російські правительственні сфери, підюджувані галицькими русофілами. Не було числа „Прикарпатской Русі“, в якій москвофіли не накидали ся б на митрополита. Українці знали, в якій небезпеці Гр. Шептицький, і просили його, щоб покинув Львів. Се на ніщо не придало ся. Всякі заходи приневолити митрополита подати ся на яке безпечне місце розбили ся об енергічну постанову Гр. Шептицького: „Де паства, там пастирь“. То так склало ся з ним, чого можно було сподівати ся. Москалі й русофіли можуть тріюмфувати... Таки добили ся свого.

Арештованого перевезено до Нижнього Новгорода і поміщено в готелі „Росія“. Та що житє у гостинниці було дороге і дуже неспокійне, митрополит перебрав ся за дозволом поліцмайстра у мебльовані кімнати, але днів через два мусів уже покинути Нижній Новгород і подати ся на сталий побут до Курська. Туди перевезено його під жандармським конвоєм до гостинниці Полторацького, де він тепер і пробуває wraz із своїм келейником в кімнаті ч. 54. Там йому заборонили

сходити ся з ним небудь, ніхто не сміє його відвідувати. І часописей не можна йому читати ніяких. За дозволом губернатора можна митрополитови користати з міської бібліотеки. Тільки ті книжки, які хоче читати, мусять перейти апробату губернатора. Досі прочитав Гр. Шептицький твори Вол. Соловйова, Толстого, Голубінського і Пушкіна. Ходити по місті дозволяєть ся митрополитови рідко, тай то у супроводі сторожі. Переписувати ся з ким небудь йому теж не можна. Заборонено йому поїздку до Києва, щоб оглянути там церкви і старі будівлі, а також не дозволено йому відвідати харківського митрополита. Біля його кімнати все ще ходить сторожа.

Долею митрополита заняло ся австрійське правительство, яке через посла північно-американських Злучених Держав у Петербурзі запротестувало проти його арештованнє. І папська курія, до якої приділений російський посол Нелідов, також внесла протест проти того безправства.

Іван Франко — голодує!

Редакція наша одержала сумну, але на жаль зовсім автентичну вістку, що великий поет — страждалець, видатний діяч на полі науки й громадського життя, учитель не одного покоління української інтелігенції — просто *голодує у Львові*.

Ся вістка мусить болючо відчути ся по всій широкій Україні й певно скрізь викличе гаряче бажаннє прийти на поміч гордості нашої нації. В останній хвилі довідуємо ся, що українська колонія в Москві вже збирає жертви для голодуючого письменника. Сподіваємо ся, що за московськими нашими земляками підуть і інші. Се наша повинність, наш національний обовязок зарадити лихови. „Союз визволення України“ поробив уже заходн, щоб улєкшити гіркі обставини славного мужа України і пропонує своє посередництво тим землякам, що схотілиб з свого боку чим небудь йому допомогти.

Ласкаві датки просимо надсилати на адресу нашої Редакції.

Українські дівчата у війську.

Московська небезпека викликала серед австрійських Українців живий мілітарний рух. Пішов скрізь по краю голосний клич: Гей, збираймо військо юнацьке, хоробре, боронити рідного краю перед ворогом, що хоче викоренити саму память про нас. Тисячі молодіжи стали в ряди українських Січових Стрільців. Нікого тут не бракувало — різні стани післали борців за волю України. І таке велике завяттє панувало, такий запал великий огорнув українське громадянство, як коли б за часів визвольної боротьби Хмельницького. Всякий розумів, що війна ся — се боротьба за наше „бути чи не бути“. Хвиля родить героїв. Багато їх було, та наймалійше нам згадати тут про героїнь, про відважних жінок, що вірні покликони Вітчизни понесли на жертву їй своє молоде дівоче життє. Три Українки ділять з стрільцями всі небезпеки війни, а дві з них борять ся на рівні з ними в рядах, з крісом у руках стаючи проти ворога України.

За свою хоробрість сі дівчата-воїни дістали від військової Управи найбільші похвали. 10. паделіста с. р. відзначено їх срібними медалями хоробрости, які з очевидним зворушенням принняв їм на груди Генерал Фляйшман в присутности цілого січового товариства й численної військової старшини. Називають ся сі героїні — Олена Степанівна і Софія Галечко. Перед тим були вони студентками університету, перша у Львові, друга в Іраці.

Честь і слава їм! Такими, як вони, тримаєть ся наша нація і ніякі „врата адові“ не подоліють України, поки має вона такі сильні духом й відважні доньки свого народу!

Відзначення українських січових стрільців.

Того самого дня, як відзначено Галечківну і Степанівну, відзначено срібними медалями хоробрости також ще п'ятьох січових стрільців — Дідущка, Маркова, Коберського, Струхманчука і Носковського. Військові власті взагалі дуже цінують заслуги наших січових стрільців і не мають для них слів признання. Жадна небезпека для наших стрільців не за-велика, як льви кидають ся вони у бій і вже не раз розбили на прах часто без порівняння сильніші відділи ворога, або примусили його до втечі. Незвичайно великі прислуги віддають стрільці особливо своїми розвідами. І тут, не зважаючи на жадну небезпеку, з неймовірною відвагою йдуть вони в загрожені ворогом сторони і приносять звітні такі вірні, докладні і певні інформації про ворожі сили й позиції, що військо з повним довірем покладаєть ся на сі вистки і ще ніколи на них не ошукало ся.

Геройство 15-літнього Українця.

В селі Горошівцях коло Чернівців замкнули були Москалі до одної пивниці полонену австрійську патрулю жандармів, а самі пішли далі. Молодий, бо ледві 15-літній хлопчина, Лазарь Мельничук розбив замок, випустив полонених на волю, заховав їх у безпечне місце, а опісля бічними стежками завів до австрійського війська.

Незадовго по тім австрійська патруля приневолила москалів до втечі. Один „відважний“ російський офіцер сховав ся в якійсь хаті. Спостеріг се Мельничук і дав про се знати патрулі. Діставши від патрулі шаблю пішов хоробрий хлопець до тієї хати й забрав у полон офіцера.

За сі відважні вчинки приділено Мельничука до австрійського війська і дано ступень цуїс-фірера. Тому, що при своїх подвигах був він ранений, перевезено його до шпиталю у Відні, а коли подужає, має піти до кадетської школи на науку.

Похорон українського стрільця.

У тутешнім „Загальнім шпиталі“ скінчив своє молоде, великонадійне життя український січовий стрілець Василь Данилович, 19-го падолиста проводила його віденська українська громада на вічний спочинок. О 2-й годині попол. явило ся коло трупарні шпиталю, в якій стояла домовина, греко-католицьке духовенство під проводом о. д-ра Жука, всі присутні у Відні українські послани, відпоручники нашого Союзу, Українська Бойова Управа, академічне товариство „Січ“, український „Жіночий Комітет“ під проводом п. Олени Левицької й багато української публіки. Труна була укрита вінцями — від Бойової Управи, Жіночого Комітету й ин. Від нашого Союзу покладено гарний вінець з червоними лентами. По панахиді, відправленій при участі студентського хору, забрав слово голова Бойової Управи д-р Кирило Трильовський та попрощав покійного іменем полку українських січових стрільців. Значивши великі заслуги, які поклав перший полк укр. січових стрільців для української справи, підніс бесідник хоробрість Покійного, що не завагав ся покласти у жертву вітчизні своє молоде життя.

По сім заспівали усі присутні „Ще не вмерла Україна“, а відтак промовили ще кілька щирих слів, присвячених пам'яті Покійного, д. Кабаровська іменем Жіночого Комітету і д. Чайковський іменем академічної молодіжи.

Покриту вінцями труну повезено на центральний цвинтарь, де Покійника попрощав в останне д. Боберський, б. його професор.

Честь пам'яті героя! Пером Йому нехай буде земля! Україна не забуде його, що цілу свою кар'єру (він був здібним математиком і будучність Йому усміхалась), своє молоде життя поклав на жертвінник рідного краю!

Заборона українського листування.

„Львовское Военное Слово“ в ч. 24, з дня 24./X. с. р. приносить таке розпорядження, передруковане всіми львівськими часописями й розтелеграфоване до всіх російських газет.

Від штабу Военного Генерал-губернатора Галичини.

З огляду на запровадження в занятих російськими військами частинах Галичини військової цензури в повнім обемі, з кореспонденції, подаваної приватними особами в поштово-телеграфічні відділи Галичини, пропускати меть ся на місце призначення лише висилки уложені російською, польською, чеською, французькою, англійською або німецькою мовами. Поштово-телеграфічні висилки приватних осіб в иньших мовах і нарічах, а також уложені шифром, або в умовлених виразах, нищитимуть ся.

З сього розпорядку виразно видно, що листи й телеграми українською мовою посилати не вільно.

Українські часописі

в Чернівцях.

Зараз по прогнанню Росіян з Черновець запанували там давні відносини, найкращим доказом чого було відновлення українських часописей. Вийшли в тім часі ч. 50 „Нової Буковини“ (з 19. XI.) і чч. 27—30 „Народного Голосу“ (з 25. X.—22. XI.).

„Нова Буковина“ майже в цілости складена з передруків із наших видань. Вступна стаття „Україна в світовій війні“ подає плятформу нашого Союзу, далі йде наша відозва „До громадської думки Європи“, „Преса про Україну і Українців“ (з 2-го числа нашого Вістника“). В „Новинках“ подано замітку про Бурцева й „Лист з Поділля“.

В ч. 30-м „Народного Голосу“ передруковані „Новинки“ з ч. 2-го „Вістника“.

Тепер сі часописі виходять у Сучаві. До кінця року вийшли чч. 51—55 „Нової Буковини“ й чч. 31—34 „Нар. Томсу“. Бажаємо їм і далі сповняти свою користну місію.

Російські книжкові скарби на липській виставі.

Недавно закрито міжнародну виставу друків у Липську (Лейпцигу). На сій виставі добре був представлений російський відділ з цілою купою рідких видань (книжок і художньої графіки) з бібліотек Академії наук і Публичної бібліотеки в Петербурзі, Синодальної типографії й Румянцевського музею в Москві і цілого ряду приватних книгозборів.

Війна захопила російський комітет вистави цілком несподівано й він не мав уже змоги вивезти сі книжні скарби до Росії. Всі ці збори передано на переховок міському музею у Липську.

Росіяне дуже заклопотані долею сих зборів, побоюючи ся, аби німецький уряд їх не skonфіскував. Потішають вони себе в сій бязні ухвалою Гаазської конференції, згідно з котрою „власність установ добродчинних, церковних, а також художніх та наукових, хоч-би й належних державі, прирівнуеть ся до приватної власности. Всяке конфіскованне, руйнованне або вмисне ушкодження подібних установ, історичних памяток, творів наукових і художніх заборонюеть ся і мусить підлягати карі“.

Але російські діячи забувають, що Росія властиво не має жадного права підносити подібних претензій і посилати ся на ухвали конференції, бо сама їх не шанує. Як відомо, російські власті, вдершись до Львова, захопили і вивезли до Росії цінні книжки, архивні й музеальні збори львівських

українських інституцій (Наукового Товариства ім. Шевченка й Українського Національного Музею ім. митрополита Шептицького). Тим самим російські власті втратили всяке право домагати ся звороту висланих на виставу скарбів.

Український нарід був-би дуже вдячний німецькому правительству, колиб воно затримало сі скарби бодай яко заставу аж до хвилі звороту Росіянами пограбованих ними зборів галицьких українських інституцій. Варварське, беззаконне поступоване Росіян у Львові і взагалі в цілій Галичині та Буковині дає на се правительству союзної з Австро-Угорщиною держави повне моральне право.

Підвищення податків у Росії.

В звязку з війною уряд значно підвищив різні податки по всій Росії та ще крім сього буде заведений особливий воєнний податок.

Міністр фінансів уже виробив основи такого податку. Передовсім буде брати ся грошовий податок: 1) з цілого доходу приватних людей, заведений і фінансових інституцій. Податок братиметь ся з тисячи рублів цілого доходу. При річнім доході від 1000 до 1100 рублів сей податок винесе 16 рублів. Доходить він до 15.600 рублів при доході від 190 тисяч рублів до 200 тисяч рублів. 2) з мужчин звільнених від військової служби (крім козаків і Фінляндії). Увесь сей податок має принести правительству 180 мільонів рублів доходу.

Крім сього людність, яка не відбуває військової повинности, має платити особливий податок у натурі.

Крім сього Міністерство фінансів виготовило проект підвищення з року 1915 державного поземельного податку, часом до 50 і 100 %.

Українські губернії по проекту мають бути оподатковані далеко більше, ніж сучо-російські.

Відчит про Україну.

У вівторок, 17. XI. с. р. відбув ся у Кремсі заходом „Deutsches Volksheim“ виклад д-р Карла Анзорге про обовязки австрійських Німців в часі війни і по війні. Відчит свій попередив референт коротким оглядом українського, ворожого Росії, руху. Д-й Анзорге дуже добрий бесідник і добре знає справу, про котру викладав.

Війна і промисловість Німеччини.

(Голоси російських учених).

Російські націоналістичні часописі разураз потішають свою публику, що війна дуже тяжко відбила ся на економічнім життю Німеччини, що промисловість її в застою, що населенню грозить голод і що будім-то з сього приводу приходить до розрухів. На сю оптимістичну балаканину відповідають розумніщі голови, що се — брехня, шкідлива передовсім для самої Росії, бо маловажить сили противника серйозного і небезпечного, з котрим зовсім не так легко бороти ся. Учені економісти доводять, що твердження про занепад і розстрій економічного життя в Німеччині не більше, як патріотичні теревені. Сю брехливість російських „ура-патріотів“ дуже рішучо збиває відомий російський економіст, професор П. Мігулін, в журналі: „Новий Економіст“. Його виводам при-такує також професор Туган-Барановський в ряді статей в „Речі“ під заголовком: „Іллюзії та дійсність.“ Обидва вони виказують, що Німеччина не лише не втратила всіх своїх зовнішних ринків, але й не зовсім перерваний для неї товаро-обмін навіть з самими воюючими державами. Між иншим вказують вони, що й досі йдуть до Росії німецькі товари через Швецію, і додають, що яких-би засобів не уживано, сей тайний експорт у воюючі держави не спинить ся. Сей транспорт улекшують Німеччині ті неутральні держави, з якими вона сусідує. Підприємням сих держав дуже спокусливо поживити ся на сім посередництві. Та що найважніше — кажуть вони — що тепер зовнішній ринок не має для Німеччини осо-

блившого значіння, бо вона має добрий внутрішній ринок, котрий що року зростає і набирає що раз більшого значіння супроти експорту. Тому удар, завданий війною вивозовій торговлі Німеччини, відчуваєть ся в ній порівнуучо не болючо і зрівноважуєть ся до певної міри новим ринком, який відкрила їй сама війна, а саме замовленнями військовоности на військові цілі.

Зворушуюча лепта

на цілі визволення України.

„Союз визволення України“ одержав од гуртка ранених жовнірів-Українців, що перебувають в однім з віденських шпиталів і заснували там гурток „Визволення України“, 14 к. 42 сот., зібраних ними між собою на цілі „Союза“. На сю складку скинули ся: Арсеніч Микола і Луговий Данило по 2 к., Угач Іван 1 к. 12 сот., Люклян Левко, Іуляк Федор, Михайлюк Юрій і Торган Андрій по 1 к., Ковальчук Федор, Якимець Іван, Бережницький Андрій, Малець Іван і Королик Гаврило по 50 сот., Мосьпан Павло, Ребрик Федор, Миськів Микола, Таран Микола, Добжанський Стефан, Солгис Юрко, Петраш Роман і Марцинюк Віктор по 30 сот., Дубанюк Антін, Струж Данило і Антоній Михайло по 20 сот. та Лісак Микола 10 сот.

Ся жертва від людей, що жертвували життям за Україну і потерпіли за-для рідного краю, для нас подвійно цінна й ми не маємо просто слів, щоб як слід подякувати нашим героям за їх щиро значливе відношення до завдання і цілей нашого Союзу.

Зміст: Декларація Талаат-Бея. — Приходить час. — З близького Сходу. — Наш прапор. — Війна. — Хроніка світових воєнних подій. — Подорож до Чернівців. — Козацька самоволя. — Чужа преса про нас. — Росія і Україна. — В Росії і поза нею. — Вістки з України. — Вістки: Арешт професора Грушевського. — Доля митр. гр. Шептицького. — Іван Франко голодує. — Українські дівчата у війську. — Відзначення українських січових стрільців. — Геройство 15-літнього Українця. — Похорон українського стрільця. — Заборона українського листування. — Українські часописі в Чернівцях. — Російські книжкові скарби на липській виставі. — Підвищення податків в Росії. — Війна і промисловіть в Німеччині. — Відчит про Україну. — Зворушуюча лепта.

Ukrainische Nachrichten

(Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina)

орган Союзу визволення України
виходить у Відні раз на тиждень

Редакція і адміністрація: Wien, VIII. Josefstädter-
strasse 79, II. Stiege, T. 19.

Редагує Комітет. Видавець і одвічальний редактор: Омелян Бачинський.

діло

(передше дневник у Львові) виходить від 18. вересня 1914
що суботи у Відні як тижневник.

Ціна примірника 20 с. Оплату за 10, 20 або 30 примір-
ників можна нараз з гори зложити. Редакція і адміні-
страція: Wien, VIII. Langegasse 16, T. 8.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.

З друкарні Мехігаріетів у Відні, VII.

